

יוסף דעת

חלק ב'

שאלות ותשובות

לסיכום סוגיות הגמרא ושיטות הפוסקים

מסכת חולין

דפיס צ - קיז

בעריכת יוסף בן ארזה

**Dafyomi Advancement Forum
of Kollel Iyun Hadaf**

140-32 69 Ave.

Flushing, N.Y. 11367

Fax: (206) 2020-DAF [323]

Tel: 00 (972 2) 651-5004

email address: daf@dafyomi.co.il

Ask about D.A.F.'s free English study material!

יוצא לאור בהשתתפות מכון עיון הדף

שע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087

הר נוף, ירושלים

פקס : 591-6024 (02)

טלפון : 651-5004 (02)

דואר אלקטרוני : daf@dafyomi.co.il

המכון מחלק מגוון רב של חומר בעברית ובאנגלית

דפים פט – צ

קמב. א. מתי חל איסור מוקדשין בולדות קדשים; בבכור בהמה? ומתי חל איסור גיד-הנשה בבהמות חולין – משעת יצירה או משעת לידה?

ב. האם איסור גיד הנשה חל על מוקדשין?

ג. האם איסור מוקדשין חל על גיד הנשה?

ד. מה דין גיד הנשה לענין הקטרה על המזבת, בקרבן עולה?

א. ולדות קדשים – מחלוקת תנאים (בתמורה כה) אם במעי אמם הם קדושים, כלומר משעת יצירתם, או בהויתם – היינו רק משעה שנולדו.

בכור בהמה – מתקדש בפטירת הרחם.

איסור גיד הנשה – לתנא קמא, חל משעת היווצרות הגיד, בעוד העובר במעי אמו. (התוס' צדדו (עפ"י גמרא להלן) שאינו חל עד שיהא העובר בן תשעה חדשים, ולא קודם לכן. או שמא חל קודם, ואולם אם שחט האם בעודו בן שמונה – הגיד מותר. והרז"ה כתב שיש מחלוקת בדבר, ולפי סוגיתנו חל איסור גיד כבר משעת היווצרותו, דלא כר' אושעיא להלן בגמרא. (וכן באר באבי עזרי (מאכ"א ז, ג-ד) את שיטת הרמב"ם). ואולם יש אומרים שלפי המסקנא אפשר שאין מחלוקת בדבר, וכו"ע סוברים כר' אושעיא שאינו חל עד שיהא בן ט'. ערמב"ן להלן צב: רשב"א ריטב"א כאן).

לר' יהודה, אין איסור גיד הנשה נוהג בשליל אלא משנולד. (ולר' יוחנן (ע.ה.), גם אם תלש הגיד מן העובר – אסור, אבל לא נאסר אלא בצאתו לאויר העולם, ולא בעודו בפנים. עפ"י תוס'.

הרמב"ם (ח,א) פסק שאיסור גיד נוהג בשליל בן ט'. (וכ"ד הרשב"א והתוס'. ולענין גיד של בן ח' או בן ט' מת – ע' מנח"ג ג,ד). והרז"ה והרמב"ן פסקו כר' יהודה שאינו נוהג. וע"ע לעיל (ד).

ב. ולדות קדשים – למ"ד 'במעי אמם הם קדושים', לא חל איסור גיד-הנשה עליהם, שהרי לפני שנוצרו הגידים כבר היה אסור משום קדשים, ואין איסור חל על איסור. חוץ מן הבכור, שלא נתקדש אלא ביציאתו מן הרחם, ובאותה שעה חל איסור גיד הנשה.

ולמ"ד 'בהויתם הם קדושים' – הרי בזמן אחד חלים שני האיסורים, איסור מוקדשין ואיסור גיד הנשה. (ולתנא קמא, אף קדם איסור גיד למוקדשין).

(ואפילו בשלמים לאחר זריקת הדם, שכבר פקע איסור קדשים – לא חל איסור גיד הנשה, כיון שמלידה לא חל, שוב אינו חל. (עפ"י תוס').

הרמב"ם פסק 'ממעי אמן הן קדושים' ואעפ"כ פוסק שאיסור גיד נוהג גם במוקדשין (ע' בהסבר שיטתו במנ"ה ג,ו).

אין חילוק באיסור גיד בין קדשים הנאכלים לקדשים שאינם נאכלים.

ג. למ"ד יש בגידין בנותן טעם – איסור מוקדשין חל על גיד הנשה, (ולוקה שתים; משום גיד ומשום נהנה מן הקודש. והאוכלו בטומאה – בכרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור – איסור מוקדשין שהוא חמור, שיש בו כרת, חל. וכן איסור זה הוא כולל בתוכו חתיכות נוספות, לכן הוא חל על איסור גיד. עפ"י תוס'.

וי"א שהוא איסור מוסיף, שהרי מוסיף איסור הנאה בגיד. ע' בחדושי הרמב"ן והר"ן).

ולמ"ד אין בגידין בנו"ט – הרי לא נהנה מן הקודש ואין זו 'אכילה' המחייבתו. (ותנא דפרקין סובר יש בגידין בנותן טעם).

בכל אופן, גיד הנשה של מוקדשין אינו טעון שריפה כבשר הנותר, לפי שאינו ראוי לאכילה, אלא משליכו לאמה שבעזרה וכדומה (בקדשים הנאכלים).
(מדברי הרמב"ם נראה שפסק 'אין בגידין בנו"ט', ואעפ"כ פסק שחל איסור מוקדשין בגיד. וכבר תמה על כך הרשב"א (מובא בכס"מ) מסוגיתנו. וע' שעה"מ מאכ"א ח,א; פלתי – סה סק"ב; מנחת חינוך – ג; חדושי הגר"ר בענגיס – ח"א נו,ב; שבט הלוי ח"ו קכ,ב).

ד. גיד הנשה – אם הוא פרוש מן הבשר, דינו כשאר גידים ועצמות שאין מעלים אותם על המזבח בפני עצמם. (וגם אם העלהו על המזבח – ירד). ויש סוברים שגידים ועצמות אפילו פורשו מעלים אותם למזבח (ע' בובחים פה-פו).

אם הוא מחובר לבשר – לרבי, יעלה על המזבח (כחלב ודם, שאעפ"י שאסור לישראל, ראוי למזבח), ולחכמים – לא יעלה (ממשקה ישראל – מן המותר לישראל. וצריך לחלצו תחילה מן הירך).
ופסק רב הונא: גיד הנשה של עולה מעלים אותו על המזבח עם הירך, (שגנאי לחלצו ולהעלות ירך מפורעת למזבח), ואח"כ חולצו מן הירך ומשליכו לתפוח (= מצבור האפר) ואינו מוקטר (משום ממשקה ישראל). ורב חסדא תמה, הרי לא נאסרו באכילתו אלא בני ישראל, ולא המזבח. ותניא כוותיה דרב הונא.

ד פים צ – צא

קמג. א. מהו 'גיד הנשה' שנאסרה אכילתו? מדוע הוא נקרא כן?

- ב. מהם דיני הגידים השונים שבקרבן, לענין אכילתם ושריפת נותר? ומה דינם כאשר נתערבו אלו באלו?
ג. האוכל את שני גידי הנשה שבבהמה, הימני והשמאלי, בשתי התראות – מה חיובו?
ד. אכל גיד שלם שאין בו כזית – האם חייב מלקות?

א. גיד הנשה שנאסר, הוא הגיד הנמצא בירך הבהמה, הגיד הפנימי (- לצד פנים הבהמה), זה הסמוך לעצם הקולית ושמתפשט בכל הירך (הירך). אבל הגיד החיצון שבירך אינו אסור אלא מדרבנן ואין חייבים עליו).
לדעת ר' יהודה לא נאסר אלא הגיד שבירך הימנית (הירך – המיומנת; בהאבקו עמו – כאדם שחובק את חברו וידו מגעת לכף ימינו של חברו). ולחכמים, גם הגיד שבירך השמאלית אסור.
נקרא שמו 'גיד הנשה', על שם שנשה (= קפץ) ממקומו ועלה.

- ב. גידי הבשר (- הרכים, שמתפשטים בבשר), דינם כבשר להאכל. ואם ניתותרו – שורפם כבשר הנותר.
גידי הצואר שהם קשים – אינם נאכלים ואינם טעונים שרפה אלא נזרקים.
וכן גיד הנשה שאסור באכילה – נזרק. (ואפילו אם יש בגידין בנותן טעם – אעפ"כ כל דבר שהוא אסור באכילה מן התורה, אין בו דין נותר. וכן מבואר בכריתות יד. – ע' בזה בשו"ת אחיעזר ח"ב ט,ו). שמנו של גיד הנשה – כיון שמדין תורה הוא נאכל אלא שישיראל קדושים נהגו בו איסור, הריהו נשרף עם כל הנותר. והוא הדין לגיד החיצון שבירך, שאינו אסור אלא מדרבנן.
נתערב גיד איסור בהתר (כגון של ימין בשל שמאל, לר' יהודה) – שניהם נשרפים כנותר.

ג. האוכל שני גידי הנשה שבבהמה בשתי התראות – לחכמים, סופג שמונים. לר' יהודה – ארבעים, שאינו מחייב אלא על של ירך ימין. (כ"ה למסקנא. והיה צד לומר שר' יהודה מסופק על איזה גיד חייבים, ולפי"ז באנו לשאלת 'התראות ספק' אם שמה התראה ולוקה ארבעים, אם לאו ופטור מכלום).

ד. גיד שלם שאין בו כזית – לחכמים, חייבים עליו מלקות, כדין 'בריה'. ולר' יהודה – פטור.

דף צב

קמ"ד. האם הדברים דלהלן אסורים באכילה, ואם מדאורייתא או מדרבנן?

א. גיד הנשה של בהמה שאין לה כף (בבשר הירך).

ב. גיד הנשה של עוף.

ג. גיד וחלב של שליל.

ד. חלבו (= שמנו) של גיד הנשה.

ה. הגיד העבה שבירך, הקנוקנות שבו, ושרשיו.

ו. חוטים שבחלב (כגון חוטי הכסלים, או בחלב שע"ג הקרב) ושככליה.

ז. לובן שבכליה.

א. ר' ירמיה הסתפק אודות בהמה שאין לה כף מעוגלת, אם הולכים אחר אותה בהמה, ומותר, או אחר כלל המין ואסור. ועלה ב'תיקו'.

ב. גיד של עוף – מותר. ואם באופן חריג יש לו כף מעוגלת – 'תיקו'.

ג. גיד וחלב של שליל, בן תשעה חי – ר' מאיר אוסר מהתורה ור' יהודה מתיר. אבל של בן ט' מת או בן ח' חי – מותר לכולי עלמא. (ונחלקו הראשונים להלכה; הרמב"ם ובעל העיטור פסקו לאסור בשניהם והרמב"ן (עפ"י הרי"ף ובה"ג), הריטב"א הר"ן והרא"ה מתירים, והרשב"א (וכ"כ בד' הרי"ף) כתב שלהלכה חלבו מותר וגידו אסור. וע"ע לעיל ע"ד).

ד. מדין תורה חלבו של גיד מותר אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור. כן אמר שמואל ותניא בבב"א. (וכן הלכה. פוסקים).

וזהו לר' מאיר, אבל לר' יהודה אפילו מדרבנן אין צריך לחטט אחר החלב אלא חותך את החלב השוה עם השופי. (ולשיטת התוס' לר' יהודה מותר לגמרי).

ה. הגיד העבה – רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב: מותר (עכ"פ מהתורה), לפי שאינו ראוי לאכילה, ורק הקנוקנות שהן ראויות להאכל – אסורות. ועולא אמר: אעפ"י שעץ הוא – התורה אסרתו. ואמר אביי שמסתבר כעולא, חלב אמרה תורה, ולא קנוקנות. (והקנוקנות אינן אסורות כלל. ומהשאלות משמע שאפילו מדרבנן מותר לעולא, ואמנם להלכה כתב שם שאסורות מדרבנן. עפ"י התוס'. וכ"כ הרמב"ן והר"ן לאסור מדרבנן. וכ"כ הרשב"א בדעת עולא. ורבנו גרשום כתב שכל שכן שקנוקנות אסורות, ומשמע מדאורייתא. וע' רעק"א. הרי"ף והרמב"ם והרא"ה ששמיטו דין הקנוקנות).

לר' מאיר, צריך לחטט אחר הגיד בכל מקום שהוא. ולר' יהודה אין צריך, ששרשו של הגיד מותר. (כתבו הרשב"א הר"ן שאף לר"מ אין החיטוט דין תורה אלא מדרבנן. וכן צידד הרמב"ן. והריטב"א כתב שלר' מאיר צריך לחטט מן התורה.

הלכה כר' מאיר וכשמואל. רי"ף וש"ב).

ו. אמר רב ששת אמר רב אסי: חוטים שבחלב, וכן חוטים שבכליה אסורים (מדרבנן) ואין חייבים עליהם.

ז. לובן כליה (– החלב המארך שבתוך החוט שהכליה תלויה בו. ואין זה הבשר הלבן שבתוך הכליה, שהוא בשר גמור. ריטב"א; ראב"ן) – רבי ור' חייא, אחד אסר ואחד התיר. רבה (י"ג רבא) ור' יוחנן היו משרשים אחריו. (ואעפ"כ אם נצלתה הכליה, אין הלובן אסר אותה, כדלהלן צו ובראשונים). ר' אסי היה מוציא רק מה שמלמעלה, אבל מה שבתוך הכליה – התיר. ואמר אביי שמסתבר כמותו. (רש"י כתב שיש לילך אחר המחמיר 'המונע לא הפסיד'. והתוס' הביאו מהשאלות שנקט להתיר, וכ"כ הר"ף. וכ"פ הרא"ש, אלא שכתב שנהגו לשרש אחריו הואיל ורש"י נסתפק בו. וכן דעת הרז"ה ובעל התרומות להחמיר).

דף צג

קמח. חלקי הבהמה המנויים להלן – מהם באכילה?

- א. חלב הכסלים שהבשר חופה אותו.
- ב. החלב שמתחת למתנים.
- ג. חלב שעל המסס ובית הכוסות.
- ד. חלב של הקליבוסת.
- ה. חוטים שבכתף ובלחי.
- ו. חלב שעל הדקים (במקום יציאתם מן הקיבה).
- ז. חוטים שבעוקץ.
- ח. חוטים שבטחול.
- ט. קרומים שבטחול, שבכסלים ושבכליה.
- י. קרומי ביצי הזכר; קרום המוח.
- יא. ביצי הזכר המעורים בגוף.
- יב. חתיכת בשר שהאדימה מדם.
- יג. חוטי הצואר (– הוורידים).
- יד. ראש של בהמה שטמנו ברמץ.
- טו. שומן שעל יותרת הכבד.

א. חלב שבכסלים שהבשר חופה אותו – מותר. (על הכסלים אמרה תורה, ולא בתוכם. כן אמר שמואל, ושמא אין חולק בדבר. ומשמע מפרש"י שכן הוא פשוט להלכה. עפ"י תוס').
רש"י הביא דעות האוסרות חלב שמתחת לקרום העב הלבן, למטה ממקום חיפוי הבשר הנ"ל. וכתב: 'אבל בארץ אשכנז נוהגים בו הטר, וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא'. ולמעשה גם כיום חלוקים המנהגים בדבר, ובארץ ישראל נוהגים להחמיר כדעה הראשונה שכתב רש"י. ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה צא. עוד על ייהוי החלב שע"ג הכסלים – ע' בתשובת משיב דבר ח"ב כא).

ב. חלב שתחת המתנים – אסר שמואל. (אעפ"י שמכוסה במתנים, אין זה נחשב חלב מחופה, בגלל תנודות המתנים והכסלים בחיי הבהמה).

ג. חלב שעל המסס ובית הכוסות – אסורים, והאוכלם ענוש כרת. (רב יהודה בשם שמואל. משום חלב שעל הקרב).

ד. חלב הקליבוסת (= עצם עליונה המחוברת לחולית האליה) – אסור, וענוש כרת. (שמואל. כחלב שעל גבי הכסלים).

ה. חוטים שביד (- בכתף) ובלחי – אסורים משום דם ולא משום חלב, הלכך אם יחתכם לחתיכות וימלחם – מותרים, אפילו לבישול. (ואולם גם לצלי צריך חיתוך. כן דעת התוס' נוטה. והרמב"ן ועוד חולקים. וכן נחלקו הראשונים אם לצלי צריך מליחה בשהיה מועטת, או אין צריך מליחה כלל).

ו. החלב שע"ג הדקים במקום יציאתם מן הקבה – יש לגררו כשיעור אמה. (שמואל, ובזה נחלקו ר' ישמעאל ור' עקיבא לעיל מט: ע"ש. יש ראשונים שפרשו שהמדובר כאן על המעי האחרון, החלחולת. ואודות פירוש 'אמתא' כאן – ע' רא"ש; שו"ת מהרי"ל נז).

ז. חוטים שבעוקץ – אסורים (רב יהודה). חמשה הם, שלשה מימין, המתפצלים שנים שנים. ועוד שנים משמאל, המתפצלים לשלש שלש. וצריך לחטט ולהוציא את כולם. (נחלקו ראשונים אם צריך להוציאם עד תום, הגם שהם נכנסים לבשר ומחופים בו, אם לאו. עתוס', רשב"א ור"ן).

ח. חוטים שבטחול – אסורים משום חלב.

ט. קרומים שמעל הטחול, של הכפלים ושל הכליה – אסורים משום חלב.

והסיקו שאינו חייב בכרת ומלקות אלא בקרום הטחול בחלקו הגבוה והעבה, מקום שהוא מחובר שם לכרס ולחלב. ואולם איסור יש בכלו. וכמו כן בקרום הכליה – העליון הוא חלב גמור שחייבים עליו, והתחתון הוא הקרום הדק שאינו חייב עליו. (יש סוברים שאותם חלבים וקרומים שאין חייבים עליהם, אסורים מן התורה, שנאמר כל חלב וכל דם... וכדין חצי שיעור האסור מן התורה. ע' תורת חיים – עפ"י רמב"ם מאכ"א ז).

י. קרומי ביצי הזכר וקרום המוח – אסורים משום דם, הלכך יש להם תקנה ע"י חיתוך ומליחה, כנ"ל. ואמר מר רב אשי, שעד שלשים יום מלידת הגדי (ולאו דוקא גדי. רש"י. ולדעת הרא"ה דוקא גדי, אבל עגל אסור אף תוך שלשים), אין צריך לקלוף הקרום, שעדיין לא נבלע בו הדם. מכאן ואילך, אם יש בהן זרע, בידוע שיש דם. וסימן לדבר – אם נראות בהן שורות אדומות.

יא. ביצי הזכר שנתמעכו או נתלשו ועדיין מעורים לגוף – נחלקו בדבר רב אמי ורב אסי, האם יש לאסרן משום אבר מן החי אם לאו. (ולא מן התורה אלא מדרבנן, כדין אבר המדולדל בבהמה, שמן התורה הוא נותר בשחיטה. תוס').

והורה ר' יוחנן, שאף כי מן הדין מותר, יש לו לבן בבל לנהוג בהן איסור (במקומו, או אף במקום אחר אם דעתו לחזור. עתוס'), משום אל תטוש תורת אמך. (הרמב"ם (ה,י), כתב שאסור לאכלם מחמת המנהג שנהגו ישראל. וכן נקט הר"ן, לפי שאנו כולנו נגררים אחר מנהג בבל. ואולם הרשב"א כתב להלכה שמותר).

יב. אומצה שהאדימה (שנצרך בה דם מחמת מכה. רמב"ן. וע' שו"ת שבט הלוי ח"ג קא) – חתכה ומלחה, מותרת אפילו לבישול בקדרה. תלאה בשיפוד בתנור – מותרת, שדמה נוטף ופורש. (ומקום החתך – למטה. ראב"ד). הניחה על גבי גחלים – רב אחא התיר, לפי שהאש שואבת הדם (והלכה כמותו לקולא), ורבינא אסר, שהדם נצמת ואינו יוצא.

יג. חוטי הצואר דינם כאומצה שהאדימה. (דעת התוס' לומר שאף לצלי צריך לחתכם לחתיכות, לצורך הוצאת הדם. והרמב"ן והר"ן חולקים. וכן הביאו מהראב"ד ומרבנו עמרם גאון, וכ"ה בשו"ת הריב"ש פו).

יד. ראש של בהמה שנתנוהו ברמץ – אם בית השחיטה כלפי מטה, הדם זב ויוצא. לצדדים – אסור. וי"א שאם נעץ בו דבר מה, מותר, שהדם יוצא דרך אותו מקום. הושיבו על נחיריו – י"א שמותר רק אם נעץ בו דבר, ויש מתירים בכל אופן.

(בה"ג משמע שרק המוח אסור, לפי שנתבשל עם הדם שבקרום, ולא שאר הראש. ונראה שגם חוטי הלחי דינם בקרום המוח. עפ"י תוס'. וע' גם בשו"ת הרא"ש כ, כג. ונראה שדוקא אם צלה, אבל בישל הראש בקדרה – אסר בששים, וצריך לשער בכל המוח. רמב"ן. בראש של תרנגולת – יש נוהגים בו התר בכל אופן שהניחו. עפ"י תוס').

טו. שומן שעל יותרת הכבד – ר' אליעזר ממיץ היה אסר. והתוס' כתבו לסתור דבריו.

קמו. א. טבח המנקר, שנמצא חלב אחריו – מה דינו?

ב. האם הטבחים נאמנים על הגיד והחלב לומר שנטלום?

א. הסיקו הלכה כדברי רב פפא, שאם נמצא כזית (אפילו במקומות מפורזים. רמב"ם) – מלקין אותו. כשעורה – אין מלקין אבל מעבירים אותו מתפקידו. (וחזרתו לכשרותו ותשובתו – כפי ראות עיני הדיין, אם עבר בשוגג או במזיד. פוסקים).

ב. לר' מאיר, אין הטבחים נאמנים על הגיד ועל החלב, משום הטורח שיש בדבר לחטט אחריהם. וחכמים אומרים: נאמנים. (וכן הסיק רב נחמן להלכה בזמנו).

דף צד

קמז. מקום שבו הטבחים הם מישראל – האם מותר לעשות שם את המעשים דלהלן?

א. לשלוח ירך לנכרי, כשגיד הנשה בתוכה.

ב. למכור נבלות וטרפות לנכרי.

ג. לשלוח נכרי ליקח לו בשר.

א. ירך שלמה שהגיד בתוכה – מותר לשלוח לנכרי בכל מקום, כי גם אם ישראל יקנה אותה ממנו, הלוקח יבין שלא ניטל הגיד ולא ייכשל. (וגם אם הנכרי יחתכנה לחתיכות – חיתוכו שונה מחיתוך הירך של ישראל, כך שהדבר ניכר שהגוי חתך).

(ואולם, לדעת הסובר גיד הנשה אסור בהנאה, אסור לשלוח ירך לנכרי עם גיד שבתוכה, שנמצא נהנה מן הגיד, שמתכבד בכך ששולח לו שלמה. עפ"י פסחים כב.).

ירך חתוכה – משמע במשנתנו שאסור. לפי אפשרות אחת בגמרא מדובר במקום שמכריזים על הטרפה כשנמצאת, שבמקום זה מותר לישראל ליקח בשר מן הנכרי (כי כל הטבחים הם מישראל, והרי לא הכריזו על טרפה), ולכן חוששים שמא יקח ישראל ירך זו מן הנכרי ויסבור שניטל גידה. אבל במקום שאין מכריזים – מותר לשלוח לו ירך חתוכה, שאין שם חשש תקלה. (וכן סוברים אביי רבא ורב אשי, לפרוש התוס'. וכן פסק הרשב"א).

ולפי ה'אבעית אימא', (וכן נקט הרי"ף להלכה), אפילו במקום כזה אסור, גזרה שמא יראנו ישראל שמכר לו, ויקנה ירך זו מן הנכרי ויסבור שניטל גידה. או משום גנבת דעת הנכרי, שסובר ששולח לו ירך מתוקנת שטרח עליה. (אפשר שאלו שני טעמים חילופיים, ולפי הטעם של גנבת דעת, אין לחוש לשמא יראנו. ערשב"א).

א. רבנו תם פרש שמדובר כשאומר לנכרי שהיא מנוקרת, אבל בלאו הכי – מותר.

ב. מרש"י משמע שלדעת רב אשי, נחלקו בדין זה תנא דמתניתין ותנא דברייתא, האם מותר לשלוח לו ירך חתוכה.

ג. מותר לשלוח ירך חתוכה לישראל ע"י שליח נכרי, ואפילו ללא חותם ואין חוששים לחילוף – מפני שחיתוך ישראל שונה מחיתוך הנכרי, מפני נטילת הגיד. אבל בשאר אברים שחיתוכם זהה – אסור. עפ"י רש"י. ונחלקו הרא"ה והרשב"א אודות שיגור עוף שחוט, האם חיתוך הסימנים כדרך שחיטה, מהוה סימן שאינו של גוי, אם לאו.

ב. שנינו בברייתא שאסור למכור נבלות וטרפות לנכרי בחזקת שחוט, משני טעמים; מפני שמטעהו, שסובר שהיא שחטה. וגם מחשש שמא יחזור וימכרנה לישראל. לאביי ורבא, אין איסור משום חשש טרפה אלא במקום שמכריזים ולא הכריזו על זו. ולרב אשי, בכל מקום קיים איסור מחשש טרפה, שמא יראה ישראל במכירה זו ויקנה מהנכרי את הבשר. [וגם לדבריו אין כשהמוכר מודיע לקונה שזה טריפה, אין חשש שמא יראה ישראל].

(נחלקו הראשונים אם במתנה יש לחוש משום גנבת דעת או רק במכירה).

ואמרו בגמרא שכשמוכרים להם בסתם, באופן שמכריזים 'בא לדינו בשר לנכרים' – מותר, שאין כאן הטעיה, שיש להם להעלות על הדעת שמא היא טרפה. וגם אין חשש שיקחנו ישראל. (וכתב הר"ן שעתה נוהגים למכור נבלות וטרפות לנכרים, לפי שסומכים על דברי ר"ת שלא אסרו למכור להם אלא כשאומר בפירוש שהיא כשרה, שהריהו מטעם, וגם חוששים שמא יקח ממנו ישראל, אבל בסתם – אין חשש, שהוא מטעה את עצמו, וגם ישראל אחר לא יקחנו, שאינו סומך שהיא כשרה. וע"ע בהדושי הרשב"א, טעם אחר בישוב מנהג העולם).

ג. לא יאמר אדם לנכרי קח לי בדינר זה בשר – מפני האנסים (שעכו"ם אנס הוא ויעכב הדינר בידו וגזול את הטבח). וגם מחשש שמא מוכרים לו נבלות וטרפות, (במקום שאין מכריזים ואין הטרפות ידועות).

קמח. א. האם מותר לשלוח ירך לחברו, כשגיד הנשה בתוכה?

ב. האם מותר לגנוב דעתו של נכרי?

ג. אלו פעולות נמנו בגמרא, האסורות משום גנבת דעת, ואלו דברים אינם בכלל האיסור.

א. השולח ירך לחברו בסתם, שלמה – אין צריך ליטול הימנה גיד הנשה. חתוכה – צריך, שמא יסבור הלה שניטל גידה.

ב. אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם. (איסור גנבת דעת – מדאורייתא, מלא תגנבו. ראשונים).
– כן משמע מדברי שמואל, אם כי לא אמרה בפירוש ויש מקום לדחות הראיה מדבריו, ומ"מ כן מפורש
בברייתא שאסור להטעותו, (וכן משמע בגמרא ממה שהקשו 'זהא קמטעי להו'). וכן פסק הרמב"ם והרמב"ן וש"פ).

ג. אסור למכור נבלה וטרפה לנכרי כאילו היתה כשרה, כגון שאומר לו שהיא כשרה. והוא הדין מכירת ירך
שגיד הנשה בתוכה, בחזקת שניטל גידה. אבל מותר למכור טרפה לנכרי באופן שאין אומרים לו כלום,
שיש לו להעלות על דעתו שהיהודי מוכר לו טרפות. ואם לא שאל וברר – הוא שהטעה את עצמו.
אל יסרהב אדם לחברו לסעוד אצלו, כשיודע בו שאינו סועד. ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו
מקבל. ולא יפתח חביות כשבין כך עומד לפתחם, ונראה כאילו פותחן במיוחד עבורו. ולא יאמר לו סוך
שמן מפך ריקן. (שיודע בו שאינו סך, ומפציר בו לסוך בדבר שאינו). ואם עושה זאת כדי לכבדו בעיני
אחרים, להודיעם שחביב הוא בעיניו – מותר, (שגדול כבוד הבריות).

(מרש"י משמע שאסור רק בכגון שאומר לו בפירוש שפותח חביות עבורו, ואולם התוס' כתבו שאף בסתם
אסור, כיון שכן מורים הדברים מעצמם, ואין הלה מעלה על דעתו שפותח לצורך אחר).

ומבואר בגמרא שהתירו לפתוח חבית לאורח, הגם שצריך לפתחה גם לצורך אחר, באופן שהיה פותח
עבורו גם ללא אותו צורך נוסף (ועב"י וסמ"ע חו"מ רכח; שפת אמת שבת קיט).

(ודוקא כשבאמת פתח גם עבורו, אבל אם פתח לצורך אחר, אסור לשקר ולומר שפתח עבורו, הגם
שבלא"ה היה פותח בשבילו. עפ"י תוס').

עוד אמרו: לא ילך אדם לבית האבל ובידו לגין שאינו מלא, מפני שמטעהו, שהלה סבור שהוא מלא יין.
אבל אם עושה כן כדי להחשיבו בעיני הציבור – מותר; –

לא ימכור אדם סנדל של נבלה כאילו היה של שחוטה, שעור המתה גרוע משל השחוטה; –

לא ישגר אדם לחברו (אפילו במתנה. מפרשים) חבית של יין ושמן צף על פיה, שהלה סבור שמלאה בשמן
וסומך על כך.

עולה מן המסופר בגמרא, שמי שסובר שהקבילו את פניו לכבודו, ובאמת לא עשו כן אלא לצורך אחר –
אין חובה להודיענו שלא עשו לכבודו, (ואף יש לחוש לפגיעה בו באמירה כזו), שהוא זה שהטעה את

עצמו, שהרי היה לו לחשוב שלדרכם היו מהלכים ומה ראה לומר בשבילי באו (עפ"י רמב"ן).

דף צה

קמט. א. מקום שטבחי ישראלים – האם מותר ליקח בשר מן הנכרי הקונה מן הטבחים ומוכר במקולין (= בית
המטבחים)?

ב. תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבלה – מה הדין כשלקח ואינו יודע מאיזו לקח; כשנמצא
בשר ביד נכרי; כשנמצא מושלך?

ג. מה דינו של בשר שנתעלם מן העין?

א. רבי התיר בשר הנמצא ביד נכרי במקום טבחי ישראל, והנכרי לוקח מהטבחים למכור במקולין להשתכר.
(ואפילו נמצא בידו שלא במקולין – משמע שמוותר. עפ"י תוס' ורשב"א). ואין לחוש שמא הביא בשר מביתו
או שמא מכרו לו טרפה ולא הכריזו, ומוכרו – שיש לילך אחר רוב בשר, שנמכר להם למכירה ע"י טבחי
ישראל.

ואולם אם נודע שמכרו לו טרפה שלא בהכרזה, הרי הוחזק כעת איסור במקולין, ויש לחוש שמכר הימנה גם לשאר נכרים. (ונחלקו ראשונים אם יש לחוש גם לבשר שכבר נקנה מן המקולין, או אין לאסור אלא לקנות באתו היום מכאן ולהבא. ערשב"א ועוד) – כן הוא ללשנא בתרא, אבל ללשנא קמא, אפילו באופן זה מותר. כיון שבדרך כלל מכריזין ועתה לא הכריזו, אין לחוש לטרפה, ומשום שוטה אחד שעשה שעשה שלא כהוגן שמכר טרפה ללא הכרזה, אין לאסור הכל.

(ובמקום שאין מכריזים על הטרפה, וכן במקום שמכריזין והכריזו – אסור ליקח מהם. ואעפ"י שמן התורה יש לילך אחר הרוב, תקנה בעלמא היא שתקנו חכמים שאין ליקח במקום שאין מכריזין וכדומה. עפ"י תוס'. ונראים הדברים שתקנו כן רק לענין קניה במקולין, אבל בשר שנפל מיד גוי, או חתיכה שאינה שלו – לא אסרו, ואפשר לילך אחר הרוב. עפ"י רמב"ן).

ב. תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלה; –

לקח ואין יודע מאיזה לקח – אסור מן התורה, (גזרת הכתוב היא שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. י"א שאין אסור משום קבוע אלא כשנודע על הימצאות הטרפה קודם, אבל אם לאחר שלקח נודע שיש טרפה בניגיהם – מותר, שהיות ו'קבוע' הוא חידוש, אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך, והרי הספק לא נתעורר במקום הקביעות. ע' בראשונים כאן).

נמצא ביד נכרי – מותר, הלך אחר הרוב. (אבל הרמב"ם (מאכ"א ח, יב עפ"י הירושלמי) שלא כשאר ראשונים, פסק לאסור. ובאר הכס"מ שזה שאסרו כאן – דוקא במקום שמכריזין על הטרפה ובאותו יום לא הכריזו, אבל במקום שאין מכריזים, אסור. וע"ע העמק שאלה פרשת צו פ, ב).

(ראינו שהנכרי לקח מן החנות, וה"ה כל בע"ח שראינוהו יוצא מן החנות ובשר בידו – הרי זה קבוע. תוס' עפ"י פסחים ט. והר"ן כתב שאין זה 'קבוע' דאורייתא אלא שעשאוהו חכמים כקבוע. וע' שו"ת רעק"א קח; אבי עזרי – שבת ב, כ; חמץ ב, יא).

נמצא מושלך (ולא ראוהו ברציפות משעה שנפל) – הרי זה בשר שנתעלם מן העין, ודינו כדלהלן.

ג. בשר שנתעלם מן העין – רב אסר, מחשש שמא נתחלף בבשר אסור, ע"י בעלי חיים. ולפי"ז אין לאכול בשר אלא כשלא נתעלם משעת שחיטה, או צרור והתום או מסומן, או אם מזהים עפ"י טביעות עין שלא נתחלף. (ור"ח כתב, דוקא טביעות-עין של ת"ח, שהיא טב"ע טובה. ושאר ראשונים חולקים. וע' שו"ת משיב דבר ח"ד פג).

א. כתבו התוס', שחומרה בעלמא היא משום מעשה שהיה, אבל מדין תורה מותר.

ב. כתב הראב"ד, שדוקא במקום שיש לחוש שעורבים או חולדות וכדו' גררו והביאו, אבל אם נמצא תלוי באופן שאין לחוש לבע"ח – מותר.

דברי רב לא נאמרו בפירוש אלא מכלל הוראתו במעשה שארע, ויש צד לומר שלא הורה איסור אלא במקום שהבשר האסור מצוי הרבה, שרובו של נכרים. (וכן דייקו בגמרא כפי צד זה). לדעת לוי, בשר שנתעלם מן העין מותר באכילה.

(הרי"ף הרמב"ם והרמב"ן פסקו כרב, ואילו רש"י ורו"ח פסקו כלוי, שאין חוששים לעורבים. וכ"כ בספר התרומה, אלא שכתב שזה רק במקום שטבחיו ישראל, או כגון שהניחה בבית ומצאה באתו מקום, שאין חוששים להחלפת עורבין, אבל עיר שטבחה גויים ומצאה במקום שלא הניחה, חוששים שמא הבשר שנמצא הוא אחר. מובא בר"ן).

דפים צה – צו

קנ. א. מהו 'נחש' האסור משום לא תנחשו?

ב. מה עדיף יותר, סימנים או טביעות עין?

א. אמר רב: כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול – אינו נחש. פרש"י: שאינו סומך עליו ממש לעשות או להמנע, שזה אסור, אלא להיות לו סימן בעלמא.

וכן נהג רב לעשות סימן במעבורת, אם מזומנת לבוא מיד אם לאו. שמואל בדק בספר. ר' יוחנן בדק בתינוק, עפ"י פסוק שהוא פוסק לו.

ותניא, ראבר"ש אומר: בית תינוק ואשה – אעפ"י שאסור לנחש, יש בהם סימן בעלמא לסמוך על הצלחתו או אי הצלחתו, שאם הוחזק שלש פעמים להצליח בעסקים ראשונים לאחר בניית הבית, לידת הבן או גישואים – סימן הוא שהולך ומצליח.

(לדעת הרמב"ם, אסור לכיין מעשיו עפ"י הסימנים אך מותר לעשות סימנים על דברים שכבר נעשו. והראב"ד חולק, שאין איסור לעשות כגון אליעזר ויונתן, ולא אמרו בגמרא לענין איסור, אלא רק שאין ראוי לסמוך על כל סימן אלא זה שהוחזק שלש פעמים בבית תינוק ואשה.)

ואפשר שאף להרמב"ם אין איסור אלא כשתולה לגמרי בסימן, אבל לעשותו סניף וסמך בעלמא – שפיר דמי. עפ"י חדושי הר"ן.

ב. אמר רבא למסקנתו, שטביעות עין עדיפה על סימנים, שהרי סומא, וכן שאר אנשים בלילה, מותרים

בנשותיהם עפ"י טביעות עין של הקול. וכן ב"ד דנים דין מיתה עפ"י עדים שמוזהים ע"י טביעות עין, ולא על פי סימנים. (ואם אשה נישאה עפ"י סימנים וזנתה – אין שם דין מיתה עפ"י אותם סימנים. עפ"י תוס'. וי"ח. ע' בשו"ת רעק"א קז; פני יהושע – בקו"א לכתובות; שב שמעתא ד,ט; שערי ישר ב,ג; אחיעזר ח"ג ט,ה; חדושי הגר"ר בענינים ח"ב כז, ועוד.)

ואעפ"י שאין מחזירים אבידה בטביעות עין לכל אדם (מלבד ת"ח) אלא בסימנים – שם יש בטעם בדבר, שחשוד לשקר.

(מבואר בראשונים שאפילו טביעות-עין שאינה גמורה, עדיפה היא מסימנים, וכגון בשר שנעלם וזוהה עפ"י טביעות עין שאינה גמורה – מותר. ואולם כתב הרשב"א ועוד, דוקא אם שבעה העין מאותו דבר, אבל אם לא שבעה, גם באבדה אין מחזירין, כמו שאמרו 'כלי אנפוריא – הרי אלו שלו'. וי"ח.)

שיטת ר"ח, דלא כשאר ראשונים, שאין להתיר בשר עפ"י טביעות עין אלא לת"ח.)

שנינו: ירך שנתבשל בה גיד הנשה – אם יש בה בנותן טעם, הרי זו אסורה. כיצד משערים – כבשר בלפת (כאילו היה הגיד בשר והירך ראש לפת. צט: וברש"י); אם יש בגיד כשיעור נתינת טעם הבשר בלפת – אסורה. [וסובר תנא דידן יש בגידין בנותן טעם, לכך אוסר את הבשר, אבל למ"ד אין בגידין בנותן טעם – אינו אוסר (צט:)].

א. רש"י כתב שזהו מכלל כל השיעורים שנמסרו למשה מסיני. ואולם התוס' (צה) כתבו עפ"י הגמרא שהוא מדרבנן (וע' חזו"א כו, ב).

ב. שיעור נתינת טעם בשר בלפת היינו עד אחד מששים, מלבד הגיד עצמו (צו: ובראשונים).

ג. להלכה אין בגידין בנותן טעם (רמב"ם מאכ"א טו, יז לב; טז, ו; תוס' צו. רמב"ן ושי"ד). ונחלקו הראשונים אם יש לאסור משום שמנו של גיד, וצריכים ששים כנגדו (רי"ף, רש"י צט: רמב"ן, רשב"א, רא"ה, ר"ן. וכן נפסק בשו"ע סה, ט), או שמא לא גזרו על השומן באופן שהגיד עצמו אינו אוסר (ריב"ם, הר"מ מאיר בתוס').

ד. התוס' כתבו שמשערים גם בשאר דברים שבקדרה, לבטל את הגיד בנותן טעם, שהרי הרוטב שבקדרה מערב הפליטה בכולה. והביאו שלפרש"י להלן אין לצרף שאר הקדרה אלא בשניערה או כיסה שאז מתפשט הטעם בכל הקדרה, אבל בלאו הכי צריך שיהא שיעור בירך עצמו לבטל טעם הגיד.

ה. כיון שכבר נמלח הבשר קודם בישולו, הרי נבלע האיסור בכדי קליפה שמסביב לגיד, הלכך יש לשער כנגד הגיד עם קליפתו (תוס').

ירך שנתבשל בה גיד לא נאסרה אלא קולף ואוכל עד שמגיע לגיד (שמואל).

לא דוקא עד לגיד עצמו אלא מניח כדי נטילה [כעובי אצבע], שהצליה מבליעה בכדי נטילה (עפ"י תוס' ורא"ש). והרשב"א והר"ן צדדו שאין לאסור בצליה אלא כדי קליפה. וכתב הרשב"א (ע' תוה"ב הקצ"ד, ד, ובתשו" ח"א סב) שמ"מ יש להחמיר כדברי התוס'. וכן דעת כל הפוסקים להחמיר בנטילה בצלי (חזו"א י"ד כב, ז).

ודוקא בצליה מפני שיש בה רטיבות, אבל איסור והתר נגובים חמים שנגעו זה בזה – די בקליפה (רשב"א קיא: מובא בחזו"א שם).

דף צז

*. מה הדין במקרים הבאים:

א. גדי שצלאו (או מלחו) בחלבו.

ב. כליה שצלאה בחלבה.

ג. כילכית (= דג קטן טמא) שנמצאת מבושלת באילפס עם בשר. וכן שאר איסורים שבושלו עם התר, מין בשאינו מינו.

ד. חלב שבושל בקדרה של בשר; חולין שבושלו בקדרה של תרומה.

ה. תערובת (לח בלח) מין במינו.

ו. ירך שנמלחה בגיד הנשה.

ז. כחל שבושל עם בשר; נפל לקדרה אחרת.

א. גדי שצלאו בחלבו – נאסר כולו, שהחלב מפעפע בכולו (גם בחלקים שמעליו. תוס'). אבל בכחוש אין החלב מפעפע, ובוזה התיר רבי יוחנן לאכול עד (סמוך ל)מקום החלב.

א. עוד יש לפרש שבכחוש אין בו הרבה חלב ובטל הוא בששים (תוס'). ומחלוקת הראשונים בדבר; האם החלב בטל בששים בצליה או יש לחוש שנתקבץ למקום אחד וטעמו ניכר באותו מקום.

ב. יש אומרים שעתה אין אנו בקיאים ב'כחוש' ונוהגים להחמיר בכל ענין שמא הוא מפעפע (ריטב"א ועוד. וכ"כ הרמ"א).

ג. בחוטים ובקרומים – כתבו ראשונים (רמב"ם מאכ"א טו, לב; רמב"ן רשב"א ר"ן ועוד) שאין לחוש לפעפוע.

ד. מליחת בשר עם חלב [בגדי שמן], דעת הרמב"ן שאין החלב מפעפע בכולו כבצליה. וכ"ד הראב"ה. ואילו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן חולקים. וכתב הריטב"א שראוי להחמיר.

ובהצטרף ספק נוסף, השבות-יעקב כתב להקל משום ספק-ספקא. והכנסת-הגדולה אוסר (מובא בפמ"ג בש"ד קה

סקל"ד. וע' אג"מ י"ד ח"ב כב שמשמע שיש לחוש לכנה"ג, ואולם בדבר האסור רק מצד חומרא וחשש רחוק – יש להקל כהשבו"י).
ד. נחלקו ראשונים במה שאמרו שדבר שמן מפעפע – האם יש לחוש גם לפעפוע מחתיכה לחתיכה (ע' מרדכי; ר"ן
צו: חזו"א כב, ז).

ב. כליה שצלאה בחלבה – מותרת, שהקרום מפסיק (רב הונא בר יהודה בשם ריו"ח, כפרש"י ותוס').

ונראה שצריך להסיר מן הכליה כדי קליפה, לפי שהקרום עצמו מובלע מן החלב (תוס').

ג. כילכית באילפס שיש בו בשר – אוסרת בנתינת טעם (וצריך להוציאה. ואם אינה ניכרת – אינה בטלה, משום 'בריה').

ויטעמנו קפילא (נחתום, מתעסק באכלין) נכרי ויאמר אם טעם הכילכית מורגש במאכל אם לאו. וכן הדין בתערובת שאר איסורים, מין בשאינו מינו.
א. אין מודיעים לקפילא שצריכים לדעת לצורך איסור והתר אלא היא כמסיח לפי תומו (רש"י ורא"ש).

ור"ת והרשב"א והריטב"א והר"ן חולקים וסוברים שאף אם אינו מסל"ת מועיל מפני שאינו מרע אומנותו, והלא עלול הדבר להתברר. ואדרבה, כאשר מודיעים לו שסומכים עליו יותר הוא זהיר ומפחד. והובאו שתי השיטות בטור. והש"ך והט"ז נקטו לעיקר שנכרי מסל"ת אינו נאמן באיסורין דאוריתא.

ב. כאשר טועם טעם, גם אם יש ששים בהתר כנגד האיסור – אסור (רש"י רמב"ן וש"ר).
ג. טעם המורגש לכללות בני אדם זהו טעם האוסר, ואין צריך בדיקה של מומחה בטעמים דוקא [אלא נקטו קפילא משום שהוא אומן ולא מרע אומנותו] (כן הוכיח הרשב"א ממה שאמרו שנותן לכהן לטעום, משמע סתם אדם. וכ"כ הר"ן).

אין בנמצא קפילא לטעמו, לדברי רבי יוחנן משערים כאילו היה האיסור בצל וקפלוט, אם יש בו כדי נתינת טעם בתבשיל – אסור (ושיעור זה יותר מששים. עפ"י תוס'. וצ"ע בר"ן). ואולם מסקנת ההלכה לשער בששים (כדברי רבא) כשאיין קפילא.

א. ישנה דעה שמשערים במאה (צח.). ולהתוס' (צט: – דלא כפרש"י) הכוונה צ"ט ועוד האיסור עצמו. וע"ע בע"ז סח-טט. ואין הלכה כן.

ב. מרש"י משמע שטעימת קפילא נאמרה בשיש ששים. והתוס' והרא"ש חולקים וסוברים שטעימת קפילא לעולם באה להקל, שאם טועם ואומר שאיין טעם האיסור מורגש מותר. ודעת הרמב"ן והר"ן שזהו רק כשאיין ממשות של האיסור אלא פליטת טעם, או בכגון שאיין ידוע כמה נתערב, אבל איסור שנימוח בהתר ואין כנגדו ששים – אסור גם אם אין טעם, שלא חילקו חכמים בשיעוריהם.

ונראה מדברי כמה ראשונים שהבינו שגם רש"י מודה בקדרה של בשר שבישל בה חלב, שמועיל טעימת קפילא הגם שאיין ידוע אם יש ששים אם לאו (ע' ברמב"ן ועוד ובספר מראות הצובאות; שו"ת אור גדול נט; בית ישי קלג).

וכתבו פוסקי אשכנז שהמנהג עתה לשער בששים לעולם ולא בקפילא (ערמ"א צח, א). וכן נהגו בקהילות ספרד. ואולם בהפסד מרובה יש מפוסקי הספרדים שמקילים. ובענין טעימת ישראל בהתירא, כגון לידע אם יש טעם בשר כדי לערב עם חלב, דעת הפר"ח להקל לכתחילה ודעת הש"ך רק בדיעבד והעט"ז מחמיר (ע' ר"ס צו צח).
כיצד משערים – בכל מה שבקדירה; ברוטב בקיפה ובחתיכות, וכן בהתר הבלוע בקדרה. ולפי לשון אחת אף בקדרה עצמה משערים.

א. לדעת הרא"ה והריטב"א, השיעור ברוטב נעשה כפי חישוב נפחו לכשייקרש, ולא כמות שהוא עתה. והר"ן והעיטור (שער א יא, א) חולקים.

ב. השיעור בבלוע בקדרה – דוקא בבלוע העומד להיפלט ולא כמה שנתיבש כבר ואין עומד לצאת (רי"ף, רא"ה). ויש שאיין מחלקים בכך, ומכל מקום משערים רק לפי הבלוע בקדרה ולא כל מה שנחסר עקב האידוי [וקולא מיוחדת היא] (עפ"י רמב"ם, רמב"ן).

ג. בקדרה עצמה – פרשו בתוס' שזה דוקא כשהאיסור אינו בעין אלא בלוע בקדרה, או משערים גם בעובי הקדרה עצמה לבטל את האיסור.

ויש מפרשים 'בקדרה' [דלא כרש"י ותוס'] שמשערים רק במה שבעין ולא בבלוע בקדרה (ערמב"ן).
ד. כתב רש"י שלהלכה יש לילך לחומרא ואין משערים בקדרה עצמה. ואף בבלוע בה, הלא בסתם

הקדרה בולעת מן האיסור ומן ההתר במידה שוה לפי היחס. אכן אם ידוע שהאיסור לא נחסר בבליעה מוזמן שנפל רק ההתר – משערים לפי הבלוע (עפ"י רשב"א).

ויש פוסקים לקולא (ערמב"ן ורשב"א. ומבואר שנקט הרשב"א לעיקר שהואיל ושיעור ששים מדרבנן יש לילך בו לקולא. אך דוקא בספק כמי הלכה, אבל בספק שישים כתב הרשב"א להלן שיש להחמיר אף למ"ד טעם כעיקר דרבנן, כל שהאיסור וההתר לפנינו, שהסמיכו דין שישים לזרוע בשלה והצריכו שישים ודאיים. וע' ברא"ש שכתב אליבא דרש"י דטכ"ע דרבנן הלכך ספק אם גותן טעם – להקל, וצ"ע מאי שנא ממה שכתב רש"י שבספק בשתי הלשונות הולכים לחומרא. וצריך לחלק בין ספק בעיקר התערוכות, שאין ידוע כמה נפל, לספק בחישוב הביטול. וצ"ע).

ה. דבר הנותן טעם, אפילו באלף לא בטל (ראשונים, עפ"י הגמרא). ודוקא כגון תבלין ודבר חריף, אבל שומן אינו נחשב 'נותן טעם' שאינו נרגש כל כך (עפ"י ט"ז צח סקי"א).

ד. עבר ובישל חלב בקדרה של בשר; אם יש בחלב כדי נתינת טעם מהבשר – אסור, ואם לאו מותר. ועומדים על הדבר ע"י טעימת קפילא.

וכן חולין שבושלו בקדרה שבושל בה תרומה – טועמו כהן ואם אין בו טעם תרומה מותר לזרים.

מה שתרומה בטלה רק באחד במאה – זהו בתערובת מין במינו,

אבל בשאינו מינו – בנותן טעם (תוס' רשב"א ר"ן ועוד). ומרש"י (צט.) משמע שאם

יש ממשות בעין, גם מין בשאינו מינו אינו בטל אלא במאה.

והרשב"א הביא בשם התוס' שבתרומה [ובערלה וכלאים] אם סילק את האיסור ולא נשאר שם אלא טעמו, אף מין במינו בטל בשישים כשאר איסורים. ואין כן דעת הרמב"ן והרשב"א (וע' חזו"א י"ד כו,ו).

בשו"ת משיב דבר (ח"ה כו) כתב בדעת הרמב"ם (מאכ"א טו,ל) שגם בשאינו-מינו, כאשר אי

אפשר לעמוד על הטעם, גזרו להיות כמינו להצריך מאה בתרומה ומאתים בערלה. ואילו בחזו"א (כו,ו) כתב שנפלה ט"ס בדברי הרמב"ם.

ה. רבא פסק כאן שתערובת מין במינו (שאי אפשר לעמוד על הטעם) – בשישים (ומן התורה בטל ברוב אלא חכמים הצריכו שישים כתערובת מין בשאינו מינו. ראשונים).

רבנו תם הרמב"ם הרמב"ן (קג) הרשב"א הריטב"א (צט:) הר"ן והרא"ש ועוד פוסקים, וכן חזר ופסק הרי"ף בסוף ימיו (ע' רמב"ן להלן קג) שמין במינו בטל בשישים. וכן הסכמת הפוסקים להלכה (ע' שו"ת הריב"ש שמש; יו"ד צח). ואולם רש"י (קט קטו: ובפסחים ל) פוסק כדעת רבי יהודה ורב ושמואל שמין במינו לא בטל.

נחלקו הפוסקים אם באיסורים דרבנן מודה ר' יהודה שמין במינו בטל, אם לאו (וע' שער המלך מאכ"א טו; רש"י ומלא הרועים קטו:).

טבל וע"ז ויין נסך [שנתנסך לע"ז, לא סתם יינם. ר"ת] בתערובת מין במינו – אוסרים בכל שהן (וע' ע"ז עג-עד). וכן בחמץ בפסח יש סוברים שהחמירו בו, ואף בתערובת מין בשאינו מינו (עתוס' וש"ר).

גיד בירך, יש לדקדק מרש"י במשנה שנחשב 'מין בשאינו מינו', ודנו בדבר האחרונים. וחלב בבשר – הר"ן נקט דהוי 'מין במינו' (וברמב"ן נראה דלא פסיקא ליה. גם ברא"ש יש לדקדק שדוקא חלב ושומן כתב דהוי מב"מ, משא"כ חלב עם בשר).

ו. ירך שנמלחה בגידה – רבינא אסר, שהשוה מליחה לבישול. ורב אחא בר רב אשי וכן מר בריה דרב אשי בשם אביו התירו לפי שהמליחה הריהי כצליה ולא כבישול, וצליה אינה אוסרת בכולו כנ"ל.

דברי רבינא נשארו ב'קשיא' והלכה כרב אחא ורב אשי. ולרבינא, לדעת הריטב"א אפילו יש שישים כנגד האיסור אסור, שאינו מתפשט בכולו בשוה, וכנ"ל].

ואף על פי שבצלייה יש ליטול כדי נטילה, במליחה אין צריך

להחמיר יותר מכדי קליפה (רא"ש, וכ"מ מלשון התוס'). ויש להעיר מדברי הרשב"א שכתב

שאין המליחה קלה מהצליה, וצ"ע).

וכל זה אמור למאן דאמר 'יש בגידין בנותן טעם' אבל למ"ד אין בגידים בנותן טעם (וכן הלכה) אין הגיד אוסר את הבשר. ואולם הרבה ראשונים סוברים ששומנו של גיד אוסר לכו"ע (עפ"י גמרא וראשונים צט:).

ז. כחל שנתבשל בקדרה עם בשר – אוסר בששים משום החלב שבתוכו, וכחל עצמו מן המנין [שהרי הוא עצמו התר], ומשערים בכולו שהרי אי אפשר לידע כמה יצא ממנו. וגם כשיש ששים – הכחל עצמו לעולם אסור שהרי בלוע מן הבשר שבקדרה [הלכך אסור אף למ"ד שאילו בישלו בעצמו ללא קריעה מותר. עתוס' וש"ר עפ"י הסוגיא להלן קט]. ואם נפל לקדרה אחרת – אוסר, שעשאוהו חכמים כנבלה האסורה מצד עצמה, וצריך ששים כנגדו. יש אומרים שבקדרה שניה הרי הוא כשאר איסורים להצריך ששים חוץ ממנו. ויש חולקים (ע' בראשונים).

זה שאמרו בגמרא שאין יודעים כמה פלט הלכך משערים בכולו, נקטו הרמב"ן והרשב"א שהוא הדין לכל בליעות שבכלים. ודעת הראב"ד שבכלים שאפשר להכשירם ע"י הגעלת האיסור מהם, משערים לפי אומדן יפה.

ואף להרמב"ן, אם ידוע כמות האיסור שהיה בכלי, והוא פחות מהכלי עצמו – משערים רק לפיו [ואין אומרים שכל מה שבלוע בכלי 'נעשה נבלה', שאין אומרים חנ"נ בבלוע בכלים. ויש חולקים ואומרים חנ"נ בבלוע. וכן הכרעת הפוסקים לעיקר. צה.ה. ואולם בהפסד מרובה יש להקל (ש"ך)].

ובכל אופן שאין ששים, כשיש קפילא – בודקים לפי הקפילא, ואם אמר שאין בו טעם – מותר. כן נקטו רוב הראשונים, דלא כמשמעות רש"י (צח). שצריך ששים בכל אופן. וברמב"ן (צז). משמע קצת שנקט אף בדעת רש"י דסגי בקפילא שאומר שאין טעם.

דף צח

- * א. ביצת טמאה שנתבשלה עם ביצים מותרות – מה דינן?
ב. כחצי-זית של איסור שנתבשל עם התר – בכמה משערים? מה הדין באיסורים דרבנן?
ג. כיצד מבשלים את הזרוע של איל הנזיר הניתנת לכהן, בפני עצמה או עם שאר האיל? האם היא מחוברת אליו בשעת הבישול? והאם יכולה להיות חתוכה בשעת הבישול או יש להקפיד על שלמותה?

א. מבואר בגמרא שביצת טמאה שנתבשלה בביצים טהורות – אינה אוסרתן לפי שאינה נותנת טעם. צדדו התוס', וכן כתב הרא"ש, שזה דוקא כשהיא בקליפתה, אבל ביצה מקולפת – אוסרת. ודעת הרמב"ן שאפילו מקולפת אינה אוסרת. וכן הרמב"ם סתם ולא חילק. ומכל מקום כתב הר"ן שראוי לחוש להחמיר).

ואולם ביצה שיש בה אפרוח [והוא הדין שיש בה דם באופן שהביצה כולה אסורה] אוסרת בנתינת טעם, ואם יש ששים ואחת ביצים כנגדה – מותרות. ונסתפקו מקצת מן החכמים אם היא בכלל הששים-ואחת אם לאו. ורב הונא אמר שצריכים ס"א בלעדיה (וכן פסק הר"ף וש"פ). ואילו רב נחמן (צז): סובר שבששים והיא די.

ב. הסיקו שאין הפרש בין כזית לכחצי-זית, והוא הדין באיסורים דרבנן – משערים בששים כשאר איסורים. (ולפירוש אחד ברש"י, יש מן החכמים שהורו לבטל במ"ה כמותו או במ"ג).
יש מי שאומר שאיסור שעיקרו מדרבנן, בטל ברוב בעלמא ואין צריך ששים. (ע' הגהות אשרי).

ג. זרוע בשלה מתבשלת כשהיא שלמה. כן אמר תנא קמא.

רבי שמעון אומר: מבשלה עם האיל. ללשון אחת, לכו"ע מבשלה באותה קדרה שמבשל האיל אלא שנחלקו אם היא מחוברת לאיל בשעת בישול אם לאו. ועכ"פ לא יחתכנה לחתיכות אלא לאחר הבישול (עפ"י רש"י. ולהתוס', אפשר שלר' שמעון אין צריך לבשלה בשלמות), וללשון אחרת לכו"ע מפרידה מן האיל, לת"ק מבשלה בקדרה אחרת וצריך שתהא שלמה, ולר' שמעון מבשלה עם האיל.
האיל עצמו אינו צריך שיהא שלם [וההא צריך להוציא חוזה ושוק קודם הבישול, שלא יאסור] גם לפי הדעה שהזרוע מחוברת אל האיל (ערמב"ם מעה"ק ט, ט; רש"ש).

דפים צח – צט

*. אלו חידושים נתחדשו בזרוע בשלה, שאינם קיימים בשאר הלכות שבתורה? ומה למדנו מזרוע בשלה לכל שאר איסורים?

החידושים שבזרוע בשלה:

מבשל הזרוע עם שאר האיל לכתחילה (וצריך לעשות כן. ראשונים) שלא כבשאר איסורים שאסור לבשלם עם התר.

יש מהראשונים שסוברים שאסור מן התורה לבטל לכתחילה, וי"א מדרבנן [ובאיסורי הנאה יש מהאחרונים שכתבו שלדעת הכל אסור מהתורה, וי"ח]. ועכ"פ בודאי אין מצוה בדבר; – אפילו לרבי יהודה שמין במינו לא בטל, כאן התירה תורה את בליעת הזרוע באיל (אביי); – אף על פי שטעם כעיקר מדאורייתא [בקדשים עכ"פ] – כאן התירה תורה (רבא).

מרש"י משמע שהכוונה לטעם כל דהו, ביותר מששים או ממאה, שבקדשים אסור וכאן מותר. וכתב הרשב"א שזהו דוקא מין במינו, בדומה לזרוע והאיל, אבל מין בשאינו מינו, ודאי אף בקדשים מודה רש"י שבטל בששים כמפורש בכ"מ. והריטב"א בשם הרמב"ן פירש שאין כוונת רש"י לומר שקדשים אינם בטלים ביותר מששים (וע"ז זכר יצחק פ, ג; קהלות יעקב כט).

והתוס' חולקים וסוברים שכזה מותר גם בקדשים, והכוונה כאן לטעם ממש שאסור מהתורה בין בקדשים בין בחולין וכאן התירה תורה, שפעמים שהזרוע ומקצת מן האיל מחוץ לרוטב, ונבלע וניכר הטעם באיל, ומותר); –

אף על פי שבשאר מקומות התר מצטרף לאיסור לשיעור כזית [למ"ד], כאן אינו מצטרף (כן גרס רבנו תם).

מקום החתך (של החלק שנאסר) – בכל התורה אסור, וכאן התירה תורה (רבינא).

ה"ה בשאר קדשים מותר, שאין גזה"כ מיוחדת בזרוע בענין זה (תוס'). ויש חולקים (ע' תורת חיים ואהל משה; משך חכמה ויקרא ד, י. וע"ז אבי עזרי (קמא) אה"ט ב, ט).

אכן דין ביטול בששים (או במאה – למ"ד) למדנו מזרוע בשלה, וכיון שהוא דין לחומרא, שלולא הלימוד היה מותר חד בתרי, הלכך אפשר ללומדו מזרוע בשלה.
מרש"י משמע שזהו לימוד גמור. ואולם התוס' כתבו שאינו אלא אסמכתא.

דף צט

*. מה דין התערבות דלהלן?

א. תרומה שנתבשלה עם חולין; שאור של תרומה שנפל לעיסת חולין.
ב. ציר דג טמא שנתערב בציר טהור.

א. תרומה שנתבשלה בחולין, אם נותנת טעם בתערובת – הכל אסור, ללא הפרש בכמויות של התערובת.

אם אינה נותנת טעם; מין בשאינו מינו – בששים. ולדעה אחת – במאה.

א. לפרש"י, מאה מלבד התרומה עצמה. ולפתתוס', מאה כולל היא עצמה.

ב. משמע מרש"י (כפי שפירשו התוס' דבריו) שאם יש ממשות בעין בתרומה שבתערובת אלא שא"א לזהותה, דינה כדין תערובת מין במינו כדלהלן. והתוס' חולקים וסוברים שאין הבדל בין טעם ופליטה לחוד ובין תערובת ביבש.

ג. שיטת רש"י שאפילו ודאי אין בה טעם, צריך ששים או מאה [וכן שיטתו בשאר איסורים]. ושאר ראשונים

חולקים וסוברים שדוקא בסתם צריך ששים, אבל אם טעמו כהן ואמר שאין הטעם מורגש – מותר אף בפחות מששים.

מין במינו, אעפ"י שאין טעם התרומה מורגש אסור עד מאה ואחד. והוא הדין לשאור תרומה חטים שנפל לעיסת חולין של חטים, ויש בו כדי לחמץ.

שיעור 'מאה ואחד' פרשו בתוס': התרומה ועוד מאה חולין. אבל לפרש"י לפי הדעה הסוברת שכל האיסורים בטלים במאה, צריך לפרש שהתרומה אינה בטלה אלא במאה ואחד מלבד התרומה.

ב. ציר דג טמא אוסר ציר טהור בכמות של אחד ל-192

(רביעית בסאתיים. כן אמר רבי יהודה). ואפילו לרבי יהודה שמין במינו

לא בטל, שונה ציר שאינו אלא זיעה בעלמא.

משמע לכאורה בסוגיא שכן נוקטים להלכה. וכן פסקו הרמב"ם (מאכ"א טו, ד) והאשכול (ח"ג לו). ואולם הרשב"א פסק בששים (ע' תורת הבית ב"ד ש"א טז, א; בשו"ת ח"א שצב. וע"ע פלתי צה סקי"א ק סק"ב).

א. כתבו פוסקים שאיסורו מדרבנן.

יש שכתבו שה"ה לשאר איסורים דרבנן מודה ר' יהודה שמין במינו בטל, ויש דוחים וסוברים שדוקא בציר שאינו אלא זיעה (ע' בראשונים).

ב. יש צד לומר, לשיטת הרשב"א, שדגים שמשמשים בהם על הרוב בציר, צירן אסור מן התורה משום 'טעם כעיקר' (ע' חו"א ריד, לוף קיב).

ג. ציר של שאר מינים טמאים – אסור מדאורייתא (ראשונים. ובמרדכי (תרעא) איתא שציר נבלה וטרפה – דרבנן, דלא כהתוס'. וע' שטמ"ק בכורות ו).

דף ק

* מה הדין במקרים דלהלן:

א. גיד הנשה שנתבשל עם שאר גידים.

ב. חתיכת נבלה או דג טמא, שנתבשלה עם חתיכות אחרות.

ג. חתיכת איסור שפלטת לחתיכה אחרת, ואח"כ סילק את חתיכת האיסור והוסיף חתיכות התר ומים לאותה קדרה.

ד. כמקרה הנ"ל, אלא שלא סילק את האיסור.

א. גיד הנשה שנתבשל עם גידים המותרים, בזמן שמכירו – מוציאו ואוסר השאר בנותן טעם למאן דאמר יש בגידין בנותן טעם [ולמ"ד מין במינו לא בטל – אוסר הכל אף בלא טעם], אבל להלכה קיימא לן אין בגידין בנותן טעם, והכל מותר.

ודעת רוב הראשונים שאף להלכה, שומן הגיד אוסר בנותן טעם. ודעת הר"מ וריב"ם (בתוס')

שהואיל ושומן הגיד מדרבנן אינו חמור יותר מהגיד עצמו ואינו אוסר השאר.

אם אינו מכירו – כל הגידים אסורים, שגיד הנשה (בשלמותו) אינו בטל כלל, משום 'בריה'. והרוטב – בנותן טעם, למ"ד יש בגידין בנותן טעם.

א. דין זה שבריה אינה בטלה – מדרבנן הוא (ראשונים).

יש אומרים עפ"י הירושלמי שבריה בטלה בכאלף [תשע מאות וששים]. והרבה ראשונים דחו זאת מהלכה (ע' בראשונים כאן ובי"ד ק). ואולם חתיכה הראויה להתכבד לדברי הכל אינה בטלה כלל. כ"ה בתוספתא

וכן מבואר ברא"ש).

ב. מבואר ברשב"א ובריטב"א שאין מוגדרת 'בריה' עד שימולאו בה כמה תנאים: א) אסורה מצד עצמה, מתחילת ברייתה [להוציא כגון נבלה ושוה"נ שמאורע חיצוני גרם לה]. ב) שיהא דבר

חלוק לעצמו, ואילו ייחלק אין שמו עליו [להוציא חלב או נבילה]. ג) שתהא מדבר שיש בו נשמה [להוציא כגון גרגר חטה. ע' מכות יג. מח' חכמים ור"ש. וערא"ש שלפי האמת אין ראה סוברים חכמים תנאי

זה]. ד) שתהא שלמה ולא חתוכה.

בריה שלמה כגון נמלה, שנחתך ממנה אבר שאין הנשמה תלויה בו – הדבר בספק, וכתב הרמב"ן שיש להקל בביטול איסורים מפני שהוא ספק דרבנן שהרי מהתורה בריה בטלה ברוב (וכ"כ הר"ן).

ועריטב"א שחכך בתחילה לאסור.

ב. חתיכת איסור שנתבשלה בחתיכות התר, בזמן שמכיר את האיסור – מוציא, והשאר נאסר בנותן-טעם [ע"י טעימת קפילא או בששים, כנזכר למעלה]. אין מכירו – הכל אסור, שאין החתיכה בטלה, אם משום שלעתים היא עשויה להימנות (למאן דאמר 'כל שדרכו להימנות' שנינו), אם משום שראויה להתכבד בה לפני האורחים.

א. ישנה דעת תנאים שדברים שאינם אסורים בהנאה, אפילו הם 'דבר שבמנין' – בטלים (עתוס), עפ"י ע"ז עד. וע"ש. וכן כתבו כמה ראשונים בדעת הרי"ף (ע"ש"א ורא"ש).

ויש אומרים שלדעת התנאים הסוברים שדבר שבמנין בטל [מלבד דברים מסוימים שהם חשובים. ויש מהראשונים שנוקטים כן להלכה], אף חתיכה הראויה להתכבד בטלה (ע"ש"א ור"ן).

ב. התוס' ועוד ראשונים כתבו שחתיכות הראויות רק לכהנים כגון קדשי קדשים, אינן בכלל 'ראויות להתכבד' מפני שאין הכהנים מחזיקים טובה בהן, שכולן שוים במתנות.

ג. יש אומרים שדוקא חתיכה מבושלת נחשבת 'ראויה להתכבד' ולא חיה (הרא"ה). וכן יש אומרים שכבש שלם וכד' או אף חתיכה גדולה המחוסרת חיתוך אינו בכלל חתיכה הראויה להתכבד (ר"ן).

והרבה חולקים (ע"פ תוס', רא"ש, ריטב"א).

ד. חתיכה הראויה להתכבד של התר שבלעה איסור – בטלה ברוב, ואינה נידונית כחתיכה הראויה להתכבד, אפילו למאן דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה, משא"כ בבשר בחלב שהכל חפצא דאיסורא (רשב"א ועוד; ריטב"א כאן ולהלן קח. וכדלהלן).

ה. אם החתיכה אינה ראויה להתכבד בה (ואינה 'דבר שבמנין') – בטלה חד בתרי ומותרת אף מדרבנן (ע"פ רוב הראשונים, כפשוטו לשון הגמרא 'ותיבטל ברובא' – עתוס' וריטב"א, רשב"א רא"ש ור"ן).

ונחלקו הראשונים האם מותר לאכול כולן כאחת או לבשלן בידד מפני שנהפך האיסור להתר, אם לאו (ע"א"ש, רשב"א ועוד). והר"ן אסר לבשלן כאחת. ואולם הביא מהרא"ה להתיר להוסיף עד ששים ולבשל הכל.

והתוס' נסתפקו אם לאדם אחד מותר לאכול כולן.

וישנן שיטות שהצריכו חכמים ששים אף בתערובת יבש ביבש מין במינו (ע"פ כס"מ מאכ"א טו, א יט בדעת רש"י ראב"ד ורמב"ם. ושם גם לדבריהם יש חילוק בין תערובת תבשיל לתערובת בלא בישול, שבוה לא אסרו בששים. וצ"ע).

ג. חתיכת איסור שנתנה טעם בחתיכת התר [ע"י שהיתה מונחת עליה בשעת הבישול חוץ לרוטב, וי"א אף בתוך הרוטב אם היתה בצדה תמיד. ע"ש"י ובפוסקים] ונסתלק האיסור, לדברי רבה בר בר חנה (י"ג: רבה בר רב הונא) אין החתיכה השניה אוסרת חתיכות אחרות אלא כנגד האיסור הבלוע בה, ולכך אם יש ששים ברוטב ובכל החתיכות כנגד החתיכה הראשונה – הכל מותר. ורוב חלק (עתוס) והורה שהחתיכה השניה אוסרת כל מה שנתבשל עמה – שסובר מין במינו לא בטל.

ומשמע דוקא אם החתיכה השניה קיבלה טעם מן האיסור, רק אז נעשית כנבלה לאסור אחרים, אבל בלאו הכי – אינה אוסרת דברים אחרים (כן נקטו תוס' ר"ה ור"ן). והרמב"ן חולק וסובר שאפילו לא נתנה בה טעם, כיון שנאסרה הריהי אוסרת הלאה שהרי אפילו משהו לא בטל. (וכ"כ הריטב"א בשיטת רבנו אפרים).

א. נחלקו ראשונים ז"ל לפי מה דקיימא לן מין במינו לא בטל, כאשר חתיכה קיבלה טעם מנבלה, האם יש לשער כנגד כל החתיכה הזו מפני שנעשתה כגופה של נבלה (ר"ת. וכן הסיק ר"י להתמיר בדבר כיון שאין ראייה ברורה. וכן נראה מרש"י ממה שכתב שצריך ברוטב כדי לבטל שתי החתיכות. וכ"ד הריטב"א וכ"מ בר"ן. וכ"ה ברמ"א), או אין לשער רק כפי הכמות הבלוע בה מן האיסור – כשיטת רבנו אפרים (וכן נראית דעת השו"ע. וע' ברא"ש שהביא שיטת רבנו אפרים וסייעו מהסוגיות ולא חולק, ומשמע שנוקט כן לעיקר. וכ"כ ברמזים שכן מסתבר. וכ"מ בריטב"א קח). ואולם בבשר בחלב, אף לדעה זו נעשה הבשר כגופו של איסור, שהרי את התערובת כולה אסרה תורה, הלכך משערים כנגד כולה.

[יש שכתבו בדעת הרי"ף שהלכה כרשב"ח ולא כרב, ואין אומרים 'חתיכה נעשית נבלה' אלא משערים כפי בליעת האיסור הראשון בלבד. ע' מלחמת ה'; ר"ן].

ב. אם אותה חתיכה שקיבלה טעם מן האיסור אינה ניכרת בין כל החתיכות – הריהי בטלה ברוב אע"פ שהיא ראויה להתכבד [אף אם אומרים 'חנ"נ' בשאר איסורים. ואולם בבשר בחלב הכל

נעשה חפצא דאיסורא ובכלל חתיכה הראויה להתכבד היא. עפ"י רשב"א וריטב"א, היות ואין איסורה מחמת עצמה אלא מפני שבלעה איסור מדבר אחר, ואותה בליעה אינה ראויה להתכבד (עפ"י ראשונים). והריטב"א הוסיף לומר שאף חטאת טמאה שנתערבה בכלל זה, הואיל ואיסורה מחמת טמאה הוי כחתיכה שנאסרה מחמת טעם האיסור. וכן מובאת סברא זו במאירי).

ד. כמקרה האמור אלא שלא סילק האיסור; לרבב"ח יש לשער כל מה שבקדרה בששים כנגד האיסור. ולרב שמין במינו לא בטל, צריך שיהא במים וכדו' שישים כנגד האיסור, אבל כל חתיכות ההתר אינן באות בחשבון שהרי הן ממין האיסור (רבא). ויש דעות החולקות וסוברות שאין אומרים סלק את מינו וכו' – ע' בע"ז עג).

א. לרב, צריך שיהא ברוטב כדי לבטל גם את החתיכה הבלועה מן האיסור שאף היא עצמה נעשית כנבילה. ולרבנו אפרים אין צריך אלא כנגד חתיכת האיסור [כפי שהיתה בתחילה אף אם כעת היא מצומקת] (עפ"י ראשונים).

ב. כתבו התוס' שלרב צריך גם שיהא בכל חתיכות ההתר (כן הגיה הרש"ש) פי שישים מכמות שתי החתיכות האסורות, כדי לבטל את טעם בליעת הרוטב מחתיכות האיסור. והיא שיטת רשב"ם ור"ת, אבל ר"י (קה): חולק וסובר שהרוטב היוצא מחתיכות האיסור נחשב כ'בשר' ובטל ברוטב כדין מין בשאינו מינו.

ולרבנו אפרים נראה שדי שיהא בהן פי שישים מחתיכת האיסור (ע' בהגהות מלא הרועים ובגליונות קה"י).

ג. הר"ן כתב שלרבב"ח כאשר יש שישים בקדרה כנגד האיסור, הותרה גם החתיכה שבלעה ממנה טעם בתחילה.

* א. האוכל גיד הנשה של בהמה טמאה – האם חייב וכמה?

ב. מאימתי חלים איסור בהמה טמאה ואיסור גיד הנשה בבהמה – בשעת לידתה או אף קודם לכן?

א. לתנא קמא במשנה, איסור גיד הנשה אינו נוהג בבהמה טמאה. כן היא דעת רבי שמעון בברייתא, ושם מפורש שר"ש פוטר גם משום איסור בהמה טמאה, שסובר אין בגידין בנותן טעם. ומשום גיד פטור לפי שנאמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה – מי שגידו אסור ובשרו מותר, יצאה טמאה. רבי יהודה מחייב שתים [ואעפ"י שאין איסור חל על איסור, כאן חל איסור גיד על איסור טמאה משום חומרתו, שכן איסורו נוהג בנח כלומר קודם מתן תורה].

ב. איסור טמאה חל משעת יצירה. איסור גיד הנשה – משעת יצירת הגידים, שהוא שלב מאוחר יותר. ולדברי רבי יהודה איסור גיד הנשה אינו קיים בשליל, אלא שאמרו בגמרא שזהו רק בבהמה טהורה, שהכתוב התירה במעי אמה (בבהמה – כל שבבהמה תאכלו) אבל בטמאה – אסור.

ואפשר שלמסקנא אף בטמאה אינו נוהג איסור זה בשליל לדעה אחת (עתוס'). וע"פ פרטים נוספים לעיל עד-עה).

דף קא

* מה הדין במקרים הבאים?

א. האוכל גיד הנשה של נבלה.

ב. האוכל גיד הנשה של עולה או של שור הנסקל.

ג. שגג ועשה מלאכה ביום הכיפורים שחל להיות בשבת.

ד. יוהכ"פ שחל בשבת והיה שוגג בשבת ומזיד ביום הכיפורים, או להפך.

א. האוכל גיד הנשה של נבלה, רבי מאיר מחייב שתים (שסובר איסור חל על איסור ב'כולל' הלכך מתוך שחל איסור נבלה על שאר הבשר חל גם על הגיד). וחכמים אומרים: אינו חייב אלא משום גיד אבל לא משום נבלה, שאין איסור חל על איסור אפילו ב'כולל' – ואמרו שזו שיטת רבי יוסי הגלילי. ואף ר"ש סובר שלא חל איסור על איסור ב'כולל'.

הרמב"ם פסק שחייב שתים.

ב. האוכל גיד הנשה של עולה או של שור הנסקל, בין לר"מ בין לחכמים חייב שתיים לפי שאיסור חל על איסור ב'כולל' כאשר נוסף חומר באיסור השני, כמו כאן שמתוסף איסור הנאה. א. מרש"י (כאן וביבמות לד ובכריתות יד.) מבואר שאיסור הנאה הוא 'איסור מוסיף' וכ"כ הרמב"ן. והתוס' פרשו שהוא 'איסור חמור' ואין זה בגדר 'מוסיף' וכן פירש הריטב"א (וע"ע בהמאור; טעם המלך על השעה"מ יסודי התורה דף ב,ב; אג"מ אה"ע ח"ג ל,א; קה"י יד,ב). ב. הרמב"ן כתב שלמ"ד 'אין בגידין בנותן טעם' אינו חייב בגיד של עולה משום מוקדשין. וכן לענין שור הנסקל (ריטב"א). ואולם הרמב"ם פסק אין בגידין בנו"ט ופסק (ת,ו) שהאוכל גיד של עולה חייב שתיים. ג. לר' שמעון, אין איסור חל על איסור אפילו בכולל ובתוספת חומרא (רש"י). ועוד סובר ר"ש שגיד הנשה אסור בהנאה, ואין כאן תוספת חומרא.

ג. יוהכ"פ שחל להיות בשבת, ושגג ועשה מלאכה, נחלקו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא אם חייב שתיים (שבת היא; יום כפורים הוא – ללמד שחל האחד על חברו; אם משום 'בת אחת' אם משום שיוהכ"פ כולל גם איסור אכילה, ושבת מוסיף חומר מיתת ב"ד. עפ"י רש"י ותוס'. ועריטב"א שהדרשות אסמכתות בעלמא. וע"ע שעה"מ איסור"ב דף סג ע"ד; אבני נזר יו"ד שנא,ו-ז), או אינו חייב אלא אחת. לאביי – משום שבת, שהיא נחשבת כאיסור הראשון הואיל וקביעא וקיימא משא"כ יוהכ"פ שב"ד קובעים אותו. ולרבא (ורבין וכל נחותי) הרי זה כאיסורים החלים בבת אחת, ומחלוקתם באיסור בת אחת אם חל על איסור אם לאו. (או אפשר סובר ר' עקיבא ששבת ויום הכיפורים איסור אחד הוא, ששניהם משום 'שבת', ולכך אינו חייב אלא אחת. עפ"י רמב"ן וריטב"א).

ד. שגג בשבת והזיד ביוהכ"פ – לכו"ע חייב חטאת משום שבת. שגג ביוהכ"פ והזיד בשבת, לרב יצחק בר יעקב בר גיורי בשם רבי יוחנן, וכהסבר אביי – פטור מקרבן לריה"ג שאין איסור יוהכ"פ חל על איסור שבת. ולרבא – לכו"ע חייב (לפי ששני איסורים החלים בבת אחת, לכו"ע חייבים על אחד מהם, ואם א"א לחייב חטאת על אחד, משום שהיה מזיד, מתחייב חטאת על האיסור האחר (עפ"י רש"י))

בחזון איש (ריד) צידד שלפרוש התוס' אין מקור לדין זה ולעולם מתחייב על האיסור החמור יותר, ואם הזיד באיסור החמור ושגג באיסור הקל – פטור מחטאת. ולכן לרע"ק לעולם חייב משום שבת ופטור משום יוהכ"פ. וכן מפורש בריטב"א בשם התוס'.

* א. האם איסור גיד הנשה היה קיים קודם מתן תורה?
ב. מאימתי נקראו 'בני ישראל'?

א. לדברי רבי יהודה איסור גיד הנשה התחיל מאז אותו מעשה ביעקב וחל על בני יעקב. ולדברי חכמים משמע לכאורה (כפרש"י) שלא נאסרו אלא משעת מתן תורה ואילך.
א. מדברי הרמב"ם עולה שגם לדעת חכמים נאסרו עוד קודם מתן תורה, אלא שלאחר שניתנה תורה האיסור אינו אלא ממצות משה רבינו ע"ה שנצטווה מפי הקב"ה, ולא מחמת האיסור הראשון.
ב. התוס' לעיל (צ. ד"ה קדשים) העלו צד שאף שאר אומות העולם נאסרו בגיד עד מתן תורה. אך נראה שלא כתבו כן אלא לרווחא דמלתא. ע"ש ובתוס' להלן קב. ד"ה ורבי יהודה.

ב. מבואר בגמרא (לחכמים) משעה שהקב"ה קראו ליעקב 'ישראל' – מאז נקראו 'בני ישראל', ולא קודם לכן. ו'בני ישראל' האמור במצוות – משעת מתן תורה הוא.

לר' יהודה, משמע שנקראו בני ישראל כבר מקודם לכן, על שם העתיד.

דפים קא – קב

- * א. האם איסור אבר מן החי נהוג בחיה ובעוף טהורים? ומה הדין בדגים ובחגבים?
 ב. האם הוא נהוג בבהמה חיה ועוף הטמאים?
 ג. אבר מן החי שאין בו כזית – האם חייבים עליו?
 ד. בשר מן החי שאין בו כזית – האם חייבים עליו?
 ה. אכל צפור טהורה שלמה בחייה – מה דינו?
 ו. עוף טמא שאין בו כזית – האם חייבים עליו משום טמא ומשום נבלה?

א. לרבי יהודה רבי אלעזר וחכמים (וכן דעת רבי וראב"ד, וסתם משנה בטהרות), איסור אבמ"ה נהוג בבהמה חיה ועוף אבל לא בדגים ובחגבים. (רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש, ולא תאכל הנפש עם הבשר – כל שאתה מצווה על דמו אתה מצווה על אבריו. כל שאי אתה מצווה על דמו א"א מצווה על אבריו). ולרבי מאיר אין נהוג אלא בבהמה טהורה בלבד. (מסמיכות הכתוב וזבח מפקד ומצאנך לאיסור אבר מן החי).
 א. בן נח אסור באבר מן החי בכולם אפילו לרבי מאיר. כן נקטו בפשטות התוס' (לעיל לג. וכ"ה בתורא"ש כאן. ערש"ש ובית מאיר). ואולם מהרמב"ן (כאן) ומהרש"א (לג) מבואר שלר' מאיר גוי מותר באבר מן החי של חיה ועוף, כישראל (וכן צידד בהגהות מלא הרועים).
 ב. יש מן הראשונים שכתבו שאבר של אדם חי גם כן אסור באיסור אבר מן החי (עפ"י רא"ה וריטב"א כתובות ס; שו"ת רשב"ש תקיח). ויש חולקים וסוברים שאין בדבר אלא איסור 'עשה' (ערמב"ם מאכ"א ב,ג. וע' שו"ת הרשב"א ח"ג רנו; משל"מ אבל יד, כא שחיטה ב,ג; מנ"ח תנב, ט; קהלות יעקב ה).

ב. לרבי מאיר, אבמ"ה אינו נהוג אלא בבהמה טהורה כאמור.
 לחכמים, נהוג גם בחיה ובעוף הטהורים. (לא תאכל הנפש עם הבשר – אלא בשר לבדו, הא כל שאין בשרו מותר, אי אתה מצווה על אבריו). ואולם בן נח מוזהר על הטמאים כטהורים (שהרי בשר כולם מותר לו). כן אמר רב ותניא נמי הכי.
 לרבי יהודה ורבי אלעזר – נהוג אף בחיה ועוף הטמאים (אם מדרשת הכתוב רק הדם... ולא תאכל הנפש... – כל שאתה מצווה על דמו אתה מצווה על אבריו, והטמאים בכלל זה רבי אלעזר); אם משום שאיסור אבר מן החי חל על איסור טמא משום חומרו שהוא נהוג בבני נח. כן דעת ר' יהודה).

בבן נח אין חילוק בין בהמה לחיה. ולענין עוף, כתב הרמב"ם (מלכים ט,יא) שפטור [אפשר לפי שאינו בכלל 'בשר' סתם. רדב"ז. וע"ע בכס"מ]. והראב"ד השיגו.
 מבואר בסוגיא שכן נח חייב משום אבר מן החי בעוף טמא גם לאחר שחיטה כל עוד הוא מפרס, אבל בטהור, כיון שלישאל מותר ע"י שחיטה אף לב"נ מותר (וע' לעיל לג. וע"ע אחיעור ח"ב ח,ח).

ג. אמר רב: אבר מן החי צריך כזית ('אכילה' כתובה בו). ופירשו בגמרא דלאו דוקא כזית בשר אלא כל שיש כזית ע"י בשר גידים ועצמות – חייב.

ודוקא כשאכלו כברייתו, אבל הפריד הבשר מהגידים והעצמות קודם אכילתו אינו לוקה עד שיאכל כזית מן הבשר לבדו (עפ"י רמב"ם מאכ"א ה,ג-ד).

ד. בשר מן החי אין חייבים עליו אלא בכזית, כשאר איסורי אכילה.

ה. נטל צפור שאין בה כזית ואכלה – רבי פוטר (שהבהמה בחייה לאו לאברים עומדת) ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב; קל וחומר, על אבר ממנה חייב על כולה לא כל שכן? ופירשו (אליבא דרב) שאינו חייב אלא כשיש עכ"פ כזית בבשר גידים ועצמות.

א. אפשר שאף לרבי אסור מן התורה אלא שפטור (כן צדד המנחת-חינוך תנב, ז).
 ב. הרמב"ם (מאכ"א ה) פסק כרבי לפטור, ואולם כתב (ד,ג) שהאוכל עוף טהור חי לוקה בכלשהו משום נבלה ואעפ"י שאין בו כזית – הואיל ואכלו כולו. ואם אכלו אחר שמת – אינו חייב עד שיהא כזית בכולו, אעפ"י שאין כזית בבשר (והמפרשים נתקשו הרבה בדבריו. וע' בחדושי הגר"ח ס' וחזו"א).

ג. אם יש בה כזית בשר, לרש"י אף לרבי חייב משום בשר מן החי. ולהתוס' פטור, ואפילו לראב"ר ש"ר"י, לפי שאינה עומדת בחייה לחתיכת בשר לכו"ע.
ומשום נבלה – יתכן וחייבים עליה לפי שבשעת בליעה היא מתה (ע' מהרש"א שצידד בדבר).
לדברי רבא אפשר שאם הישב עליה מתחילה לאכלה אבר אבר – חייב, שמועילה מחשבתו להיותה עומדת לאברים. ודוקא לו עצמו, ולא לאחר שלא הישב. ומאידיך אם הישב לאכלה מתה ואכלה חיה, אפשר שאפילו לראב"ר יש לילך אחר מחשבתו ופטור. ואביי חולק על שני הדינים.
הרמב"ם השמיט דין זה, ונראה טעמו מפני שאף לרבא אין הדבר מבורר אלא אמר זאת ב'את"ל' (עפ"י מנחת חינוך תנב, ז).

ו. עוף טמא – בין בחייו בין במותו, חייבים עליו משום איסור טמא אפילו אין בו כזית, משום 'בריה'. אבל משום נבלה אין חייבים אלא בכזית (שאיך שייך שם 'בריה' לפי שלא היתה נבלה כשנבראת (רש"י). וכן אין אומרים 'בריה' אלא בדבר שאילו ייחלק אין שמו עליו, ואילו 'נבלה' קרויה כל חלק וחלק ממנה, שאינה שם עצם. עפ"י רא"ש לעיל ועוד).

דפים קב – קג

* א. האוכל אבר מן החי עם בשר מן החי בהתראה אחת; וכן אבר מן החי עם בשר אחר של טרפה; בשר מן החי ובשר של טרפה – כמה הוא חייב?
ב. האוכל אבר/בשר מן החי של בהמה טרפה – כמה חייב?
ג. מתי חל איסור אבר מן החי, מתי חל איסור טרפה ומתי חל איסור חלב?
ד. האוכל חלב מן החי של טרפה – כמה חייב?

א. נחלקו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש על מקור איסור בשר מן החי, האם הוא נלמד מאותו כתוב שמוזהר על הטרפה (ובשר בשדה טרפה. ר' יוחנן), או מן הכתוב המזהיר על אבר מן החי (לא תאכל הנפש עם הבשר. רשב"ל).

נפקא מינה למנין המלקיות; האוכל אבר מן החי עם בשר מן החי, לר' יוחנן לוקה שתיים ולר"ל אחת. אכל בשר מן החי ובשר טרפה [של בהמה אחרת, שאין לדון משום 'אין איסור חל על איסור'], לריו"ח לוקה אחת ולר"ל שתיים. ואילו אכל אבר מן החי ובשר טרפה – לדברי הכל לוקה שתיים.

ב. אבר מן החי של בהמה טרפה; –
אם נטרפה בשעה שנולדה (או קודם לכן. תוס' ועוד) אזי לאותן דעות שבהמה בחייה לאברים עומדת, איסור אבר מן החי ואיסור טרפה חלים בבת אחת וחייב שתיים. ואם לאו לאברים עומדת, יש סוברים שאיסור אבמה"ח חל על טרפה (לפי שהוא מוסיף איסור לב"נ. וגם אפשר שחל מגזרת הכתוב, כל שאתה מצווה על דמו אתה מצווה על אבריו – לר' אלעזר. עפ"י תוס'. וגם אפשר שחל ב'כולל', מתוך שחל על הגידים והעצמות חל גם על הבשר. ע' חזו"א יו"ד ז-ב), וי"א שאינו חל וחייב רק משום טרפה. ואפשר שנחלקו ריו"ח ור"ל בשאלות אלו.
נטרפה לאחר הלידה – אם נוקטים שבהמה בחייה לאברים עומדת והרי קדם איסור טרפה לאיסור אבמה"ח, אין איסור טרפה חל על איסור אבר. מלבד לפי אפשרות אחת, לר' יוחנן איסור חל על איסור וחייב שתיים. ואם לאו לאברים עומדת והרי קדם איסור אבר לאיסור טרפה – באנו לשאלה הקודמת, אם איסור אבמה"ח חל על טרפה (משום 'מוסיף' וכו').

נטרפה בשעה שתלש את האבר – אם בהמה בחייה לאברים עומדת, כבר קדם וחל איסור אבמה"ח והנידון הוא אם איסור טרפה חל על אבר וכו"ל. ואם לאו לאברים עומדת – חייב שתיים, ששני האיסורים חלו בבת אחת. וכן פסק הרמב"ם. ומשמע לכאורה מדבריו שאם נטרפה קודם לתלישת האבר, אין חייבים משום אבר מן החי (ע' לחם משנה מאכ"א ה; שער המלך איסו"ב יז, ח דף סד, ב. וע"ע בצל"ח כאן באורך).
בבשר מן החי נחלקו רש"י ותוס' אם איסור זה חל בבהמה בחייה (רש"י) או כאן הכל מודים שאינו חל אלא משעת פרישתו מן הבהמה (תוס'). ואולם לר' יוחנן בלאו הכי בבשר מן החי של טרפה לעולם אינו חייב אלא אחת שהרי 'לאו' אחד לשניהם כאמור.

ג. איסור אבר מן החי, נחלקו בו תנאים (רבי וראב"ר ש) ואפשר גם אמוראים (ריו"ח ורשב"ל) האם הוא חל בכל בהמה בשעת

לידתה (לפי שבהמה בחייה לאברים היא עומדת. כלומר לולא שאסרה תורה לאכול אבמ"ה. עפ"י פלתי), או רק כאשר נתלש האבר או חל האיסור.

יש אומרים שאף לפי דעה זו יש איסור עשה 'שאינו זבוח' על כל בהמה בחייה. ויש חולקים (עתוס' שבועות כד. ד"ה האוכל).

איסור טרפה חל משעת ההיטרפות (ואם נטרפה קודם ללידה – חל האיסור משעת הלידה ולא קודם לכן. עפ"י תוס'). ואולם לפי דעת האומר בהמה בחייה לאברים עומדת והרי היא אסורה משום אבר מן החי בלידתה, כשנטרפה בחייה לאחר לידתה לא חל עליה איסור טרפה בהחלט אלא תלוי ועומד עד שתמות שהרי איסור אבמ"ה מונע מלחול עליו איסור טרפה.

איסור חלב חל משעת הלידה. (ואף לדעת הסובר שהתולש חלב חי מהשליל ואכלו חייב, אינו חל אלא ביציאתו ממעי אמו. עפ"י תוס').

ד. האוכל חלב מן החי של טרפה – נחלקו אמוראים אליבא דריו"ח כמה חייב; לדברי רבי חייא בר אבא חייב שתיים, ולרבי אמי ורבי אבהו חייב שלש; משום 'מן החי', חלב, וטרפה.

הרמב"ם פסק שלוקה שלש (וע' בבאור שיטתו בלח"מ מאכ"א ה,ה; שעה"מ איסור"ב יז,ה; זכר יצחק לה ד"ה עתה).

ובארו מחלוקתם בכמה פנים: א. כגון שנטרפה בלידתה, והשאלה היא אם בהמה בחייה לאברים עומדת וחל איסור אבמ"ה בידע עם שני האיסורים האחרים, אם לאו לאברים עומדת ולא חל איסור אבמ"ה על טרפה וחלב. ב. כמקרה הנ"ל ונחלקו בשאלה אם איסור אבמ"ה חל על חלב וטרפה (משום 'מוסיף') אם לאו. (ואפילו אם ננקוט שהוא חל על טרפה, שמא אינו חל על חלב שהוא חמור, בכרת. עתוס'). ג. כגון שנטרפה אח"כ, ונחלקו אם איסור טרפה, כשם שהוא חל על איסור חלב (מגילוי הכתוב כל חלב נבלה וחלב טרפה...) כך הוא חל על 'מן החי', שאיסור חל על איסור (ויש גם חומר באיסור טרפה על אבמ"ה, שכיון שנטרפה שוב אין לה התר, אבל לאבמ"ה יש התר בשחיטה – עתוס' יבמות לג:), אם לאו.

ועתוס' אופן נוסף בהסבר המחלוקת, לדעת רבא.

דף קג

* א. אבר מן החי מחולק – האם חייבים על אכילתו?

אבר מן החי שחילקו קודם הכנסתו לפה; לרבי יוחנן אליבא דרב דימי ורבינן – פטור. ולרבי אלעזר חייב (ולפרש"י כן סובר רבי אסי בדעת ר' יוחנן. ויש חולקים. ערמב"ן ומהרש"א) שמחוסר קירבה בין החלקים – לאו כמחוסר מעשה דמי, ויש כאן 'כזית' שלם.

רש"י פירש הטעם לפטור, היות וחידוש הוא שחייבה תורה על גידין ועצמות אין לך בו אלא חידוש, כשאוכלו בבת אחת. ומשמע שאם חלקו והכניסו לתוך פיו ובלע בבת אחת – חייב. ואילו התוס' (כאן ולעיל קב: בקושייתם על רש"י (עצל"ח); תורא"ש קב.) חולקים וסוברים שבכל אופן פטור כי צריך שיהא מחובר בשעת הבליעה, להיות עליו שם 'אבר' בשלמותו.

ומדברי הרמב"ם נראה שמפרש 'חלקו' – שהפריד הבשר מהגידים והעצמות, אבל אם חתך את האבר, ובכל חתיכה יש כזית בשר גידים ועצמות – חייב (וע' בחדושי הגר"ח מאכ"א ד,ג).

חילקו מבפנים (סמוך לבית בליעתו. רש"י) – לריו"ח חייב שהרי נהנה גרונו בכזית. ולר"ל פטור שלדעתו צריך אכילת מעיו, ובמעיו אין שיעור אכילה בב"א (ואי אתה מוצא אלא באבר קשה שאין לועסים אותו אלא בולעו כזית שלם, בשר גידין ועצם).

הלכה כרבי יוחנן. וכל זה אמור רק בנוגע לחיוב 'אבר' – בשר גידין ועצמות, אבל אם אכל כזית בשר מן החי חייב בכל אופן, כשאר איסורי אכילה.

* החיוב על מאכלות אסורות – האם תלוי בהנאת גרונו או בהנאת מעיו? מאי נפקא מינה?

לדעת רבי יוחנן חיובי אכילה תלויים בהנאת גרונו. ולדעת ר"ל – בהנאת מעיו. הנפקות המבוארות בסוגיא:

- א. אבר מן החי שהילקו בתוך פיו סמוך לבית בליעתו, כנ"ל.
- ב. האם האוכל שבחיק, שכבר הורגש טעמו וגרונו נהנה בו [להוציא זה שבין השניים] מצטרף לשיעור כזית לחייב, או אין לצרף אלא מה שנבלע למעיו.
- ג. אכל חצי כזית והקיא ואכל עוד חצי כזית, זה או אחר – לריו"ח חייב שהרי נהנה גרונו בכזית [ואף זה שכבר נבלע אינו נידון בבליעתו כמעוכל (בזמן שהוא ראוי עדיין לאכילה. עפ"י תו"י יומא פא.), והרי הוא כשאר אכלין שחייבים עליו], ולר"ל פטור שהרי לא נהנו מעיו בכזית.
- א. וכן פסק הרמב"ם (מאכ"א ד, ג). וגם לרבי יוחנן צריך גם בליעה, דלא קיימא לן כמאן דאמר שהלעוס כבלוע (עתוס' אנשי שם תרומות ח, ב; מנחת שלמה צא, יז).
- ב. נראה שאף לריש לקיש החיוב הוא על מעשה הכניסה למעיו, ועל כן אם אכל כזית והקיא קודם שנתעכל – חייב. ואם חזר ואכל – חייב שתיים (עפ"י הליכות שלמה פסח פ"ט הערה ק – מחדושי הגרשו"א כת"י עפ"י סוגיית הגמרא).
- ג. כתבו כמה אחרונים שאף באכילות מצוה קיימא לן כרבי יוחנן שהנאת גרונו היא המגדירה את האכילה (עפ"י שו"ת חת"ס או"ח קכו; פנים מאירות ח"ב כז; כתב סופר או"ח צו; מנ"ח ו, א, י, ב). ויש מי שכתב שבאכילת מצוה מודה רבי יוחנן לריש לקיש (עפ"י מחצית השקל תעה סק"ד בדעת המג"א).

דף קד; פרק שמיני

* א. מה דינם של בשר בהמה, בשר חיה ועוף, ובשר דגים וחגבים – לענין אכילתם עם חלב; בישולם עם חלב; העלאתם עם חלב על השלחן? האם גזרו חכמים גזרה לגזרה?

א. מן התורה אסור לבשל בשר בהמה (טהורה) עם חלב בהמה (בין בארץ בין בחו"ל, בין בחולין בין במוקדשין. תוספתא) וכן אסור לאכלם כשנתבשלו יחדיו, אבל לאכלם שלא בדרך בישול כגון צונן בצונן – אין אסור אלא מדרבנן.

בשר חיה ועוף – מחלוקת תנאים (ק"ג); לתנא קמא אסורים מן התורה בין בבישול בין באכילה, כבהמה. לרבי עקיבא אסורים מדרבנן (גזרה משום בהמה. רש"י, וכפשוט לשון הגמרא). ולרבי יוסי הגלילי – מותר לאכול עוף בחלב, וכן היו נוהגים במקומו (קט"ז).

א. הרא"ש כתב בדעת הרי"ף (ק"ג) שת"ק לא נחלק על רבי עקיבא בחיה ועוף אלא ריה"ג לבדו. ואין כן דעת רש"י ותוס' שם (וע' מהר"ם שיף סוף פרקין).

ב. הרמב"ם הרי"ף הרשב"א הריטב"א והרא"ש פסקו כרב אשי שהעמיד משנתנו כרבי עקיבא שעוף בחלב מדרבנן (וכ"מ מרש"י ד"ה גזירה שמא יעלה בשר בהמה). וכן הוא בשו"ע (פז, ג). וכן פסק השו"ך שם [וכן היה מדרבנן. רמב"ן].

ואילו התוס' (בד"ה עוף) צדדו שאסור מהתורה. וכן החמירו הב"ח ומהרש"ל.

ג. מפשטות דברי הרמב"ם מבואר שבשר עוף מותר לבשלו בחלב. וכן פסק בשו"ע.

בשר דגים וחגבים – אין בהם איסור בחלב לא מהתורה ולא מדרבנן. יש אוסרים דגים עם חלב משום סכנה (ע' יו"ד פז).

חכמים גזרו על העלאת בשר עם חלב על שלחן שאוכל עליו, אך לא על שלחן שסודר עליו את התבשיל. טעם הגזרה – שמא יגעו זה בזה כשהם חמים בכלי ראשון והרי כלי ראשון מבשל. (כן בארו בגמרא אליבא דרב יוסף. ואולם לאביי ורב אשי אפשר שא"צ לזה, אלא גזרו אף משום חשש איסור דרבנן, שמא יאכלם יחדיו בצונן).

לדברי בית הלל גזרו גם בבשר חיה ועוף, אם משום שסוברים שחיה ועוף אסורים מן התורה (רב יוסף), או אפשר שאעפ"י שאסורים מדרבנן, גזרו על ההעלאה כבבשר בהמה (לרב אשי – שלולא גזרת העלאה לא תתקיים גזרת אכילה, והכל גזרה אחת היא. ראשונים). ולדברי בית שמאי, העוף עולה עם הגבינה על השלחן. (שלשיטתם עוף בחלב – דרבנן, ולא גזרו על העלאה. עפ"י נמוקי הגר"ב). וזהו אחד מקולי ב"ש וחומרי ב"ה. כן מסר רבי יוסי.

ב. רב יוסף הוכיח שאין גוזרים גזרה לגזרה. ואביי דחה ההוכחה. בכמה מקומות פשוט בגמרא שאין גוזרים גזרה לגזרה. ואולם מצינו מקומות שגוזרים. ובכמה מקומות נחלקו אמוראים בדבר. וכן לאביי ורב אשי משמע שכאן גזרו ודלא כרב יוסף וסוברים שהכל גזרה אחת היא. ערשב"א ריטב"א ור"ן. ונראה שהולך אביי לשיטתו בשבת יא: שגוזר בכרמלית כברה"ר] – ואין לחוש בדבר שאין לדמות גזרות חכמים זו לזו, והדבר משתנה לפי קירוב הגזרות זו לזו, שלעיתים בלעדי זו אין מתקיימת זו, נמצא הכל גזרה אחת היא. ויש שגזרו גזרה לגזרה משום חומר האיסור, באיסורי כרת (עפ"י תוס' ורמב"ן ועוד). ע' פרטים נוספים במובא בשבת יא.

* אלו קולי הלכות נמנו בחלת חוצה לארץ?

חלת חוצה לארץ – מדברי סופרים. תקנוה כדי שלא תשתכח תורת חלה. ונותנים אותה לכהן לאכילה.

ואפילו הכהן טמא בטומאת מת, אבל לא בטומאה היוצאת מגופו. הלכך יש ליתנה לכהן קטן שלא נטמא בקרי, או לגדול שטבל לקרי. ונאכלת לטבול-יום, אפילו טבול-מטומאה חמורה. ולדברי רבי יוסי נאכלת לבעל קרי שלא טבל אך לא לזב זבה נדה ויולדת. אם אין כהן הטהור מקרי – שורפה, ומפריש עוד אחת ונותנה לכהן טמא ואפילו זב ונדה. ויש כמה מקומות שאין נוהגים להפריש שניה כלל [ומנהג טוב הוא להפרישה, שלא תשתכח תורת חלה (רא"ש). ורש"ל כתב להקל לפי שאין נוהגים ליתן החלה לכהן כלל כי בטל היחס].

וכל זה במקומות הרחוקים מארץ ישראל כגון בבל ושאר מדינות, אבל במקומות הסמוכים לה מפרישים שתי חלות, האחת נשרפת והאחת ניתנת לכהן, כפי חילוקי הדינים שבמסכת חלה (עפ"י תוס').

ונאכלת עם הזר על השלחן, שלא גזרו בה שמא יאכלנה הזר. וניתנת לכל כהן שירצה.

א. לפרש"י, אפילו לזה שאינו מחזיק בתורת ה' ולא ישמרנה בטהרה. והתוס' כתבו שצריך ליתנה רק למחזיק בתורת ה' אלא שאם אין כהן חבר, או שהוא עשיר ויש כהן ע"ה עני שמצוה להחיותו – תינתן לעם הארץ הגם שאינו בקי בדיני טומאה וטהרה.

ב. נראה שחלת חוצה לארץ אינה טובלת (עפ"י תוס' ועוד).

קולות נוספות ופרטי דינים – בכורות כז.

דפים קד – קה

* האם מותר לאכול בשר או עוף בסמוך לאכילת גבינה? והאם צריך לנקות פה וידיים ביניהם?

אמר רב חסדא: אכל בשר – אסור לאכול גבינה. אכל גבינה – מותר לאכול בשר, ואין צריך לשהות ולא כלום.

בשיעור השהייה בין בשר לגבינה – היה נוהג מר עוקבא כשאכל בשר בסעודה זו, לא אכל חלב אלא בסעודה האחרת.

וכתבו הראשונים שיש לנקוט כן להלכה (ע"ה ורי"ף).

דעת התוס' שאין הדבר תלוי בשעות, אלא סילוק שלחן וברכה הרי זו סעודה אחרת ומותר. ויש סוברים שנקבע הדבר לפי מספר השעות שבין סעודה לסעודה שרגיל אדם לסעוד (רא"ש); יש שלא נקבו שיעור זמן מסוים (עריטב"א. ויתכן שזה מקור הנהגים שלש שעות וכד', שכן לפעמים זהו הזמן שבין סעודה לסעודה. ע' דרכ"ת פט). יש אומרים כמו שש שעות (רמב"ם מאכ"א ט, כז. וכן דעת בעל העיטור ועוד, וכן הוא בשו"ע (פט, א), וכן כתב הרמ"א שנכון לעשות – להמתין שש שעות) ויש נוהגים שעה (ערמ"א שם, וכן מנהג בני הולנד).

והובא בגמרא מנהג אביו של מר עוקבא, שלא אכל חלב אלא כעבור יממה שלמה משעה שאכל בשר.

וכן היו נוהגים יחידים מצדיקי הדורות (ע' יוסף אומץ ח"א קלז, על השל"ה; שער המצוות משפטים טז

עוד אמרו בגמרא שבין אכילת בשר לאכילת גבינה צריך ליטול ידים – כשאוכל בלילה, אבל ביום (וי"א אף בלילה כאשר יש אור מרובה. מובא בריטב"א ובש"פ) הלא רואה אם נקיות הן. ועוד צריך הדחת פה וקינוח. והסיקו שקינוח הפה יכול להעשות בכל מיני אכלים שאוכל מלבד בקמח תמרים וירקות שהם רכים מדי.

א. רש"י ותוס' ר"ח ורי"ף מפרשים שצריך גם קינוח וגם הדחה. ויש סוברים שמספיק אחד מהם, קינוח או הדחה (רשב"א. וע' רמב"ם מאכ"א ט, כו ובכס"מ). 14. יש שפירשו 'הדחה' – הדחת הידים (ע' בחדושי הרא"ה ובר"ן). והריטב"א דחה).

ב. ר"י היה שורה פת במים או ביין ואכלו ועומד לו במקום קינוח והדחה (מובא בראשונים).

ובין עוף לגבינה אין צריך קינוח והדחה ונטילה. כן פירש אגרא חמיו של רבי אבא מה שקבל מרבתינו 'עוף וגבינה נאכלין באפיקורין' (= דרך הפקר).

א. יש גורסים בדבריו 'באפיקוליס' – במטלית, שאין דבק מהמאכל בידים (ערי"ף).

ב. התוס' פרשו (עפ"י רבנו שמואל. וכן דעת הרי"ף והגאונים וכ"ד הרשב"א, וכ"כ הריטב"א בשם כל הגאונים) שלאחר אכילת בשר צריך לשהות לסעודה האחרת ואין מועיל קינוח ונטילה, אבל לאחר אכילת עוף אין צריך כלום מן הדין, אלא שנהגו העולם בעוף כמו בבשר; אפשר משום שלהלכה עוף בחלב – דאורייתא. ואחר גבינה, אם בא לאכול בשר – צריך נטילה וקינוח והדחה (עפ"י רש"י קה. תוס' וריטב"א; יו"ד פט, ב). בא לאכול עוף – אין צריך (וצ"ל דהיינו דוקא לרע"ק, אבל לפי מה שנהגו העולם להחמיר בעוף כבבשר כנ"ל, צריך קינוח והדחה). ויש ההולכים בשיטה זו שלא הביאו מנהג העולם להחמיר בעוף כבבשר, אלא דינו כעוף אחר גבינה, בלא קינוח ובלא נטילה (רשב"א עפ"י הרמב"ן; ריטב"א).

ושיטת רבנו תם והלכות גדולות (והרשב"א בשם גאון; בה"ג), וכן דעת הרז"ה והרא"ה, שלאחר אכילת בשר די בנטילה וקינוח והדחה או שהייה [ואפשר שמר עוקבא ממדת חסידות לא הסתפק בנטילה וקינוח], ובעוף אין צריך. וכן לאחר גבינה – אין צריך אפילו קינוח הפה לבשר [שהגבינה נימוחה בפה ואינה נשארת. רז"ה, ר"ן]. אבל לענין נטילת ידים אין חילוק בין בשר תחילה או גבינה תחילה אלא בשניהם בלילה צריך וביום לא (כן צדדו התוס' ועוד לשיטה זו).

ושיטת הרמב"ם להחמיר, שאפילו גבינה אחר עוף אסור מן הדין כמו בשר בהמה. והרמב"ן והריטב"א ועוד ראשונים, חולקים.

ג. יש אומרים שבשר חיה דינו כבשר בהמה לענין נטילה וקינוח, גם לרבי עקיבא שבשר חיה בחלב מדרבנן, שלא התירו אלא בעוף שהוא רך (ר"ת), או משום שבשר חיה בבשר בהמה מתחלפים (רשב"א בדעת רמב"ם ורז"ה). ויש חולקים (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א).

ד. בין תבשילים בשריים וחלביים, שאין בהם אלא טעם בשר או טעם חלב ולא בעין – אין צריך אפילו נטילה. ובין תבשיל בשרי לגבינה ממש צריך נטילה. ויתכן שזה אף לפי השיטה הראשונה (עפ"י תוס' קה: ריטב"א).

והרמ"א כתב שנהגים באכילת תבשיל בשרי כבשר ממש ואין לאכול גבינה אחריו [ורש"ל כתב שמ"מ אין למחות ביד הנוהג התר בדבר]. ואולם תבשיל שבושל בכלי בשרי, אפילו לא הודח הכלי ויש בו קצת ממשות מן הבשר – מותר לאכול אחריו חלב (רמ"א פט, ג וש"ך).

ד. הטועם את הבשר לידע את צריך מלח וכדו' – אין צריך לשהות אחריו אלא די לו בקינוח והדחה (פרי חדש פח סקי"ח. הובא באחרונים).

ה. הבלוע טבליה (ויטמינים וכד') שנעשתה מכבד, מותר לאכול אח"כ חלב, ואפילו אם ישנה מדרך העולם וילעסנה – אין לאסור (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ב כו).

ו. יש שכתבו שלילדים קטנים אפשר להקל לאכול מאכלי חלב אחר אכילת בשר בשהיית שעה אחת בלבד. ומכל מקום כשנה לפני הגיעם למצוות נכון לחנכם להמתין שש שעות [או שלש שעות וכדו' – הכל כמנהג אבותיהם] (עפ"י שו"ת חלקת יעקב ח"ב פה; בייע אומר ח"א יו"ד ד ויחזה דעת ח"ג נח).

ז. יש מחמירים שלא לאכול בשר אחר גבינה, ואפילו בעוף (מרדכי בשם מהר"ם; ב"י או"ח קעז עפ"י הוהר"ה). והרמ"א (פט, ב) כתב להחמיר בגבינה קשה. [ואין זה מעיקר הדין אלא משום חומרה. ע' אג"מ יו"ד ח"ב כו]. ונחלקו הדעות והמנהגים אודות גבינות קשות שבזמננו, האם יש להמתין אחריהן שש שעות לאכילת בשר, אם לאו. ע"ע: בייע אומר ח"ו יו"ד ז; יחזה דעת ח"ג נח; שבט הלוי ח"ב לה]. וכן נחלקו הדעות על האוכל בשר אחר חלב ע"י נקיון פיו וידיו – האם צריך לברך ברכת המזון ביניהם, או אפשר אף באותה סעודה (ע' מגן אברהם תצד סק"ו ומשנ"ב; מטה יהונתן יו"ד פט; דרכי תשובה

שם סקי"ד; שו"ת מלמד להועיל ח"ב כג). ויש שמחמירים עפ"י לשון הזהר לשהות ביניהם כשעה או מחצית השעה.

ולאחר אכילת תבשיל שמעורב בו גבינה או חלב – מותר לאכול בשר מיד, אלא שיש לרחוץ ידיו ביניהם, מחשש שנדבק בהן מהתבשיל (עפ"י רמ"א פט, ג).

בשר שבין השינים נחשב 'בשר' (ואינו כמעוכל).

ואף לאחר שהיית זמן, אם מוצא בשר בין שיניו צריך לסלקו מפיו קודם שיאכל חלב (עפ"י העיטור; רשב"א).

דף קה

* א. מה בין מים ראשונים למים אחרונים?

ב. מה ענינם של מים אמצעיים?

ג. אלו הנהגות והקפדות הוזכרו בסוגיא משום חשש לעניות או סכנות מזיקים וכיוצא באלו?

א. מים ראשונים – מצוה (ומברכים עליה כשאר מצוות מדרבנן. ופטורים ממנה במלחמת הרשות. עתוס'). ואילו מים אחרונים – חובה, כלומר חובת שמירת הגוף – משום מלח סדומית המסמא את העינים.
א. הלכך אין מברכים על מים אחרונים שאינם אלא להרחיק מן הסכנה. ואין נפטרים מחובה זו במלחמה (עתוס) עפ"י עירובין יז.

ויש סוברים שאם ידיו מוזהמות, כשבא לברך ברכת המזון בעצמו ואינו יוצא מפי אחר – נוטל מים אחרונים בברכה, 'על רחיצת ידים' (ראב"ד. וכן נקט בחדושי הרשב"א).

ב. אפילו לא אכל מלח – נוטל מים אחרונים, שקבעום חכמים חובה שהרי מים אחרונים הרגו את הנפש (רי"ף). והתוס' כתבו שעתה אין נוהגים בהם לפי שאין מצוי בינינו מלח סדומית [ומ"מ בזמננו שהיה עליהם הדבר חובה, היו הידים נחשבות 'מוזהמות' אחר שנהגו בכך, והיו צריכים ליטול קודם הברכה. תוס' ותורא"ש]. וכ"כ בסמ"ג (עשין פז) שבצרפת לא נהגו במים אחרונים. וכן עתה יש קהילות שאינן נוהגות במים אחרונים. וי"א מפני שאין רגילים עתה ליגע במאכלים ובמלח ביד.

והרישב"א (בעירובין יז): כתב שמ"מ המברך צריך ליטול משום כבוד הברכה. [וכיו"ב איתא בשאלתות (נד, ומובא בארחות חיים הל' ברהמ"ז) שרק המברך צריך ליטול מים אחרונים קודם הברכה כדי להזכיר את השם הנכבד בטהרה ולא בידים מוזהמות, אבל האחרים יכולים ליטול אחר הברכה]. וע"ע תורת חיים.

מים ראשונים נוטלים בכל מקום, ואילו אחרונים אין נוטלים ע"ג קרקע, אלא לתוך כלים. ויש מתירים גם על גבי קסמים וקרשים וכדו'.

הרשב"א (קז): צדד שאפשר לפסוק לקולא שמותר ע"ג קסמים, שבשל סופרים הלך אחר המיקל. וכתבו הפוסקים שלכתחילה יטול בכלי ואם אין לו – נוטל ע"ג עצים דקים (קפא, ב). ובמקום שאין עוברים שם יכול ליטול ע"ג קרקע (ע' מג"א ובאה"ל שם).

מים ראשונים – בין בחמים בין בצונן. ללשון ראשונה – דוקא כשאין היד סולדת בהם וללשון אחרונה אפילו ביד סולדת מותר. ואילו מים אחרונים, שנועדו להעביר הוזהמא – דוקא בצונן ולא בחמים; ללשון ראשונה, אפילו כשאין היד סולדת אין ליטול. וללשון אחרונה דוקא כשהיד סולדת.

א. לפרש"י להלן (קו). וע"ש בתד"ה חמי, אפשר שלדעת חזקיה אין ליטול מים ראשונים בחמין אפילו אין היד סולדת בהם.

ב. הלכה כלשון אחרונה, שמים ראשונים כשרים אף בחמין שהיד סולדת בהן, ומים אחרונים רק כשאין היד סולדת (כן כתבו כמה ראשונים). ויש מחמירים. הלכך אם יש לפניו מים חמים שהיד סולדת בהם ובא ליטול ידיו לסעודה, לכתחילה ימתין שיתקררו מעט וייעשו פושרים, ואז הם כשרים לכו"ע. ואולם העיקר להלכה כדעת המתירים ליטול אפילו בשהיד סולדת בהם (עפ"י משנ"ב קס). ומובא בשם 'שונה הלכות' שצדד לומר שחמין שנתקררו שמה אין ליטול בהם, כדרך שצדד החו"א במים שנשתנו מראיהם וחזרו ונצטללו).

[אף במחנה היוצא למלחמה שפטרם חכמים ממים ראשונים, ממים אחרונים לא פטרו. עפ"י עירובין יז].

ב. מים אמצעים, שנוטלים בתוך הסעודה בין תבשיל לתבשיל –

רשות. ואולם בין תבשיל של בשר לגבינה – חובה.
כאמור לעיל, לשיטת רשב"ם הכוונה בין גבינה לבשר אבל
לאחר בשר אסור בכל אופן לאכול גבינה באותה סעודה.
ולר"ת אפילו לאחר בשר מותר. ולאחר תבשיל בשרי – אם בא
לאכול תבשיל חלבי, ואין בהם אלא טעם בשר וטעם חלב –
אין הנטילה חובה, אפשר אף לשיטה ראשונה (תוס').

ג. אין נוטלים מים אחרונים על גבי קרקע משום רוח רעה
השורה עליהם.

אין ליטול דבר הנצרך לסעודה [אפילו כגון כלי כתישת תבלין]
להוציאו חוץ לד' אמות, לפני אדם הנוטל כוס לשתות – שקשה
הדבר לרוח צרדא. ואם נוטל ומחזיר – אין חשש.
יש להקפיד לכבד (= לטאטא) את הבית מן הפירורים
שנשתיירו מהסעודה, שלא יהיו מדרס רגלים – משום שקשה
לעניות [אבל מן הדין מותר לאבד פירורים שאין בהם כזית.
ברכות נ:].

אופיא (= קצף) קשה לכרסם (= ריריים הבאים מן החוטם. רש"י. וי"מ: כאב שרירים בין
הצלעות). הניפוח בו – קשה לראש. דחייתו לצדדים – קשה לעניות. אלא ישקעו בתוך
המשקה עד שיכלה מאליו. [כרסם הבא לו מחמת אופיא של יין – תקנתו בשתיית שכר. כרסם
הבא מן השכר – תקנתו במים. וזה שמחמת המים – אין לו תקנה].
אין לאכול ירק מתוך תבילה קשורה שקשרה הגנן אלא יתיר תבילה את התבילה. וכן אין לקנח
בבית-הכסא בחרס, ואין להרוג כינה על המלבוש – על כל אלו אמרו שקשים לכשפים.
והנשמר מאלו שמור מן הכשפים.
אין לישב או להניח אוכלין ומשקין, תחת המרזב המקלח מי שופכין, לפי שמצויים שם מזיקים.
שפיכת מעט מים מפי החבית קודם השתיה – מועילה למים הרעים.
יש מן הפוסקים שהביאו בספריהם כמה מן הדברים הנזכרים.

דף קו

- * א. נטילת ידים לסעודה – מפני מה תקנוה?
- ב. חמי טבריה – האם כשרים ליטול מהם לידים או לטבילה?
- ג. מים שנפסלו משתיית בהמה – האם כשרים לנטילה או לטבילה?
- ד. האם נוטלים ידים לפירות?
- ה. עד היכן נוטלים לידים לחולין, לתרומה, ולקידוש מן הכיור במקדש?
- ו. מהם כללי דיני חציצה בנטילת ידים לסעודה?
- ז. האם נוטל אדם את ידיו שחרית ומתנה עליהם לכל היום?

א. אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: נטילת ידים לחולין (הוצרכה) מפני סרך תרומה (כדי שיתרגלו
אוכלי תרומה ליטול ידיהם, שהרי סתם ידים שניות הם ופוסלות את התרומה בנגיעה). ועוד – משום מצוה. כלומר
מצוה לשמוע דברי חכמים (שתקנו משום נקיות. תוס'. וע"ע בראשונים). ור"א בן ערך אמר שסמכו חכמים על הכתוב
וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים.

ב. חמי טבריה – אין נוטלים מהם בכלי.

אפילו לפי הדעות המכשירות ליטול במים שהוחמו באור – כאן
שונה שלא היתה להם שעת הכושר (רש"י ורמב"ן). והרז"ה סובר שלפי דעת
המכשירים בחמי האור הוא הדין לחמי טבריה, ושאר ר' יוחנן לפסול – לדברי חזקיה אמר,
הפוסל בחמי האור.

הטבלת הידים בחמי טבריה, במקומם – כשר (שאפילו כל גופו כשר לטבול בהם). הטבלה בחריץ
קטן הנמשך מהם, ואין בו שיעור מקוה – לחזקיה מטבילים ולרבי יוחנן אין מטבילים, גזרה משום

כלי.

א. לפרש"י ועוד ראשונים מדובר כשהחריץ מחובר למקורו, ולפרוש אחד בתוס', וכן דעת הרשב"א, אפילו הוא מנותק מטבילים בו ואע"פ שאין שם ארבעים סאה, כל שאינם שאובים. והובאו שתי הדעות בשלחן ערוך (קס"ז).

ב. הלכה כחזקיה שהיה רבו של רבי יוחנן (רי"ף, רא"ש, רשב"א). והר"ה כתב שלהלכה נוטלים בחמי טבריה בכל אופן, אף בכלי. והרמב"ן השיגו.

ג. מים שנפסלו משתית בהמה כגון שהם סרוחים; בכלי – אין נוטלים מהם. בקרקע, אם יש בהם ארבעים סאה – טובלים בהם (ק"ו מטבילת כל גופו), ואם המשיכם לתוך חריץ קטן – לת"ק כשר ולרבי שמעון בן אלעזר אין כשר להטביל בהם, גזרה משום כלים.

זה אמור במים צלולים אלא שסרוחים או מלוחים, אבל כגון טיט עב שאין הפרה שותה מהם מרוב עוביו – אין זה בכלל 'מים' ופסול (תוס' ועוד).

בכל מקום שכשר להטביל, מברך 'על נטילת ידים' (כן נקט הרשב"א לעיקר; שו"ע קנט"ב). ויש אומרים 'על טבילת / שטיפת ידים' (ע"ש, וכ"ה בטור ובמרדכי ורמ"א). והסכמת האחרונים כדעה ראשונה, ורק אם המים פסולים לנטילה מברך 'על טבילת ידים' (משנ"ב). והחזו"א (כג, יג) כתב שלעולם מברך 'על נטילת ידים'. המטביל ידיו, די לו בפעם אחת ואין צריך לנגב ידיו (קנט"ט).

ד. לרבא (בשיטת ר"א בשם ר' אושעיא), נטילת ידים לפירות אינה לא חובה ולא מצוה אלא רשות. ורב נחמן אמר: הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח.

א. אם נוטלם משום נקיות בעלמא ולא בתורת חיוב – אין לחוש (פוסקים). ואם ידיו מטונפות צריך לרחוץ משום כבוד הברכה (רשב"א וש"ב).

ב. פירות שמשקה טופח על גביהם אינם בכלל זה, שהרי תקנו נטילה לכל דבר שטיבולו במשקה משום סרך תרומה (ע' פסחים קטו; רשב"א). ועתה שאין לנו טהרות, הרבה אין מקפידים בנטילה זו אלא בליל הסדר. וכן נהגו בירושלם – ע' הלי"ש פסח; דבר חברון או"ח).

ה. בברייתא שנינו: נט"י לחולין עד הפרק. לתרומה – עד הפרק (הבא אחר הקודם). לקידוש ידים ורגלים – עד הפרק (הבא).

לפרש"י ורא"ש: נט"י לחולין עד הפרק השני שבאצבעות [ולרב ששת, כוונת הברייתא עד לפרק הראשון. תוס']. לרבנו תם: הפרק הראשון, שאינו חייב ליטול אלא את קצה האצבעות שנוגע שם במאכל. והר"א אברהם פירש: עד הפרק שבסוף האצבעות, במקום חיבורן לכף היד. ולתרומה – עד הפרק הבא אחריו, כל אחד כפי שיטתו. וכן לקידוש ידים ורגלים – לרש"י, מקום חיבור היד והזרוע. ולהר"א אברהם – עד המרפק. והתוס' הקשו על כך. ויש מפרשים שקידוש יו"ד ותרומה – מקום אחד להם, עד סוף כף היד. ובחולין – בסוף האצבעות (כ"ד הרי"ף).

והרמב"ן הביא לפרש ש'עד הפרק' דחולין הוא יותר משל תרומה, שהכהנים זריזים הם. והרשב"א תמה על כך.

שמואל החמיר (על עצמו, לפי שהיה כהן ורגיל בתרומה. תוס') בנטילת ידים בחולין כבתרומה. ואילו רב ששת השוה את שניהם להקל. ולבסוף הביאו דעת ר' אמי ור' יהושע בן לוי להורות כדברי שמואל, לעשות חולין כתרומה (פרק שלישי שבאצבע – לפרש"י. ולר"ת – שני. ולהר"א אברהם והרי"ף – עד סוף פיסת היד). ואמרו שאין חילוק בין כהן לישראל.

לפי זה נמצא שלפרש"י (ורוב המפרשים. רשב"א) נוטלים עד פרק שלישי, מקום חיבור האצבעות לכף. ולפר"ת – עד פרק שני. ולהר"א אברהם והרי"ף – עד סוף פיסת היד. והרא"ש (בשו"ת כ"ד ובפסקיו), לאחר שהביא דעת הרי"ף ליטול עד סוף היד, כתב: 'וחומרא יתירה היא והעולם לא נהגו כן'. ואולם בשו"ע (או"ח קס"ד) פסק שראוי לנהוג כדעת הרי"ף, ליטול עד

סוף היד. וכ"ד הר"ח והרשב"א (ע' בחדושי וכתוב"ב ש"ו ובשו"ת ח"ג רס). וכתבו האחרונים שבשעת הדחק יש לסמוך על המקלין.

וע' בבאור הלכה (שם) שהציב את שיטות הראשונים מערכה מול מערכה, ומסקנתו שכל אדם חייב מן הדין ליטול עד סוף היד, שכן דעת גדולי הראשונים. ומ"מ הסומך להקל כשיטה השניה, ליטול עד סוף האצבעות כשאין לו מים – אין מוחים בידו.

ו. כל דבר שחוצץ בטבילה בגוף, חוצץ בנטילת ידיים.

א. דוקא לאכילה, אבל לנגיעת חולין שנעשו על טהרת התרומה – לא החמירו (תוס').
ב. חציצה פוסלת במיעוט אם מקפיד עליו. וברוב – אפילו אינו מקפיד, אבל במיעוט שאינו מקפיד – אינו חוצץ (עפ"י תוס'; רא"ש; או"ח קסא, א. וע"ש ברמ"א שהביא דעה שאין חציצה בנטילה, אך כתב שהעיקר כדעה ראשונה).
בשו"ת אור לציון (או"ח ח"ב מו, ה) התיר ליטול עם 'לקה' מרוחה על הצפרנים ובלבד שלא החלה להתקלף, כי אז צריך להסיר את כולה. וכן 'חינה' שיש רגילים ליתן על היד בשמחות – אינה חוצצת בנטילת ידיים, כי כל לנאות אינו חוצץ.
וכן כתב שגם שאינן מקפידות להוציא את טבעותיהן בשעת מלאכה [כגון שאינן רגילות ללוש ביד] נוטלות בטבעותיהן עליהן, כדין מיעוט שאינו מקפיד.

ז. אמר רב: נוטל אדם את שתי ידיו שחרית ומתנה עליהן לאכילה לכל היום. ובלבד שיזהר מלטנפם ומלטמאם. וכן הורה ר' אבינא לבני פקתא דערבות, שאין המים מצויים להם. לפי דעה אחת, רק בשעת הדחק התיר ודלא כרב, ולדעה אחרת אפילו שלא בשעת הדחק וברב.

א. נקטו הרשב"א הרא"ש הריטב"א והר"ן שהלכה כלשון זו שלא נחלק על רב. ולדעת רבנו חננאל אין להקל אלא בשעת הדחק. (ומשמע ברשב"א שלמעשה יש לחוש לדעת ר"ח, הגם שתמה עליו. וכן נקט המאירי לעיקר). והתוס' צדדו לתירוץ אחד, שאף לרב אין מועיל תנאי אלא כשאין מים בסמוך לו, או גם אם יש לו אלא שצריך אותם לדבר אחר. וכן בפוסקים מובא שעתה אין נוהגים לעשות כן, כדי שלא יזלזלו אחרים בנטילת ידיים. ואולם הכל לפי הדחק והצורך.
ב. מבואר בתוס' ובעוד פוסקים, שדין זה אמור רק כשנוטל בשחרית וכד', אבל כשנוטל לצורך אכילה, יש ליטול בסמוך לה דוקא.

ג. כתבו אחרונים (מובא בשער הציון קסד סק"ו) שאין לברך על נטילה זו. [צ"ע לדעת הסוברים נט"י לחולין צריכה כוונה, הרי ההתנאה אינה מספיקה לעשות הידים נוטלות, שאין די בכך, אלא צריך לכוין באופן חיובי לאכילה (וכמוש"כ המשנ"ב), וא"כ לכאורה היה נראה שבאופן זה מקיים מצות חכמים, שכן תיקנו שיכול ליטול שחרית ולהתנות, ומדוע לא יברך על מצוה זו. וכ"מ לכאורה ברשב"א, שהקשה מדוע רק בשעת הדחק מותר. ואם אין בזה קיום המצוה ואינו מברך, מאי מקשה הלא י"ל בפשיטות שלכתחילה ראוי לקיים המצוה בברכה].

דף קז

- * א. האם נוטלים לידיים בזרם מים המקלח (בצינור או בתעלה וכדו') מכה שפיכת אדם?
- ב. אלו תנאים נאמרו בכלי הכשר לנטילה?
- ג. אלו תנאים נאמרו בסוגיא בטיב המים הכשרים לנטילה?
- ד. מהו שיעור המים הנצרך לנטילה?
- ה. האם כשר לאכול פת ע"י כריכת מפה ללא נטילה?
- ו. המאכיל אדם אחר – האם יש חיוב נטילה לאוכל או למאכיל?

א. אין נוטלים לידיים בזרם מים המקלח בצינור או בתעלה, כאשר המים שאובים, כגון אדם הדולה מן היאור ושופכו לתעלה. ואולם אם מקריב ידיו למקום הדלי השופך (קודם שיגיעו לצינור. מאירי) – כשר, שאז המים באים על ידיו מכה שפיכת האדם.
ואם יש נקב בדלי בשיעור 'כונס משקה' – מועיל הנקב ליצור חיבור למים שביאור על ידי הקילוח המקלח מהנקב. ולכן אפשר לטבול שם את הידיים.

א. לגרסת הרי"ף ולפירושו, אין נקב בכונס משקה מזהו חיבור להכשיר (רא"ש).
ב. יש לדייק מרש"י שאם יש שיעור מקוה בתעלת המים – כשר לטבול בו הידים. ואולם התוס' כתבו שא"א לטבול במים שאובים. ונחלקו בדבר הרמב"ם והראב"ד (ברכות ו, והובא בשו"ע קנט, טז).
ובה"ג מכשיר לטבול ידיים בכלי, שהטבילה כנטילה. וכן נקט הרשב"א לעיקר. והשו"ע (קנט, ה) כתב שבשעת הדחק יכול לסמוך על דברי המתירים, אך אם נזדמן לו אח"כ ליטול דרך נטילה – יטול בלא ברכה. וכמה מהאחרונים נקטו שאף בשעת הדחק אין לסמוך על המתירים. ומ"מ גם הסומך על השו"ע יטול בלא ברכה (עפ"י המשנ"ב מאחרונים. ואולם מפשט לשון השו"ע נראה שנקט אף לברך).
ובמים שאינם שאובים, אם יש בהם ארבעים סאה, או במעייף אף בפחות מארבעים – כשר לטבול בו את הידים. ואם אין במקוה ארבעים סאה – נחלקו הראשונים אם כשר לטבול בהם (ערש"י ותוס' וש"ר לעיל. וערש"ש). ובשלחן ערוך (קנט, יד) פסק לקולא. והרמ"א כתב שלכתחילה יש להחמיר אבל בשעת הדחק כשר (ע' משנ"ב. ומ"מ כיון שלרוב הראשונים אין כשר, אם נזדמנו לו אח"כ מים אחרים – יטול שוב בלא ברכה. באה"ל).

ב. הכלי צריך להחזיק רביעית. ניקב ב'כונס משקה' – פסול.
מגופת חבית, חמת או כפישה – שהתקינם לצורך נטילה, כשרים.

התוס' מפרשים שהמגופה אמנם מכילה רביעית ללא תיקון אלא שאינה יכולה לעמוד ללא סמיכה בדבר אחר ולכן היא פסולה, שאינה מחזקת רביעית כמות שהיא לבדה, והתקנתה היינו הרחבת בסיסה עד שעומדת בפני עצמה. ואולם כלי שכך דרכו מלכתחילה, לקבל משקין ע"י סימוך וכדומה – כשר (עפ"י הרא"ש).

ואולם שן וקופה (היות ולא נועדו למים כי רובם אינם מקבלים משקים, אעפ"י שאלו יכולים לקבל) – אינם כשרים לנטילה.

א. הראשונים הוסיפו שאפילו תקנם שיוכלו לישוב מעצמם בלא סמיכת דבר אחר אעפ"כ אין נוטלים מהם, שכל כלי שאינו עשוי לקבל מים – לאו כלי הוא (וכ"ה בשו"ע או"ח קנט, ד).

ב. כלי קרטון חד פעמיים המיועדים למשקה [כגון שמצופים בחומר בלתי חדיר], וכן כלי פלסטיק חד פעמיים – כשרים לנטילה (ברכות שמים לר"ב וויס, עפ"י הגר"ש וואזנר ועוד פוסקים). ובשו"ת אור לציון (להגר"צ אבא שאול זצ"ל. ח"ב יא, ו) נסתפק לומר שכלים חד פעמיים, או כגון קופסאות שימורים שמשתמשים בהם פעם אחת – אינם חשובים 'כלי' וכתב שאם אין שם כלי אחר – יטול ללא ברכה.

(עוד כתב שם ששקיות חלב, אף אם ייחדן לשימוש חוזר אין כשר ליטול בהם מפני שאינן עומדות בפני עצמן. וצ"ע הלא מיוחדים הם מתחילה להיסמך ע"י כלי ובכגון זה מכשירים (קנט, ה). ורק חמת ושפיכה לולא שתקנם ועשה להם בית מושב פסולים דלא חשיב בית קיבול שלהם כיון שאין בהם חלל כשהם ריקים כמוש"כ הט"ו, משא"כ שקית חלב שיש לה בית קיבול אף כשהיא ריקה).

ג. **המים צריכים להיות ראויים לשתיית בהמה** (קו. וע"ש עוד ובדף קה, אודות חמי האור וחמי טבריה) ושיהא להם מראה מים.

נעשתה בהם מלאכה, כגון שריית פת והדחת כלים – פסולים, אבל הדחת ידיים אינה פוסלתן (עפ"י תוס' וש"פ).

ד. **שיעור המים שבכלי – לא פחות מרביעית. ואולם אם היה בכלי שיעור רביעית, ונטל אחד בפחות, השירים כשרים לנטילה של אחר ואין צריך שוב רביעית** (עפ"י רש"י).

א. יש מפרשים שהניח השני ידיו תחת ידי הראשון ונטלו בקילוח אחד (ערשב"א וריטב"א ועוד).
ב. כשנותן פחות מרביעית – צריך ליתן פעמיים, לטהר את המים הראשונים [וזה מלבד העברת הלכלוך החוצץ שבידיו], אבל אם נותן רביעית בפעם אחת – אין צריך מים שניים (כן היא שיטת התוס').

ה. נסתפקו אם כשר לאכול במפה ללא נטילה. והביאו מדברי רב ושמואל שאין כשר לעשות כן מלבד לאוכלי תרומה שהם זריזים ומשתמרים מנגיעה – להם הקלו. וכן נהגו ר' אמי ור' אסי שהיו כהנים.

א. כתבו התוס' (יומא עט): שלא התירו לאוכלי תרומה אלא בזמן אכילת תרומה, אבל לא לכהנים האוכלים חוליהן על טהרת התרומה. אך מתוס' כאן משמע שנקטו שלאוכלי תרומה

התירו גם כשאוכלים חוליהן.

ב. להלכה אסור לאכול בכריכת מפה (ראשונים). וכשאין המים מצויים לו [כגון כשהוא בדרך ואין לפניו מים במרחק ד' מילין או לאחריו מיל] – יכרוך ידיו במפה ויאכל [ולכתחילה יכרוך שתי ידיו. והוא רעב הרבה או חלוש (ח"א; באה"ל). וכשנוסע ברכב וכד' מסתבר לחשב לפי הזמן ולא לפי המרחק. באה"ל]. ולהרמ"א די באכילה ע"י כף. ונראה שעדיף מפה אם יש לו (עפ"י א"ח קסג, א ובמשנ"ב).

ו. מסקנת הסוגיא להלכה שהאוכל ע"י אדם אחר – האוכל צריך נטילה ולא המאכיל.

* א. שמש המשמש בסעודה – האם מברך על כל דבר מאכל או שתיה שמכבדים לו?
ב. האם מותר להדיח ידיים ביום הכיפורים לצורך האכלה לתינוק?

א. אמרו שהשמש מברך על כל כוס וכוס שנותנים לו (לפי שאין קבע לשתייתו, שאינו יודע אם יתנו לו עוד ומסית דעתו מן השתיה), אבל אינו מברך על כל פרוסה ופרוסה. ופירש רב פפא [ליישוב דברי רב ורבי יוחנן אהדדי] – כאשר יש שם אדם חשוב (ואז בטוח השמש שיתן לו לחם כל צרכו. רש"י).

ב. תני דבי מנשה, רשב"ג אומר: אשה מדיחה את ידה אחת במים (ביוהכ"פ) ונותנת פת לבנה קטן. אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו שיאכיל בשתי ידיו. ובאר אביי שנטילה זו אינה משום חובת נטילה שתקנו חכמים לסעודה אלא משום 'שיבתא' (רוח רעה העלולה להזיק לתינוק).

כתבו התוס' שנטילה זו אמורה גם למי שנטל ידיו שחרית, ועתה אינה מצויה בינינו ואין אנו נוהגים בנטילה לפני האכלה לתינוק.

ואמר רבנו תם שמותר ליטול ידיו שחרית ביוהכ"פ אף ללא האכלה לתינוק, כי לא גרע מידיו מלוכלות בטיט וצואה שהרי אין יכול ליגע בפיו ובעיניו בחוטמו ובאזניו עד שיטול.

ואולם מרש"י משמע, וכן פירש בה"ג (הל' יוהכ"פ דף ל) שהיא אותה רוח רעה השורה על הידים בלילה, והנידון כאן על נטילת שחרית. ומשמע לכאורה לפי פירושו שלא התירו ליטול שחרית אלא לצורך האכלה. וצ"ע.

* א. האם מותר לצרור בשר וגבינה יחדיו?

ב. האם מותר לשני אנשים לאכול על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה?

א. צורר אדם בשר וגבינה במטפחת, ובלבד שלא יהיו נוגעים זה בזה. שאפילו נגיעת צונן בצונן שאינה צריכה קליפה, צריכה הדחה.

וכל דבר שרגילים להדיחו קודם אכילה – מותר להניחו עם דבר האסור אע"פ שנוגע בו, שהרי ידיחנו. וכן לענין הנחת אכלים בכלים של איסור (ראשונים; יו"ד צא, ב).

ב. שני אנשים שאינם מכירים זה את זה אוכלים על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה, ואינם חוששים. ואם מכירים – אסור. וגם שני אחים המקפידים זה על זה, ואין אחד מהם יבוא לאכול משל האחר – אסור, שלא חילקו חכמים.

א. היו מודרים הנאה זה מזה – מותר (פוסקים).

ב. לפירוש אחד בתוס', אפילו שנים המכירים מותר באופן שמעמידים דבר המפסיק ביניהם, כגון לחם או קנקן [באופן המהווה היכר, ולא דבר הרגיל להיות מוגח שם. פוסקים], או כשאוכל על מפה אחרת. לפירוש השני – אין מוזכר בגמרא התר זה. והפוסקים הביאו התר זה.

דפים קח – קט

* א. טיפת חלב שנפלה לקדרה עם חתיכות בשר ורוטב – מה הדין?

ב. האם אפשר ללמוד שהטעם כעיקר מאיסור בשר-בחלב, אם לאו? והאם אפשר ללמוד דין בשר בחלב משאר איסורים?

ג. האם 'אפשר לסוחטו' אסור או מותר, והאם חתיכה שבלעה איסור נעשית כנבלה עצמה, ומאי נפקא מינה?

ד. כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב – מה דין הבשר והחלב?
ה. חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלם זה עם זה – מה דינו של המבשל ומה דינו של האוכלם?

א. טיפת חלב שנפלה לתוך קדרה – אם נפלה על חתיכת בשר ונבלעה בה, אם יש ששים (– נותן טעם) בחתיכה כנגד החלב – הכל מותר. ואם לאו – החתיכה אסורה.

א. לדעת התוס' והרשב"א ועוד, אין החתיכה נאסרת אלא כשכולה חוץ לרוטב [ואע"פ שבצלי אין מגע חם אסור אלא כדי קליפה או נטילה, בקדרה שאני. עריטב"א], אבל אם מקצתה ברוטב – משערים ששים בכל הקדרה. ומרש"י משמע שאין חילוק בדבר.

ב. כל שאר האוכל שבקדרה, יש אומרים שמותר, ואפילו החתיכות הנוגעות באותה חתיכה – שאין האיסור הבלוע עובר מחתיכה לחתיכה אלא ע"י רוטב, רק בשניער וכיסה (ר"י; רשב"א; ספר התרומה, מובא בהג"א). ויש אומרים שלפי מה שאנו נוקטים 'חתיכה עצמה נעשית נבילה' החתיכה אסרת את כל מה שבקדרה מחמת הלחות וההבל אשר בה, אפילו לא נייער וכיסה (רמב"ן ריטב"א ר"ן. וכו"מ ברשב"א שהבין בדעת רש"י).

חזר ונייער את הקדרה או כיסה אותה, לרבי יהודה ורבי רוב – החתיכה שנאסרה אסרת את כל הקדרה, ואפילו יש ששים בשאר חתיכות – מין במינו לא בטל. ומבואר בגמרא שאם יש ברוטב הנוזלי (לא העבה) ששים כנגד החתיכה שנאסרה – הכל מותר [מלבד החתיכה שבלעה האיסור, שהיא נשארת באיסורה לעולם], כי רואים את מינו כמי שאינו, ושאינו-מינו רבה עליו ומבטלו (רבא).

א. דעת רבנו שמואל ורבנו תם והר"ן שלשיטה זו שמין במינו לא בטל [וכן לדידן, באיסורים שאינם בטלים כגון עבודה זרה. ריטב"א], שאר החתיכות אינן מותרות אלא אם יש בחתיכות ההתר ששים כנגד הרוטב הנפלט מהחתיכה שנעשתה כנבלה. ור"י חולק. וכ"ד הרמב"ן (וע"ע לעיל ק).

ב. לרוב-ככל הראשונים, להלכה מין במינו בטל בששים, ודלא כרש"י (קט; קטו: ד"ה הרי"א). הלכך אם יש בשאר החתיכות ששים כנגד החתיכה, כל החתיכות מותרות. מלבד אם היא חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטלה. והרוטב מותר כאשר יש ששים בכל מה שבקדירה כנגד החתיכה האסורה (עפ"י רז"ה ועוד).

לדעת חכמים בברייתא, וכן דעת שמואל ורבי שמעון ברבי וריש לקיש – אם חזר ונייער – מותר. א. לפרש"י, אף החתיכה עצמה חזרה והותרה. ויש מפרשים שהחתיכה לעולם נשארת באיסורה לכל הדעות, אלא שלפי דעת חכמים ושמואל ורשב"ר וריש לקיש אינה נעשית נבלה לאסור את האחרות (רמב"ן, ריטב"א).

ב. הלכה כדעה ראשונה, שהחתיכה נשארת באיסורה ואסרת האחרות בפליטה (ראשונים). נייער וכיסה הקדרה קודם שהספיקה החתיכה לבלוע את החלב – משערים בקדרה כולה, אם יש בה ששים כנגד טיפת החלב – מותר, ואם לאו – אסור. ורבי יהודה אסור בכל אופן, שמא לא ינער יפה בתחילה. ובוהו הכריע רבי דלא כר' יהודה.

ב. לפי מה שהסיק רבא (וגם אביי קבלה ממנו. עפ"י תוס'), משמע שאין ללמוד מבשר-בחלב שחידוש הוא (שאיסור נוצר ע"י עירוב שני מיני התר, ועוד שדרך בישול נאסרו בלא אכילה (ערש"י), אם משום שאם יישרה הבשר בחלב כל היום – מותר, ורק אם בושל בו – אסור (תוס' עפ"י פסחים מד:).

וכן אין ללמוד בשר-בחלב משאר איסורים, שחידוש הוא. ומה שבב"ח אינו אסור אלא בנתינת טעם – לא משום שלמדנו מזרוע בשלה, אלא לפי שלא אסרה תורה אלא דרך בישול (לא תבשל גדי בחלב אמו), ואין דרך בישול אלא בנתינת טעם.

ג. לדעת רבי יהודה ורבי רוב ורבי חנינא ורבי יוחנן: אפשר לסוחטו – אסור. כלומר, חתיכת התר שבלעה מן האיסור ונאסרה בנתינת טעמו – אינה חוזרת להתרה ע"י בישולה עם חתיכות אחרות ופליטת הטעם שבלעה (רש"י), וגם לו יצויר שייסחט ממנה האיסור כולה – נשארת באיסורה (רמב"ן ועוד ראשונים).

לדעת חכמים בברייתא, וכ"ד שמואל ורבי שמעון ברבי ורבי שמעון בן לקיש – אפשר לסוחטו מותר. (וכגון שידענו שהטעם יצא מאותה חתיכה לגמרי, כגון שטעמה קפילא נכרי ואמר שאין שם טעם חלב. עפ"י ר"ן).

כאמור, הלכה כדעה ראשונה [ואפילו בפחות מכשיעור] (רש"י; רמב"ם מאכ"א ט, ט; רא"ש רשב"א וריטב"א; יו"ד צב, ב).

לדעת האומרים אפשר לסוחטו אסור, אם אותה חתיכה שנאסרה תתבשל עם חתיכות התר – יש לשער כנגד כולה, כי נעשתה כולה כאיסור עצמו. כן מבואר בדברי רבי יהודה בברייתא, וכן אמר רב.

א. יש מפרשים שלדעת הכל החתיכה עצמה נשאת באיסורה, ומחלוקתם היא רק אם אפשר לסוחטו אסרת כנגד כולה כנבלה, או אינה אסרת כולה.

ויש אומרים שרק בבשר בחלב יש צד שאפשר לסוחטו מותר כיון שעתה אין שם תערובת, משא"כ בשאר איסורים (עריטב"א).

ב. שיטת רבנו אפרים שלהלכה אין אומרים חנ"נ אלא בבשר-בחלב, שהבשר שבלע חלב נעשה גופו של איסור, אבל בשאר איסורים אין לשער אלא כנגד האיסור הבלוע בחתיכה ולא כנגד כולה. ור"י חולק (עריטב"א באריכות, ובמובא לעיל ק).

ד. כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב – הבשר אסור. והחלב, אם יש בו ששים כנגד הבשר, כך שטעם הבשר אינו מורגש בו – מותר. ואם לאו – אסור.

ואולם לשיטות הנוקטות 'אפשר לסוחטו אסור' שאף ההתר שבה נעשה איסור, וגם סוברות 'מין במינו לא בטל' – החלב אסור, שהרי החלב המועט שנבלע בבשר נעשה כדבר האסור, וכשחוזר ונפלט לחלב – אסור במשהו כדין תערובת מין במינו. אך אמרו שאם הבשר נפל לתוך יורה רותחת והוציאו מיד (קודם ש'שבע' הבשר מבליעת החלב. ורשב"א; ורשב"א נראה שה"ה כל זמן שעדיין לא נח מרתחתו. ועריטב"א שמשנתנה הדבר לפי סוגי האכלין והמשקים) – אותו חלב שנבלע, אינו נפלט בחזרה, והחלב מותר.

וכן לדין שמין במינו בטל, אם אין ששים ביורה כנגד הבשר, וטעם קפילא ולא הרגיש טעם בשר, אם לא שהה הבשר שם כדי לפלוט – החלב מותר. ואם שהה ופלט, הרי אם נוקטים 'אפשר לסוחטו אסור' החלב אסור, שהרי מעורב בו 'חלב נבלה' שנפלט מהבשר (רשב"א).

ה. המבשל חצי זית בשר עם חצי זית חלב, לרב – אינו לוקה שאינם מצטרפים לשיעור 'כזית'. ללוי – לוקה. וכן האוכלם לאחר שנתבשלו – לרב אינו לוקה וללוי לוקה.

א. נראה שלרב אין בו איסור אכילה מן התורה אלא מדרבנן, שכיון שלא היה בו שיעור בבישול, נראה שלא נאסרו כלל מהתורה, שאם נאסרו – הדין נותן שהיה חיוב מלקות על הבישול (חזו"א ריד), וללוי לוקה.

ב. נראה מהרמב"ם שפסק כלוי (עפ"י מ"מ; מנ"ח צב, ב).

ג. בחזו"א (ריד) הסתפק לדעת לוי, אם בישל בשר עם חלב ואין בשניהם יחד כזית, אפשר שלא נאסרו מן התורה.

ואולם כזית בשר שנתבשל עם חלב ואכל חצי זית מן הבשר וחצי זית מן החלב – לוקה לכו"ע שהרי שניהם איסור אחד הוא.

איוהו בישול המחייב – כל שאחרים (נכרים) אוכלים אותו מחמת בישולו.

מסתבר ששיעורו כמאכל בן דרוסאי, שיש שדרכם לאכול בבישול זה (עפ"י ריטב"א, ע"ש. וכן כיוונו הפרי"ח יו"ד פז סק"ג והחזו"ד צא באורים סק"ז). ויש שהבינו מפשטות לשון רש"י, דוקא בבישול גמור (ע' פמ"ג בפתחה; מנחת חינוך ז, ג). עוד כתב הפמ"ג שזה רק לענין מלקות אבל איסור תורה יש אף בבישול מועט (וכל זה שלא כדברי הריטב"א. והאחרונים לא ראוהו. וע"ע פלתי צב סק"ג; אמרי בינה דיני בב"ח ב).

דפים קט - קי

קעא. מה דין אכילת האברים דלהלן?

א. כחל (= עטין).

ב. לב.

ג. קיבת טלה או עגל יונקים, שנתבשלה בחלבה.

א. שנינו: הכחל - קורעו ומוציא את חלבו. לא קרעו - אינו עובר עליו, לא באכילה ולא בבישול, שאין איסור תורה בחלב שחוטא.

ונחלקו הראשונים בשיטת הסוגיא: לרש"י (כפי שפרשוהו התוס'), אם בא לבשלו בקדרה, בין עם בשר אחר בין כשהוא לבדו - חייב לקורעו תחילה שתי וערב ולטוחו בכותל (= לכבשו, לסחוט החלב), כדי שיצא כל החלב. ואם לא עשה כן - אסור לאכול, (ואפילו אם קרעו קצת. הג"א מא"ז), לפי שהחלב נפלט בבישול ושוב נבלע בכחל, והלא אסרו חכמים חלב של שחוטא. (ואם בישלו לבדו, ויש במים ששים כנגדו - מותר, כיון שהחלב הנפלט התבטל במים, וכשחזר ונבלע - לא אסר את הכחל. תוס').

(התוס' וע' בדף קיא. ד"ה תותי) נקטו בדעת רש"י שמותר לבשל הכחל עם בשר אחר, אם קורעו שתי וערב וטח בכותל. והרשב"א כתב בדעת רש"י שאסור לכתחילה. והריטב"א כתב (בד' רש"י, ועפ"י הגאונים) שאפילו בדיעבד אין התר בבישול עם בשר אחר).

ואם בא לצלותו - קורעו שתי או ערב ואין צריך לטוחו בכותל, כיון שהחלב נוטף מן הקרע ואינו חוזר ונבלע בבשר. לא קרעו - ללשנא קמא דרב: מותר, שכיון שהחלב בתוכו לא פירש - לא גזרו חכמים (אלא שלכתחילה הצריכוהו קריעה קודם הצליה). וללשנא בתרא דרב - אסור, ואין מועילה לו עתה קריעה. (ורב נחמן התיר בצלי ללא קריעה אף לכתחילה. ומשנתנו שהצריכה קריעה - בבישול. עפ"י תוס' והמהרש"א צידד שגם לשנא בתרא סוברת כן, להתיר בצליה ללא קריעה. ואולם אין הלכה כרב נחמן לשיטת רש"י. וכתב בשערי דורא (כחל, כא), שנהגו העם כרש"י).

לרבנו תם, אם בא לבשל הכחל בקדרה עם בשר נוסף - חייב לקורעו שתי וערב ולטוחו בכותל. בישל עם בשר ללא שקרע כלום - אסור מדרבנן. (ודין ביטולו בששים, וכחל מן המנין, כדלעיל צו). קרעו מעט ובישלו עם בשר - ללשנא קמא מותר ולל"ב אסור.

אם בא לבשלו בפני עצמו, או לצלותו - לל"ק צריך קריעה מועטת, ואם לא קרע - מותר, ולל"ב לכתחילה צריך קריעת שתי וערב, ובדיעבד מותר בקריעה מועטת, אבל ללא קריעה כלל - אסור. (עפ"י הרא"ש [ותוס' צו:]. ובנמוקי הגרי"ב פרש דבריו, שלפי לשנא בתרא אסור אף בדיעבד כל שלא קרעו שתי וערב וטחו בכותל). לר"י (כפי שפרשוהו הראשונים), לצלי אין צריך קריעה כלל, כמו שנהגו רב נחמן. (ואילו הרמב"ם פסק שלצלי צריך קריעה מועטת, וכדברי התוס').

ויש מקלים יותר וסוברים שאפילו לבשלו בפני עצמו התיר רב נחמן ללא קריעה. כן פרש ופסק הרב בעל התרומות (בשם רבנו תם. דלא כשאר ראשונים בדעתו), וכן דעת הא"ז, מובא בהג"א. וכן פסק הרא"ה (בדק הבית ב"ג ש"ד) וכן היה עושה מעשה (מובא בריטב"א. וכן נקט שם לעיקר הדין).

ואילו הרמב"ן והרשב"א כתבו להפך, שלבישול צריך קריעת שתי וערב אפילו כשמבשלו ללא בשר אחר. (כן כתבו בדעת הר"ף, ונקטו כן לעיקר. וכן הביא הריטב"א בשם הגאונים. וכתב שראוי לחוש לכך לחומרא). (יש אומרים שר' אלעזר חולק על רב יהודה וסובר שאין צריך קריעת שתי וערב וטיחה בכותל. ותלוי הדבר בגרסאות שבגמרא. ע' בראשונים).

עוד אמרו, שבסורא לא היו נוהגים באכילת כחל כלל, אפילו בקריעת שתי וערב (תוס'). וכן מסרו בשם רב שהורה איסור בדבר - י"א שאסר רק למקום מסוים, שאיסור בשר-בחלב היה פרוץ שם. וי"א שרב אסר רק בכחל של מניקה, שהוא עמוס בחלב.

תניא כוותיה דלשנא קמא דרב. וכן הלכה. (ולרבנו תם והר"ף ועוד, הלכה כרב נחמן).

ובתשובות הגאונים כתוב: נוהגים בישיבה שלא לבשל כחל כלל אלא לצלותו. ואם מיובש מעיקרא - מותר לבשל. מא"ז. והוא גזרת אחרונים ולא מדינא דגמרא, שמא לא יקרענו יפה יפה. ע' רמב"ן; ראב"ן - יו. (ואולם בשו"ת הרשב"א (ח"ב רסח) נראה שמקור מנהג זה מגדר שגדר רב, ופשט איסורו בכל ישראל).

וכחל של גדיים קטנים, שאין דרך להיות בהם חלב אין להחמיר בה, ודי להם בקריעה כל דהו, ובדיעבד אף אם בשלוהו עם בשר אחר ללא קריעה - מותר. האשכול ח"ג כו; ריטב"א.

דעת הרשב"א והריטב"א, שלא גזרו על בליעת כלים בכחל, ומותר לבשלו בכלי בשר אפילו בני יומן. וכ"כ התוס'

(קיא. ד"ה תותי) הר"ן והרא"ש, שמוכח בגמרא שמותר לצלות בשיפור אחד פעמים בשר ופעמים כחל. ועוד כתבו התוס', שהנהגה היא שלא לחתוך כחל בסכין של בשר – מנהג הבל הוא. (וע' ר"ז שם). ואולם הרא"ה סובר שיש לחוש לבליעת כלים. וכן הראב"ה אוסר. אבל מתיר בסכין של בשר שחותך בו כחל, שהדם שריק ולא נבלע בו. ובתרומות הדשן (קפב) נקט שאין למחות כלל ביד הנוהגים התר לחותכו בסכין של בשר, או להניחו אחר הצליה על הלחות של הבשר. וע"ש פרטים נוספים לענין עשיית פשטיד"א ואפיית הכחל).

ב. הלב, קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו, ובישלו – קורעו לאחר בישולו, ומותר. (לרש"י ולר"ז"ה (פסחים עד) – אף בבישול בקדרה מותר, שאין הלב בולע הדם, משום חלקלקותו. לרבנו תם וראב"ד – רק בצליה, אבל בבישול – אסור. וע' שיטות נוספות בראשונים). אכלו ללא קריעה – אינו בחיוב כרת. (רש"י כתב שכל זה אמור רק בלב עוף, שאין בו כזית, אבל לב בהמה – חייב. והתוס' חולקים, כיון שדם שבישלו אינו עובר עליו בכל אופן, אלא חילוק זה בין עוף לבהמה נאמר בחי ולא במבושל. וכן דעת בעל התרומות (או"ה נה), הרמב"ן, הרא"ה הריטב"א הר"ן והרשב"א. וכן נקטו האחרונים להלכה. ואולם כדעת רש"י שדם שבישלו אסור, נקטו המפרשים בדעת הרמב"ם. וכן מפורש ב'חדושי הרשב"א' (שאפשר שאינם להרשב"א) במנחות כא. וע' גם ב'חדושי הר"ן להלן קכ).

ג. קיבת טלה או עגל יונקים, שנתבשלה בחלבה – אסור, לפי שהחלב כנוס שם ונאסר משום בשר – בחלב. (ואפילו אם נתבשלה במים שיש בהם ששים כנגדה – אסורה, שמא לא יצא כל החלב ממנה. רש"ש). (הר"ף פסק (עפ"י הסוגיא להלן קטז) וע"ש) שקיבה שנתבשלה בחלבה מותרת. וע"ע בספר החינוך סוף מצוה קיג ובמנ"ח).

דפים קי – קיא

קעב. א. האם מותר לבשל את הכבד בפני עצמו ולאכלו?
ב. כבד שנתבשל עם חתיכות בשר – מה דינו?
ג. דם שנמצא בסמפונות הכבד, ודם הפורש מן הכבד – מה דינו?
ד. האם מותר לצלות כבד עם בשר בתנור? ומה הדין בצליית כחל עם בשר בתנור?
ה. האם מותר לצלות ולבשל טחול שלם, או שמא צריך לחתכו תחילה, להוצאת הדם?
ו. מה דין נתינת כלי תחת הבשר (שלא נמלח) או הכבד, כשהוא נצלה בתנור – לקבלת השומן המטפטף ממנו?

א. בישול כבד בפני עצמו – מותר, מפני שהוא פולט דם בבישול ואינו בולע. והדם שלא פרש ממנו – התורה התירו. ואולם אם שולקו הרבה – נחלקו תנאים אם יש לאסרו, שלאחר שגמר לפלוט הדם, חוזר ובוולעו (ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא), אם לאו (ר' אליעזר). כמו כן אמר ר' ישמעאל בריב"ב, שכבד מתובלת, היות והתבלין מרככה – הרידי בולעת ואסורה. (וכתבו הרשב"א והר"ן שבוה לא נחלקו התנאים. ע"ש).
ואם חולטו תחילה בחומץ או ברותחין – הכל מודים שמותר בשליקה, ששוב אינו פולט. וכן נהגו רב הונא ורב נחמן. (ואפשר שהיו מחמירים לחלוט, כי היה להם ספק אם להתיר בשליקה. עפ"י תד"ה כי. ואולם משמע בגמרא שרב נחמן נהג התר אף ללא חליטה. (ע"ת"ר רב. וכתב הרשב"א שר"נ שחלט, לרווחא דמלתא עשה כן. ואולם הערוך (ג'ם) ה) כתב שהמעשה בר נחמן ורב בר שבא, היה בחלוט ברותחין. וכן ר' אמי היה אוכל כבד שנשלק).
החומץ שנחלט בו – מותר.

עוד מבואר בגמרא, שאם בישל כשהוא מחובר לקנה, ופי הקנה יוצא חוץ לקדירה, אפשר שמותר לכו"ע. (רבנו תם פרש שכל זה מדובר ללא שנמלח, אבל אם הכבד נמלח מקודם – לכו"ע מותר לבשלו, שכבר יצא הדם. והתוס' הביאו שיטה הפוכה, שמדובר רק לאחר מליחה, אבל לפני המליחה, פשוט שאסור לבשל. וכן פרש הרשב"א).

והר"ן פרש שאין חילוק אם נמלח אם לאו, שהמליחה בכבד אינה מעלה ולא מורידה. ושלחו מן הישיבה, שעתה אין אנו בקיאים בחליטה, וספק איסור – לחומרא, הלכך אין התר לכבד בשליקה אלא אם צלאוהו מקודם. ר"ף. וכתב הרא"ש, שזה שאסר הר"ף בשליקה – מצד המנהג הוא, אבל מעיקר הדין קיימא לן כתנא קמא, וכמו שנהג רב נחמן, ששליקה מותרת. וכ"כ הר"ן. ובדיעבד, אם קרעו ומלחו ושלקו – מותר, וגם הבשר שנתבשל עמו – כן דעת הרמב"ן והרשב"א, וכן משמע שהסכים לזה הר"ב"ש בתשובה (קסד). ואילו הרמב"ם אוסר. (והובאו שתי הדעות בשו"ע (ז"ד ע"ג, א). והרמ"א כתב שנוהגים לאסור. ואם נחלט מקודם, בשו"ע (שם ב) סתם להתיר בדיעבד. ויש חולקים. עש"ך סק"י. וע"ע בענין חליטת כבד ובשר בדיעבד, בשו"ת שבט הלוי ח"ב כו).

ב. כבד שנתבשל עם בשר אחר – נסתפק אביי, האם הדם הנפלט ממנו ונבלע בחתיכה האחרת, אסור. (אבל הכבד

עצמו – דינו כנ"ל בסעיף א), אם לאו. (לרבנו תם, מדובר בשלא נמלח מקודם, אבל נמלח – אינו אוסר. ולפירוש האחר בתוס' – להפך, כנזכר).

נחלט מעיקרא, או שהקנה המחובר לו יצא חוץ לקדרה – אינו אוסר.

נשלק הרבה עם בשר אחר. וכן כבד מתובל, שנתבשל עם חתיכה אחרת – מחלוקת התנאים, כנ"ל.

ג. דם הנמצא כנוס בסמפונות הכבד – אסור, הלכך צריך מתחילה לקרעו שתי וערב, ומקום חתך כלפי מטה. (התוס', הרז"ה, הרמב"ן והרשב"א פרשו, שאין צריך לעשות כן אלא כשבא לבשלו בקדרה אחר צליה או מליחה, אבל אם רק צולחו – א"צ לכך, כי הדם שלא נפלט החוצה אינו נאסר. אלא שהביאו מבה"ג שהרוצה לצלות כבד בשלמותו, צריך לחתכו תחילה, משום דם הנכנס לסמפונות. ואם לא חתכו – חותכו אחר בישולו, להוציא הדם הכנוס בסמפונות. וכן פרש רש"י, שזה שאמרו לחותכו – בצלי אמרו. וכתב הרשב"א (בתורת הבית ב"ג ש"ג ע"א. וכו"ה בשו"ת הריב"ש קסד) שראוי לחוש לדבריהם. וכן פסק בשו"ע (ע"ג, ג). ואולם הרמ"א הביא שנוהגים לצלותו שלם, אף לכתחילה).

ד. דם הפורש מן הכבד אסור. (ר"ת אמר שאינו אסור מן התורה, שהרי התורה התירה את הכבד שכולו דם. אבל התוס' הקשו על כך להוכיח מן הגמרא שאסור מן התורה. וכן דעת הרמב"ם, הרמב"ן והרשב"א, שדם כבד שפרש – איסורו מדאורייתא. וכן דם הכנוס בסמפונות, כתב הרשב"א שאסור מדאורייתא. ע"ע פמ"ג בפתיחה להל' מליחה. פוסקים – ע"ג; נוב"ק כ"ט; שער אפרים פח).

ד. מסקנת הגמרא שהצולה כבד עם בשר אחר בשיפוד, היא הכבד מונח למטה והבשר למעלה, כדי שדם הכבד לא יטפטף וייבלע בבשר. וכן בכחל, יניח הבשר למעלה והכחל למטה, כדי שהחלב לא ייבלע בבשר. בדיעבד, שהכבד או הכחל היו למעלה והבשר למטה – מותר.

(כתב רש"י, שאצלנו אסור לצלות הכבד עם הבשר, כיון ששיפודים שלנו אינם תלויים אלא שוכבים, ופעמים מרימים את השיפוד או משפילים אותו, והרי הכבד עלול לטפטף לבשר).

ה. טחול, אין צריך לחתכו לפני צלייתו ובישולו, שאין שם דם רב אלא שומן בעלמא. (ומותר באכילה לאחר מליחה. ראשונים. וע' מהרש"א ק': והדם היוצא ממנו – אסור. תוס', עפ"י כריתות כא:). (הריאה גם היא אינה צריכה מן הדין חיתוך, אלא מולחה ומבשלה כשאר בשר. אבל ראיתי שנהגו לקרעה ולפתוח הקנקנות הגדולים שבה. ומנהג יפה הוא' – ריב"ש, קסד).

ו. נתינת כלי לקבלת השומן המטפטף בצליית הבשר – מותרת. ואעפ"י שגם הדם מטפטף לתוכו, הרי הוא שוקע ואינו מעורב בשומן. ומבואר להלן (ק"ב) שאין להניח כלי זה עד שיכלה מראה אדמומית בבשר. ורב פפא אמר: משתעלה תמרתו (שהבשר מעלה עשן. לשון אחרת: הגחלים – שזהו סימן שהדם פסק מלשתת, אלא השמנונית. רש"י). ולבסוף אמר רב אשי שיש לתת שני גרגרי מלח, על הבשר ועל הכלי, (ולא יותר. רש"י בשם בה"ג), ואז הדם נגרר למלח אצל השולים. אבל מתחת הכבד אסור, שדם הכבד צף ואינו שוקע.

(ועתה אין להתיר ע"י מלח, שאין אנו בקיאים בכמות המלח, שלא להרבות ושלל למעט. תוס'. וכן נפסק להלכה (יו"ד ע"ו), שאין לתת כלי תחתיו אלא רק לאחר שנצלה שיעור הראוי לאכילה. והש"ך (סקכ"ה) פרש שבחצי צלייתו – די, ודלא כב"ח).

דף קיא

קעג. א. סכין שחיטה – האם מותר לחתוך בה אכלין?

ב. קערה שמלח בה בשר – האם מותר להניח בתוכה אכלין?

ג. צנן שחתכו בסכין של בשר – האם מותר לאכלו בכותח (= מאכל חלבי)?

ד. דגים שלאחר צלייתם, נתנום בקערה בשרית – האם מותר לאכלם בכותח?

א. אמר שמואל: סכין ששחט בה, אסור לחתוך בה רותח, שמא בלעה דם בשעת השחיטה משום רתיחת מקום השחיטה.

ב. צונן – י"א שאותו דבר שנחתך צריך הדחה, וי"א שאין צריך.

(לפרש"י, כתב הר"ן, מועילה הדחת סכין לכו"ע, גם לענין רותח. והנידון כאן כאשר הסכין לא הודחה, שאם נשתמש בו לרותח – נאסר, ואם בצונן – י"א שמדיח את הצונן וי"א שאין צריך.

ויש מפרשים שאין מועילה הדחה לסכין לענין רותח, אלא צריך הגעלה או ליבון. ובצונן – י"א שמועילה הדחת

הסכין (או המאכל) וי"א שאין צריך אלא די בקינות מועט. כן פרש הרמב"ן.

ב. אמר שמואל, וכן רב כהנא: קערה שמלח בה בשר – אסור לאכול בה רותח, משום שבלעה מן הדם, כי מליח הרי הוא כרותח. וכן סבר ר' אמי (וכנראה כן היא גם דעת ר' יוחנן רבו), ולכן שבר כלי חרס שמלחו בו בשר, (שהרי אין תקנה לחרס בהגעלה).

(דעת הרא"ש ועוד, להקל בקערה מנוקבת, שאינה נאסרת. והראב"ד והר"ן סוברים שאין חילוק בדבר).
ואם נתנו בקערה דבר רותח, יטעמנו קפילא נכרי, ואם אומר שאין בו טעם דם – מותר. (ועתה אין נוהגים לסמוך על טעימת קפילא. פוסקים).

ג. רב כהנא אמר: צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר – אסור לאכול בכותח. ופרש אביי טעמו, משום שאין לחוש לבליעה זו, שהיא דבר המותר מצד עצמו. ואולם אביי עצמו אמר, שאסור לאכול את הצנון בכותח, שמפני חריפותו, מורגש הטעם בסכין. (ואין זה 'נ"ט בר נ"ט' כי חוששים לשמנונית בעין על הסכין. או משום חריפות הצנון, נחשב כטעם ראשון. עפ"י רש"י ותוס'). ודוקא כגון צנון או תרדין ('סילקא'), אבל קישות, גורר את מקום החתך ואוכל, וכן לפת, שאינו חריף – מותר. (ומשמע שאפילו גרידה אין צריך, שטעם הלפת מבטל טעם השמנונית. ר"ן עפ"י רש"י). חתך בה לפת ותרדין – הלפת מבטל טעם השמנונית מן הסכין, ואף התרדיים אינם נאסרים.

רבא פרש דברי רב כהנא שהתיר על ידי טעימת ישראל, ואם אין מורגש טעם הבשר בצנון – מותר לאכול בכותח. (ומגדולי הפוסקים י"א שאין מותר אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אין לאכול בחלב ע"י טעימה).

ד. דגים שנתנום בקערה (בת יומה) של בשר (נגובה. והדגים או הקערה רותחים) – רב אסר לאכלם בכותח, משום נתינת טעם. ושמואל התיר, לפי שהוא נ"ט בר נ"ט. אמר רב חזקיה בשם אביי: הלכה, שמוותר. (וכתב ריב"ן, דוקא נתנום בקערה, אבל אם נתבשלו בה, הרי זה כטעם גמור ואסור. אבל דעת הרמב"ם, ר"י, ר"ת ורמב"ן, שאין חילוק בין עלו בין נתבשלו).

דף קיב

קעד. א. האם יש להקפיד שלא להניח כד של כותח – (מין מאכל חלבי, העשוי לטיבול ולתיבול) אצל כד של מלח או

של חומץ, מחשש שמא יישפך מן הכותח לתוכם, ויתן מהם לבשר?

ב. גוזל שנפל לתוך כד של כותח – מה דינו?

ג. ככר שחתך עליה בשר צלי שלא נמלח, והאדימה – האם היא מותרת באכילה?

א. רב נחמן אמר, אסור להניח כד מלח (מגולה. או"ה ועוד) אצל כד כותח, שמא לא ייזהרו יפה ויישפך מן הכותח למלח, והוא שם בעינו, וכשימלחו את הבשר באותו מלח, נמצא מעורבים בשר עם חלב. (ואין לאסור מטעם זה להניח כד של בשר אצל כד חלב בתיבה אחת – כי שם ייזהר יפה שלא יפול מזה על זה. תוס').

אבל כד חומץ, מותר להניחו אצל כד הכותח, כי גם אם יישפך מן הכותח לתוכו, הרי הוא בטל ואינו בעין, וגם לא יתן שם טעם.

ב. מעשה בגוזל שנפל לכד כותח, והתירו רב חנינא בנו של רבא מפשרוניה. ואעפ"י שהכותח מלוח, אין מליחה בשיעור כזה דינה כרותח להבליע. ודוקא בגוזל חי ולא צלוי, ושאין בו בקעים וגם אינו מתובל – כי אז הכותח מתחלחל לתוכו.

ג. ככר שחתך עליה בשר שנצלה, והאדימה – שמואל אסרה באכילה, והיה נוהג להשליכה לכלבים. ודוקא כשהאדומית נראית משני עברי הפת (כפרש"י), ודוקא כשאותו מוחל היוצא מן הכשר סמיך ולא צלול.

רב הונא ורבא התירו. (אלא שרב הונא נמנע מלאכלה משום אנינות הדעת. ורבא היה אוכל וקרא לו 'יין הבשר'). (וכן הלכה יו"ד ע"ה). ודוקא כשנצלה עד שהוא ראוי לאכילה לרוב בני אדם, דהיינו חצי צלייתו. שו"ע ורמ"א שם). נחלקו הראשונים אם מותר לתחוב סכין בבשר שנצלה ולא נמלח, לפני שהוא צלוי כראוי. ע' טשו"ע יו"ד ע"ד.

דפים קיב – קיג

קעה. א. דגים ועופות שמלחם זה עם זה – האם מותרים באכילה?

ב. בשר כשר ובשר טרפה שנמלחו ביחד זה עם זה – האם הבשר הכשר נאסר?
ג. דג טהור שמלחוהו בסמוך לדג טמא.
ד. מליחת חתיכות בשר להוצאת דמן, זו ליד זו.

א. דגים ועופות (או בשר) שמלחם זה עם זה (בכלי מנוקב, כמשפט המליחה) – הדגים אסורים, (כי פליטתם מהירה מן העופות, וחוזרים ובלועים דם מפליטת העופות), והעופות מותרים. (עפ"י רש"י ותוס').

ב. בשר כשר שנמלח עם הטרפה ביחד – הורה רבא לאסור, שאעפ"י שהבשר הכשר טרוד בפליטת דמו, הוא בולע בו זמנית מציר הטרפה (אם כי אינו בולע מדמה), והציר של המינים האסורים – אסור כבשר. (הטמאים. ודרשה גמורה היא. תוס').

ג. דג טהור שנמלח עם טמא (ומדובר כשאינם נוגעים זה בזה, אלא שעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה. ר"ן. ומהרא"ש מבואר שאפילו בשנוגעים) – אם נמלחו שניהם, או שנמלח הטמא לבדו, והטהור תפל (= שאינו מלוח) נאסר הטהור, שבלע מציר הטמא. (וציר דגים טמאים אסור מדרבנן. תוס'. ונפ"מ – כשיש ספק אם נמלח הדג עם דג טמא, שספק דרבנן לקולא. מרדכי).

(נחלקו הראשונים אם נאסר כולו, שכולו כרותח מרוב המלח (רמב"ן), או נאסר רק כדי נטילה (רא"ה. וכן צידד הר"ן). אבל אם הטהור לבדו מלוח, והטמא תפל – מותר. (שהטהור פולט לטמא, אבל הטמא אינו פולט לתוך הטהור). (ולא שייך 'עילאה גבר' או 'תתאה גבר' לענין מליחה. תוס').

ד. רב ששת היה מולח כל חתיכה בנפרד. אך הסיקו שאפשר למלוח כמה חתיכות יחדיו. (ואפילו אין מולחן בבת אחת אלא בזה אחר זה. ואין חוששים שתגמר פליטה של זו קודם, ושוב תבלע דמה של חברתה. תוס'. ע"ש כמה הסברים).

דף קיג

קעו. א. כיצד מולחים את הבשר כדי להוציא את דמו?
ב. האם חוששים לדם בבני מעיים, להצריכם מליחה, אם לאו?
ג. האם מותר לשבור מפרקתה של בהמה קודם צאת נפשה (לאחר שנשחטו סימניה)?

א. תחילה מדיחים את הבשר (אפשר בעודו בבית המטבחים), מולחו יפה יפה על כלי מנוקב, (כדי שהדם ייפלט ולא ישעה עם הבשר), ומדיחו יפה יפה. רב דימי מנהרדעא היה מולח במלח גס ולאחר זמן היה מנפצו, מפני הדם הבלוע בו, (אבל מלח דק אינו טעון ניפוץ, שנמס מאליו. רש"י).

ב. אמר רב משרשיא: אין מחזיקים דם בבני מעיים. היינו, הכרכשת, המעיים והדקים, וכן הקיבה (רש"י, רמב"ם) – אינם טעונים מליחה להוצאת דם כשאר אברים. (וזהו בסתם, אבל אם נראה שהאדימו – צריך מליחה. רמב"ן). (וכתבו התוס' ועוד, שאעפ"כ אין להמנע מלמלחם עם שאר הבשר, ואין חוששים שיבלעו דם מן הבשר היות ואינם טרודים בפליטת דם. ויש דעה שמחמירה בדבר. וער"ן).

ג. אין לשבור מפרקת הבהמה קודם שתצא נפשה, משום שהדם נבלע באברים ואינו יוצא. ונסתפקו בגמרא אם האיסור משום גזילה, שמכביד על משקל הבשר ונמצא גזול את הבריות. או אף לעצמו אסור הדבר, שהדם נבלע בה ושוב אינו יוצא. (מרש"י משמע שאין לו תקנה במליחה או צליה, ואולם מגרסת הרי"ף נראה שודאי יוצא הדם בצליה או במליחה, והשאלה היא רק באכילת אומצא, האם נחשב כדם שפירש ממקום למקום ונאסר עד שיפליטוהו, או לא נחשב כפירש והרי הוא כדם האברים ומותר). ועלה הדבר ב'תיקו'.

קעו. האם יש איסור משום 'בשר-בחלב' באופנים הבאים?
א. אכילת עוף בחלב.

ב. העלאת עוף עם גבינה על השלחן.

ג. בשר בהמה טמאה עם חלב טהור, או להפך – לענין בישול, אכילה ושאר הנאות.

ד. חיה טהורה בחלב.

ה. חלב בחלב.

- ו. בשר נבלה בחלב.
- ז. שליל בחלב.
- ח. שליה בחלב.
- ט. דם בחלב.
- י. בשר בחלב-זכר.
- יא. בשר בחלב בהמה שלא הניקה (- לפני לידתה).
- יב. בשר בחלב-שחוטה.

א. עוף בחלב - לתנא קמא, אסור מן התורה כשאר בשר (לא תאכלו כל נבלה... לא תבשל גדי בחלב אמו - כל שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב).
ר' עקיבא אומר: עוף בחלב אינו מן התורה. (לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים - אחד למעט עוף), אלא שאסרו חכמים את אכילתם. (והרמב"ם פסק שמותר לבשלם יחדיו).
(הרא"ש כתב בדעת הר"ף, שת"ק אינו חולק על רע"ק).
רבי יוסי הגלילי מתיר עוף בחלב (לבשל ולאכול זה עם זה. תורא"ש קד:). וכן נהגו במקומו (קטז).

ב. אסרו חכמים (כדעת בית הלל, ולא כב"ש - ע' לעיל קד) להעלות עוף עם גבינה על השלחן שאוכלים עליו. (אם לא ע"י היכר, או בשני אנשים זרים, שאז גם בבשר מותר. ע' לעיל קו). והמעלה אינו עובר בלא-תעשה.
ולר' עקיבא, שאיסור עוף בחלב מדרבנן, נחלקו אמוראים (קד) אם גזרו על ההעלאה לדעתו. ופשוט שלריה"ג מותר להעלותם, שהרי מותר אף לאכלם יחדיו.

ג. בשר בהמה טמאה עם חלב טהורה, וכן להפך - מותר בבישול ובהנאה. ובאכילה עכ"פ אסור, משום איסור טמא (רש"י). (גדי - למעט בהמה טהורה. בחלב אמו - משמע שרק זה האסור משום בשר, אסור משום חלב. אבל שאר בהמות טהורות כלולות בגדי 0 שהרי פירט / מיעט הכתוב בשני מקומות 'גדי-עזים' ללמד שגדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. לרש"י (קיד. ד"ה בחלב) אפשר שנלמדו שאר בהמות מ'גדי' יתירא).

ד. חיה טהורה בחלב - לתנא קמא ולר' יוסי הגלילי: אסורים מהתורה. (כל שאסור משום נבלה - בכלל 'לא תבשל'. או לומדים מיתור גדי שנכתב פעם נוספת. ערש"י קיד. ד"ה בחלב.
הרא"ש כתב (דלא כתוס'), שנראה מהרי"ף שת"ק לא נחלק על רע"ק לענין חיה, אלא ריה"ג לבדו).
לר' עקיבא: מדרבנן. (גדי ג"פ - פרט לחיה).
(והוא הדין לבישול בשר בהמה עם חלב חיה טהורה. מנ"ח צב,א).

ה-ו. שמואל אמר שחלב או נבלה, כמוהם כשאר כל בשר, (אם משום שכולים במשמעות גדי, אם משום ריבוי הכתוב. (ערש"י ותוס' שתי גרסאות), אם משום שסובר בעלמא איסור חל על איסור - תלוי בשתי הלשונות בגמרא).
לפי הסבר אחד בגמרא, ר' אמי ור' אסי סוברים שניהם שאין לוקים משום 'בשר בחלב' על אכילת חלב (וה"ה לנבלה, לכאורה) עם חלב - כי אין איסור חל על איסור, אלא שנחלקו אם לוקים על בישולם, (שהרי אין שם איסור נוסף), אם לאו (שלכך הוציא הכתוב לאכילה בלשון בישול - כיון שעל אכילה אינו לוקה, ה"ה לבישול).
להסבר אחר, שניהם סוברים שלוקים על בישול, ונחלקו אם לוקים על אכילה (אם להקיש אכילה לבישול לחיוב, אם לאו).
ולהסבר שלישי - לא נחלקו כלל, ולדעת שניהם לוקים על בישול ואין לוקים על אכילה, שאחזע"א.
(מהאחרונים דנו בדין מלקות על החלב. ע' שו"ת חת"ס צב; קובץ הערות לב; חזו"א; חדושי הגר"ח על הש"ס, ועוד).

ז. שליל הרי הוא כשאר בשר. (גדי - לרבות את השליל).

ח. שליה בחלב - פטור, (אם משום שאינה אלא פרש בעלמא ואינה 'בשר'. כן בארו בגמרא את דברי שמואל. ואולם לר' אמי / ר' אסי, הסביר רש"י שיש ללמוד זאת ממיעוט גדי - ולא שליה. ולדעתו אין השליה פרש בעלמא. בפרי מגדים (ביד"ד פז, ז) מ' ששלחה בחלב אסורה מדרבנן, בבישול ובאכילה. והוא הדין לעור. (וכן הבין הלח"מ (מאכ"א טו) מלשון הרמב"ם והרב המגיד. וכן נקט כהנאה פשוטה ב'מנחת שלמה' ו,א, בהערה). ואולם בשו"ת אנרות משה (י"ד ח"א לו) פקפק בדבר. וע' חזו"א יב,ג. ולדבריו יש צד לומר לכאורה שאסור מן התורה אלא שאין לוקין. וצ"ע).

ט. דם בחלב - פטור משום בשר בחלב, שהדם אינו בכלל 'גדי', (וגם לא בכלל 'בשר'. עפ"י תוס').

ההלחם-משנה (מאכ"א ט,ו) הבין מלשון הרמב"ם והמגיד-משנה שאסור לבשל דם בחלב מדרבנן. ובאג"מ (יו"ד ח"א לו) כתב שאין הדבר ברור).

י. בשר בחלב-זכר - פטור. (בחלב אמו).

יא. בשר בחלב של בהמה טרם לידתה - חייב. (ואעפ"י שעדיין אינה 'אם', כיון שתבוא לכלל 'אם' - אסור).

יב. בשר בחלב-שחוטה - פטור, אבל אסור מדרבנן. (חלב אמו - ולא שחוטה, שמשנשחטה שוב אינה 'אם').

דף קיד

קעח. מה דינו של:

א. - המבשל בשר במי חלב.

ב. - המבשל עצמות, גידים, קרנים וטלפים - בחלב.

ג. - הפגול, הנותר והטמא, שבשלים ואכלם בחלב.

ד. - המבשל גדי בחלב אחותו / בחלב פרה / בחלב עצמו.

א. המבשל בשר במי חלב - פטור. (אבל אסור מדרבנן. תוס' רמב"ן רשב"א רישב"א ור"ן. ומבואר בראשונים שאסור בין באכילה בין בבישול. והגרעק"א (יו"ד פז,ו) תמה על טעם הדבר.

וכתב הרא"ם (יראים סג; שיב. וע"ע באשכול ח"ג כא), וכ"ה ברא"ש, שנסיוב החלב, שממנו עושים את הכותח - אסור מן התורה. ואילו מי החלב שפטורים עליהם, הם המים הנשארים שהוציאו מהם את כל האוכל, שאחר עשיית הגבינה, מבשלים הנסיוב, והאוכל צף למעלה ולא נשאר שם אלא מים בעלמא - הם הנקראים מי חלב שאינם אלא מדרבנן.

עוד הביא הרא"ש את דברי הרא"ם לאסור את מי החלב אף בפני עצמם, לפי שהם יוצאים מן החי, ואינם בכלל התר החלב שהתירה תורה. וה"ר שמחה חלק על כך).

ב. המבשל עצמות, גידים, קרנים וטלפים בחלב - פטור. (אבל אסור מדרבנן. פוסקים.

המבשל עור בחלב - פטור, אבל אסור. (פמ"ג). ובאגרות משה (יו"ד ח"א לו) צדד להתיר, אלא שלמעשה כתב שיש להחמיר כדברי הפמ"ג, (וע"ש ח"ב סוסי" לב), ואולם עורות יבשים שנשלקו, פסק להתירם באכילה עם חלב. וע' באחייעור (ח"ג לג,ה) שה"ה בעצמות הקשות והיבשות, דינן כעפר בעלמא.

עצמות רכות, שיש בהן טעם, ויש אנשים הרגילים באכילתן - נחלקו הפוסקים אם חייבים עליהן מן התורה אם לאו).

ג. הפגול, הנותר והטמא שבשלים בחלב - לתנא הסובר אין איסור חל על איסור - פטור, (ואפילו על הבישול יש צד לומר שפטור, כיון שפטור משום אכילה, ואכילה ובישול הושוו להדדי). ולתנא הסובר איסור ח"ע"א - חייב. ואולם יש גם אפשרות לומר שאפילו אם בעלמא ננקוט אין איסור חל על איסור, הלא לענין בישול אין כאן אלא איסור אחד, וא"כ י"ל שחייב גם על אכילה. (שלכן הוציא הכתוב אכילה בלשון 'בישול'). וכן י"ל שגזרת הכתוב שכאן איסור חל על איסור (גדי. כן בארו לעיל בדעת שמואל).

ד. המבשל גדי בחלב אחותו, או בחלב פרה, או בחלב עצמו - חייב. (מיתורי הכתוב, שנאמר שלש פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו. וערש"י ותוס').

דפים קיד - קטו

קעט. א. לא תאכל כל תועבה - מה ענינו של לאו זה?

ב. דבר שנעבדה בו עבירה, או שנוצר או נגרם ע"י עבירה - האם הוא נאסר באכילה או בהנאה?

א. רב אשי דרש מלא תאכל כל תועבה - כל שתעבתי לך, הרי הוא בכל תאכל. כלומר, דבר שעשייתו נאסרה והורחק, כשנעשה, בין באיסור בין שלא באיסור, כגון ע"י נכרי או קטן (רש"י), הרי הוא מרוחק ואסור באכילה. ומכאן שבשר שנתבשל עם חלב אסור.

ואף איסורי הנאה בכלל זה – לדעת ר' אבהו שכל מקום שנאמר לשון אזהרת אכילה – אחד אכילה ואחד הנאה במשמע.

(ר' מאיר (בע"ז סו.) דרש מכתוב זה שכל איסורי תורה מצטרפים זה עם זה. ולכאורה רב אשי לא דיבר לשיטה זו. ע' חזו"א כה, ב.)

החכמים האחרים שדרשו איסור אכילה והנאה בבשר – בחלב ממקומות אחרים – י"א שחולקים על סברת 'כל שתעבתי הרי הוא בבל תאכל'. ויש אומרים שכולם מודים לדבר, אלא שסוברים שאין לוקים על לאו זה, משום לאו שבכללות, ולכן הוצרכו לדרוש ממקומות אחרים, לחיוב מלקות. ע' בפירוש הרא"ם – משפטים; בית הלוי ח"א ל, ד; (לב.)

ב. לא כל דבר שנעשתה בו עבירה נאסר באכילה, ואפילו לדעת רב אשי שכל שתעבתי הרי הוא בבל תאכל. אדרבה, רוב רובם של הדברים לא נאסרו, לפי שגילה בהן הכתוב להתר. (מעשה שבת – כי קדש היא לכם – היא קודש ואין מעשיה קודש. (לריו"ח הסנדלר אסור מן התורה באכילה ומותר בהנאה. ועתוס');)

חורש בשור ובחמור יחדיו; וכן חוסם פי פרה ודש בה – היבול הבא מהם מותר, קל וחומר ממעשה שבת החמורה, שמעשיה מותרים. (משא"כ בשר בחלב, מסתבר לומר שהאיסור 'כל שתעבתי' חל שם, כיון שהמאכל שנוצר הוא התועבה בעצמו, ואינו רק תוצר הנגרם מעבירה. רש"י. ועתוס' גרסה אחרת, שלמדו מ'אלה' להתיר את השור והחמור עצמם, וכן הפרה החסומה גופה, הגם שנעשתה בהם עבירה);

כלאי בהמה – מותרים, מכך שאסרתם תורה לגבוה, מכלל שלהדיוט מותרים; כלאי זרעים – הוקשו למעשר בהמה. (בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים); שילוח הקן – האם מותרת, (כגון שעבר ולקח האם על הבנים. פ"א: כל שילוח הקן בעלמא, שנאסרה האם באותה שעה – לא נאסרה לעולם. עפ"י רש"י), סברה היא, לא אמרה תורה שלח לתקלה. (אכילת בעלי חיים שנסתרסו בידי אדם – לא נאסרה, מדאסר רחמנא לגבוה, מכלל שלהדיוט מותר; צורם אוון בבכור – מותר, שהרי התירה תורה קדשים שהוממו כצבי וכאיל. תוס'. י"ל שלדעת רב אשי, תקרובת עבודה-זרה אסורה באכילה ובהנאה מן התורה משום 'לא תאכל כל תועבה'. עפ"י דברי אמת – 'בענין דברי סופרים' ה, ועוד).

דפים קטו – קטז

קפ. מהם האיסורים הקיימים בבשר-בחלב? ומאין מקורם?

איסור בישול בשר בחלב – מפורש בתורה. איסור אכילה – אינו מפורש, ודרשוהו חכמים בכמה פנים, כדלהלן. (וע"ע רמב"ם (ריש הל' טומאת-מת), שקל-וחומר הוא. וע"ש בכס"מ). איסור הנאה – גם כן אסור, וכדלהלן. מלבד לר' שמעון בן יהודה בשם ר' שמעון, שמתיר.

הנה הדרשות לאיסור אכילה והנאה:

לא תאכל כל תועבה – כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל (רב אשי). ובכלל זה איסור הנאה, שכל מקום שנאמרה אזהרה 'אכילה', משמע גם הנאה, כדר' אבהו. אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל – מה ת"ל 'מבושל', לומר לך, יש לך בישול אחר שנאסר אף בהנאה, כזה. ואיזה זה בשר בחלב (ריש לקיש).

מיתור לא תאכלנו (האמור גבי פסוה"מ), שמדבר בבשר-בחלב, דבר הלמד מענינו, איסור של שני מינים. ואיסוה"נ נלמד מגזרה שוה כי עם קדוש אתה; לא יהיה קדש. (רבי).

לא תאכלו כל נבלה... לא תבשל גדי בחלב אמו – אמרה תורה, כשתמכרנה לא תבשלנה בחלב ותמכרנה (דבי ר' אליעזר).

לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים – אכילה, הנאה, בישול (תנא דבי ר' ישמעאל).

גזרה שוה – כי עם קדוש אתה. ולהלן ואנשי קדש תהיון ל... ובשר בשדה טרפה – מה להלן אסור אף כאן. ואיסוה"נ למדנו מקל-וחומר מערלה שלא נעבדה בה עבירה ונאסרה בהנאה, וכשאתה פורך מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר, יש להוכיח מחמץ בפסח ומכלאי הכרם (איסי בן יהודה).

קפא. אלו פירות אפשריות בבנין אב מכתוב אחד, משני כתובים, ומשלשה?

כשלמדים מכתוב אחד, אין אפשרות לפרוך פירכא כל דהו אלא רק ע"י קולא / חומרא, שקיימת במלמד ואינה

קיימת בלמד.

כשלמדים משני כתובים – אפשר לפרוך פירכא כל דהו, גם שאין בה צד קולא או חומרא, אלא שיש מכנה משותף כלשהו לשני המלמדים, שאינו בלמד. (ואעפ"י שלא חזר הדין ולא באנו לצד השוה. רש"י ותוס'.

ואם יש חומרה שונה בכל אחד מן המלמדים, ואין חומרה בלמד, אפשר לפרוך 'שכן יש בהן צד חמור', ואעפ"י שאין החומרות שוות, שגם זה בכלל 'פירכא כל דהו'. אך אם הלימוד נעשה בתחילתו ע"י 'קל וחומר', כלומר שיש חומרה מסוימת בלמד שאינה במלמדים – א"א לפרוך כן, שהרי גם בו נמצא צד חמור. עפ"י חדושי הר"ן).

כשלמדים משלשה כתובים – אם חזר הדין ובאנו לידי 'צד השוה' (לפי שדחינו את הלימוד מכאן"א בנפרד או משנים מן המלמדים), אפשר לפרוך פירכא כל דהו. אבל אם לא באנו לידי צד-שוה, אין לפרוך אלא ע"י קולא או חומרא, ולא בפירכא כל דהו, אפילו שוים שלשתם באותו ענין.

כלל נוסף: כל 'מה הצד', מגופו ('מה לצד השוה שבהם שכן...') – פורכים, מדבר אחר ('פלוני יוכיח') – אין פורכים.

– כך המדות מסורות בידינו מסיני. (רש"י. וע' חדושי הר"ן נתינת טעם בדבר).

דף קטז

קפב. מה דינם של מיני החלב דלהלן?

א. חלב קרוש הנמצא בתוך קיבת נבלה. וכן גבינות שהועמדו על ידו.

ב. חלב קרוש שבקיבה של בהמה שנשחטה ע"י עכו"ם. וכן גבינות שהועמדו ע"י.

ג. חלב קרוש שבתוך קיבה של בהמה שנלקחה מן הנכרי, ושחטה ישראל.

ד. חלב שבקיבת כשרה שינקה מן הטרפה; של טרפה שינקה מן הכשרה.

ה. חלב קרוש שבתוך הקיבה, ומלחו אותו עם עור הקיבה; גבינות שהועמדו בו.

ו. גבינות שהועמדו בעור של קיבה כשרה; בעור קיבת נבלה.

א. חלב קרוש שבקיבת נבלה – שנינו במשנתנו שהוא אסור. ופרש רב חסדא, שמצד עיקר הדין אין לאסרו, לפי שאינו חלק מגופה, אלא גזרו חכמים שנראה כאוכל נבלות. רבא תמה על טעם זה. והסיקו בשם ר' יוחנן שמשנה זו – משנה ראשונה היא, שאותו חלב נידון כחלק מגופה, אבל לפי האמת (כפי שהסיק ר' יהושע בע"ז כט, וגם משנתנו נקטה כן, בספרא), חלב זה מותר, שהרי הוא כחלב כשר הכנוס במעיה. וכל שכן שאפשר להעמיד גבינה ע"י חלב זה.

(כתבו התוס', אף כי הלכה כן, עתה נוהגים העולם איסור בחלב זה. ובדיעבד מותר).

ב. חלב שבקיבת בהמה שנשחטה ע"י עכו"ם – דינה כחלב שבקיבת נבלה, אלא שחמורה הימנה לדעת ר' אליעזר הסובר סתם מחשבת עכו"ם לע"ו, וכיון שנוח לו לעכו"ם בכל מה שכנוס בתוכה (שע"כ היא נראית שמנה ומבוחרת לאלילו) – נאסר כל מה שבמעיה, וגם הגבינות שהועמדו על ידה.

ואולם הסיקו הלכה שאין לחוש לדעת ר' אליעזר, (וכמו שמסר ר' שמואל ב"ר יצחק בשם ר' יוחנן). ואולם אם ידוע שהיא בהמת עבודת-כוכבים – החלב שבתוכה אסור, וכן הגבינות שמעמידים בקיבתה.

ג. לפי הסבר רב הונא למשנתנו, גזרו חכמים על חלב שבקיבת בהמה שנלקחה מן הנכרי, שמא ינק מן הטמאה. ואולם שמואל פרש באופן אחר. (והלכה כשמואל. וכן נוהגים, להעמיד בקיבת עגלים הנלקחים מן הנכרים. תוס').

ד. חלב שבקבת כשרה שינקה מן הטרפה – אסור, כחלב טרפה. (ומשמע ברש"י שאין חילוק בין חלב צלול לקרוש. (והריטב"א נקט לעיקר כרש"י). ואילו לשיטת רבנו תם והר"ה, זה דוקא בחלב צלול, אבל החלב הקרוש שבקיבה – הסיקו שאינו אלא פרש בעלמא ומותר. ומהרי"ף והרמב"ם נראה שלהלכה מותר אף בצלול. והרמב"ן צדד (בר' הר"ף והגאונים. אבל הוא עצמו הקשה על שיטה זו. ועריטב"א) אפשרות נוספת; החלב עצמו אסור, אבל גבינות שמעמידים בו – מותרות, שהאיסור נתעכל ונעשה פירשא בעלמא).

חלב שבקבת טרפה שינקה מן הכשרה – מותר, כחלב כשרה.

בסתם, אין חוששים שינקה מן הטרפה, הן בבהמת ישראל הן בבהמת עכו"ם.

ה. חלב שבקבה הנמלח עם עור הקבה – יש מתירים את הגבינה שנעמדה בו, משום נ"ט בר נ"ט (וכ"כ הרמב"ם בתשו' שיט). ואולם רש"י הסיק שאסור הדבר, כיון שיש לו דין חלב גמור ואינו פרש בעלמא, והרי הוא נאסר מחמת הבשר. (ומבואר בתוס' שאין כאן איסור תורה, שהרי אין זה דרך בישול, אלא מדרבנן).

ולפי הדעה הראשונה, אותו חלב נידון כפירשא בעלמא, ולכן הוא מותר. ופרש רבנו תם, דוקא החלב הקרוש שבקיבה, זה שמעמידים בו גבינות, אבל הצלול – דינו כחלב. ולזה הסכים הרז"ה. ואולם הרי"ף והרמב"ם סוברים שאפילו בצלול מותר. (הרשב"א בחדושו כאן כתב שנראים דברי רבנו תם. ואילו בתוה"ב משמע שנקט כהרי"ף והגאונים שאף בצלול מותר – ע' ב"י יו"ד פז. וע"ע בראשונים ובפוסקים שם בדין צלול שלאחר מכן נעשה קרוש). והרמ"א כתב שנהגים לאסור. ופרש הש"ך, שלכתחילה נראה שאסור אף בקרוש, אבל בדיעבד אין לאסור אלא בצלול).

ו. גבינות שהועמדו בעור קיבת כשרה – אם יש בקיבה בנותן-טעם – הרי הן אסורות משום בשר בחלב, (ומדרבנן, שדרך בישול בלבד אסרה תורה. תוס'). ואם לאו – מותרות. ואסור להעמיד בה גבינות לכתחילה. (פוסקים. וכתב הרמ"א (פו'), שאם מולחים ומיבשים את עור הקיבה – מותר למלאו בחלב). גבינות שהועמדו בנבלה וטרפה – אסורים, משום שהאיסור מעמידם. (ר"י בן מגאש; רמב"ם ועוד).

דף קיז

קפג. א. חומר בחלב מבדם וחומר בדם מבחלב – כיצד?

ב. האם האליה נקראת חלב, והאם דינה שוה לשאר חלבים שבבהמה?

תקמג

א. חומר בחלב מברם, שחלב הקרבן, אפילו בקדשים-קלים, מועלים בו (לפי שהוא בכלל קדשי ה', שהרי קרב על המזבח. וריבו זאת מכל חלב לה', וכן דרשו מכאשר יורם משור זבח השלמים – בא ללמד ונמצא למד, הוקשו שלמים לפר כהן משיח לענין מעילה, בכל החלקים הקרבים על המזבח. ואולם בקק"ל אין מעילה אלא לאחר זריקה), משא"כ בדם, אין בו מעילה. (ודוקא לאחר שחיטת הבהמה, אבל המקיז דם בחיי הבהמה – מועלים בו. תוס', עפ"י מעילה יב. וכ"פ הרמב"ם מעילה ב, יא; רש"י ברכות לא. ועוד. ומדרבנן יש מעילה בדם אפילו לאחר שנעשית מצוותו. תוס', עפ"י מעילה יא-יב).

וכן חייבים על החלב משום אכילת פיגול, אכילת נותר וטמא (אם אכלו בטומאת הגוף), משא"כ בדם. (שנאמרו בו שלשה מיעוטים: לבם; לכפר; הוא – למעט ממעילה, מחיוב אכילה בטומאה ומחיוב אכילת נותר. אבל פיגול לא צריך קרא, שאינו נותר ע"י דבר אחר אלא הוא עצמו 'מתיר').

(דעת ר' שמעון שאין פיגול בעולין. ע' כריתות כג:).

חומר בדם, שאיסורו נהג בבהמה חיה ועוף, בין טמאים בין טהורים, ואילו חלב אינו נהג אלא בבהמה טהורה בלבד.

ב. למסקנת הגמרא, האליה קרויה חלב (חלבו האליה תמימה), וכלולה היא בכתוב כל חלב לה', שנתרבתה להיות כשאר חלבים לדין מעילה, אף לקדשים קלים. אבל איסור אכילת חלב אין בה, לפי שנאמר כל חלב שור וכשב ועז – דבר השוה בשור כשב ועז, יצאה אליה שאינה אלא בכשב.

(וזה כדעת רב זביד ודלא כרב אשי שסובר אליה אינה נקראת חלב סתם אלא חלבו האליה. והקשו על כך שאם כן, לא ימעלו בה).

קפד. מה בין טומאת נבלות לטומאת אכלין?

טומאת נבלות חמורה מטומאת אכלין, שהנבלה אב הטומאה ומטמאה אדם וכלים, ומטמאת במשא, וטומאה יוצאת מגופה, אבל אכלין-טמאים אינם אלא ולד-הטומאה ואינם מטמאים אדם וכלים אלא אכלין ומשקין בלבד, ובמגע ולא במשא.

יש חומרות בטומאת אכלין שאין בטומאת נבלות; וזהו ששינינו במשנתנו שבאכלין ריבה הכתוב שה'שומר' של האכל (כגון קליפת החטה), מצטרף להשלימו לשיעור כביצה, משא"כ בטומאת נבלות, אין השומר (כגון עצם שיש בתוכה מוח) מצטרף.

כיוצא בזה, ישראל השוחט בהמה טמאה לנכרי ועדיין היא מפרכסת – מטמאה טומאת אכלין אבל לא טומאת נבלות, עד שתמות או עד שיתזו את ראשה.

דפים קיז – קיח

א. מהו 'יד' ומהו 'שומר'? מה דינם לענין הטומאות השונות?

ב. טומאה שנאמרה באכלין, בתנור, ובנבלה – אלו חומרות יש בכל אחד מהם או בשנים מהם, שאינן קיימות בשאר?

ג. האם יש 'יד' לענין הכשר לקבלת טומאה, כשם שיש 'יד' לטומאה עצמה?

א. דרשו חכמים מן הכתובים שכל דבר שהוא משמש כיד לאכל / לכלי / לנבלה, הרי הוא טמא ומטמא כמוהו, שאם הוא טהור ונגע בדבר טמא, הריהו מכניס טומאה לאכל / לכלי, ואם הוא טמא ונגע בטהור – טימאהו.

ודין טומאת ה'יד' כדין העיקר, הלכך יד בנבלה מטמאת אדם ומטמאת במשא, כנבלה. (נאמר בזרעים, בתנור ובנבלה לכם – לכל שבצרכיכם, כלומר כל דבר שהוא לצורך אותו אכל וכו'. והכתוב מדבר בהבאת טומאה למאכל, וכל שכן לטמא דבר אחר. ולדעת רב חביבא יש דרשה נוספת, (ב'אם אינו ענין' משומר דנבלה), אחת להוציא טומאה ואחת להכניס).

וכל דבר שהוא משמש כשומר, אעפ"י שאינו משמש כיד – מכניס ומוציא טומאה, כיד, (קל וחומר מיד שאינה מגנת, וזה מגן), ולא זו בלבד אלא שהשומר מצטרף עם המאכל להשלימו לשיעור טומאה. הלכך עור או קליפת חטה, השומרים על המאכל, מצטרפים לכביצה (על כל זרע זרוע אשר זרוע – שלשה ריבויים, לשומר שבורעים, שבאילנות ושבבשר וכדו').

ואולם בטומאת נבלות, אין השומר מצטרף לכזית, אלא מכניס ומוציא טומאה, כדין יד. (בנבלתה – ולא בעור. מאידך יטמא – לרבות שהוא מכניס ומוציא. ובאמת אין צורך בקרא, שקל-וחומר מיד, אלא מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. ולרב חביבא בא לדרשה אחרת).

גם בטומאת-מת יש תורת 'יד' ו'שומר', ודינו כגוף המת, לטמא באהל וכדו'. (ויש ללמוד זאת במה הצד מטומאת נבלה ותנור. תוס'. וכן מבואר להלן קכה: שיש תורת 'יד' בטומאת נגיעים).

('שומר' המקיף מכל צד וסותם כליל את גוף הדבר – בטומאת נבלות ובשרצים, טהור. ובטומאת זרעים – טמא. עפ"י להלן קכו: ובתוס'. וע"ש פירוש אחר בתפארת ישראל).

ב. אַכְלִין – ריבה בהם הכתוב טומאות יתרות, לענין 'שומר' ולענין מפרכסת, כדלעיל. משא"כ בנבלה ובכלים.

תנור (כלי חרס) – מטמא מאוירו (תוכו), משא"כ בשאר טומאות.

נבלה – מטמאת אדם, מטמאת במשא, וטומאה יוצאת מגופה, משא"כ אכלין ותנור.

תנור ונבלה – מטמאים שלא ע"י נגיעה (מגופו / מאוירו), משא"כ טומאת זרעים האמורה בתורה, ע"י מגע היא באה. (וזה פירכא כל דהו. רש"י).

ואולם, זה שאינם צריכים הכשר, והזרעים צריכים – אין זו פירכא, כי הכשר הזרעים כמוהו כגמר מלאכתו של התנור).

אכלין ונבלה – שכן אכל.

אכלין ותנור – אין בהם חומרא משותפת שאין בנבלה. (ואולם נצרך להכתב דין 'יד' בנבלה, שאל"כ לא הייתי יודע שהיד מטמאה אדם ומטמאה במשא, כנבלה עצמה).

ג. רב אמר: אין יד להכשר. (מקרא נדרש לפניו, הלכך דין 'יד' מתיחס לטומאה הכתובה בסמוך, ולא לפני פניו, לדין ההכשר שנאמר קודם לכן. ואבע"א סברא: הכשר לאו תחילת טומאה הוא).

ר' יוחנן אמר: יש יד להכשר. (מקרא נדרש גם אלפני פניו. ואב"א סברא: הכשר – תחילת טומאה הוא). תניא כוותיה דר' יוחנן. (ולדעת רבא קכה). נחלקו בדבר ר"מ ור"ש, אם יש יד להכשר אם לאו. ולרב אחא ברדר"א (שם וברש"י), לכו"ע אין יד להכשר).

(לא נחלקו אלא לענין 'יד', אבל הכל מודים שיש 'שומר' להכשר (ראשונים). ואם באו מים רק על חלק מה'שומר' – יש סוברים שאינו מכשיר כלל ויש סוברים שמכשיר רק את החלק שכנגדם (ע' ברכת שמעון

וברכת אברהם פסחים כ בבאור דברי התוס' שם).